

Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Buskerud

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 26/2011

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet. Buskerud.
TF-notat nr:	26/2011
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	11.11.2011
Gradering:	Åpen
Antall sider:	71
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-461-9
ISSN:	1891-053X
Pris:	170,- Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforsking.no
Prosjekt:	Regionale analyser 2011
Prosjektnr.:	20110140
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Buskerud fylkeskommune
Resymé:	<p>Denne rapporten beskriver utviklingen i Buskerud med hensyn til befolkning, arbeidsplasser, utdanningsnivå, næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet.</p>
Telemarksforsking, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA	

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er oppgradert i år. Metoden for beregning av bostedsattraktivitet, Attraktivitetsbarometeret, er endret vesentlig. Attraktivitetsbarometeret tar nå også med innvandring som grunnlag for beregningene.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler utdanningsnivå, det andre innovasjon i næringslivet.

Telemarksforskning har utarbeidet 23 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2011. Oppdragsgiverne har møttes ved fire anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Bø, 11.11.11

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
1. Befolkning.....	6
2. Arbeidsplasser	11
3. Utdanningsnivå	18
4. NæringsNM.....	23
5. Innovasjon i næringslivet	37
6. Attraktivitetspyramiden.....	50
7. Oppsummerende analyser.....	62

Sammendrag

Buskerud har hatt sterk befolkningsvekst de siste årene. Det er netto innflytting til Buskerud fra andre fylker. Det siste året har også innvandringen til Buskerud vært sterkere enn landsgjennomsnittet. Fødselsoverskuddet er imidlertid lavere enn ellers i landet.

Arbeidsplassutviklingen i Buskerud har vært bedre enn i resten av landet siden 2000. Det er først og fremst næringslivet som har høy vekst. Buskerud har lav vekst i offentlig sektor. Veksten i næringslivet er imidlertid bare omtrent middels de siste årene.

Utdanningsnivået i befolkningen i Buskerud er omtrent som middels av fylkene. Utdanningsnivået i næringslivet er bedre, og det er spesielt det høye utdanningsnivået i næringslivet i Kongsberg som trekker opp.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Buskerud er nummer seks av 19 fylker i 2010. Drammensregionen er best, mens Kongsberg/Numedal har falt mange plasseringer siste år. Næringslivet i Buskerud er blant de beste når det gjelder lønnsomhet, og omtrent middels når det gjelder nyetableringer og vekst.

Innovasjon i næringslivet er også målt i denne rapporten, på bakgrunn av tall fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Næringslivet i Buskerud har over middels andel av innovative foretak. Kongsberg/Numedal og Midt-Buskerud er spesielt innovative regioner.

I det siste kapitlet brukes Attraktivitetspyramiden som modell for å beskrive utviklingen. I Attraktivitetspyramiden forklares steders utvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøkende og attraktivitet som bosted.

Regionene i Buskerud er ganske forskjellige. Kongsberg/Numedal er den mest utpregede bedriftsregionen i landet, mens Hallingdal er den mest spesialiserte besøksregionen.

Buskerud har i motsetning til mange andre fylker unngått sterk nedgang i basisnæringene de siste årene, og har hatt en relativt god utvikling, selv om antall arbeidsplasser i basisnæringene har falt litt.

Utviklingen i Buskeruds besøksnæringer er samlet sett omtrent som middels av fylkene, men Hallingdal har hatt en del nedgang i overnattingsnæringen. I de sentrale delene av fylket har besøksnæringene framgang, men da på grunn av at befolkningen øker raskt og skaper økt lokal etterspørsel.

Den sterkeste drivkraften til den gode utviklingen i Buskerud er at bostedsattraktiviteten er høy. De fleste kommunene er attraktive som bosted. De mest sentrale regionene som Drammensregionen og Ringerike/Hole trekker til seg mange innflyttere fra andre deler av landet, mens Hallingdal trekker til seg mange innvandrere. Kombinasjonen høy bostedsattraktivitet og middels attraktivitet for bedrifter og besøk har dermed sikret fylket en god vekst de siste årene.

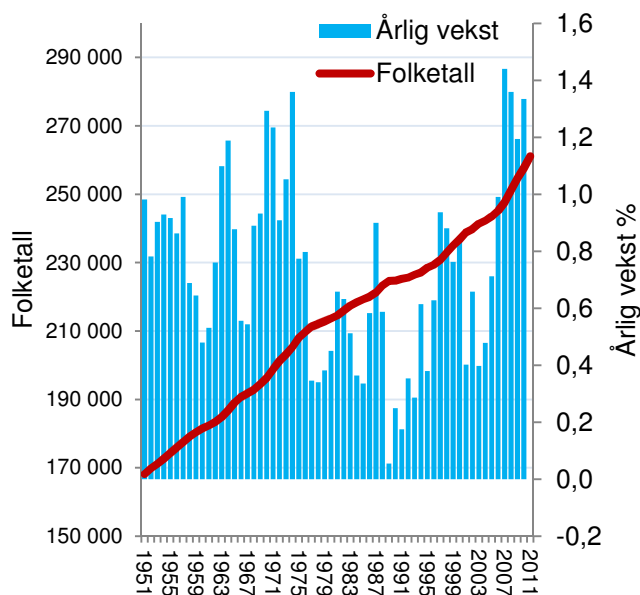
1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling. I de fleste kommuner, regioner eller fylker er befolkningsutviklingen den dominerende indikatoren for utviklingen, mens andre måleparametre er underordnet. Vi starter derfor rapporten med en kort oversikt over de viktigste trekkene i befolkningsutviklingen. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

1.1 Befolkningsutviklingen på lang sikt

Befolkningen i Buskerud har vokst jevnt de siste tiårene. Det har vært vekst alle år.

De siste fem årene har den årlige veksten vært på over en prosent årlig. Ikke siden 70-tallet har det vært like sterk vekst i folketallet i Buskerud. Fra 2007 har det blitt over 3000 nye innbyggere i Buskerud hvert år.

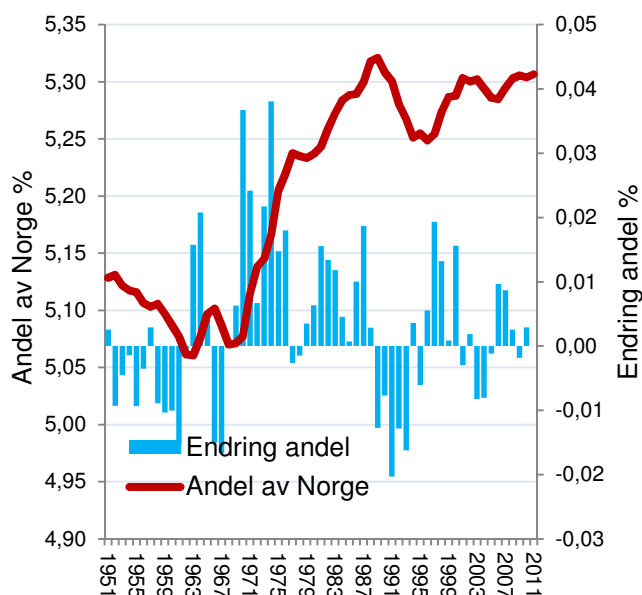

Figur 1: Befolkningsutvikling og årlige endringer i befolkningen i Buskerud siden 1951.

Relativ utvikling

Hvis vi måler Buskeruds andel av Norges befolkning og endringer i denne andelen, får vi et helt annet bilde på utviklingen. Buskeruds andel av Norges befolkning økte fra 70-tallet, men har vært noenlunde stabilt de siste 20 år. Til tross for den sterke veksten de siste årene, er andelen av Norges befolkning bare økt svakt.

Ut fra den sterke befolkningsveksten i Buskerud ville man tro at andelen av landets befolkning ville øke like raskt som på 70-tallet. I absolutte tall er veksten i Buskerud vel så sterk som på 70-tallet. Den relative utviklingen viser derimot et annet bilde. Veksten i landet har vært veldig sterk de siste årene, og veksten i Buskerud har relativt sett vært ganske lik veksten i landet. Dette illustrerer hvordan Norge har fått enn sterk befolkningsvekst de siste årene, som følge av økt innvandring.

Figur 2: Utvikling i Buskeruds andel av Norges befolkning og årlige endringer i denne andelen siden 1951.

1.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, netto innvandring og nettoflytting innenlands.

I Buskerud bidrar alle tre komponentene til folketallsveksten. Fødselsbalansen har økt i perioden 1997-2010, mens den innenlandske flyttingen har blitt mindre viktig. Det er imidlertid innvandringen fra utlandet som har gjort at folketallet har vokst såpass sterkt de siste årene. Innvandringen har ligget fra 0,7 til en prosent av folketallet de fire siste årene.

Relativ utvikling

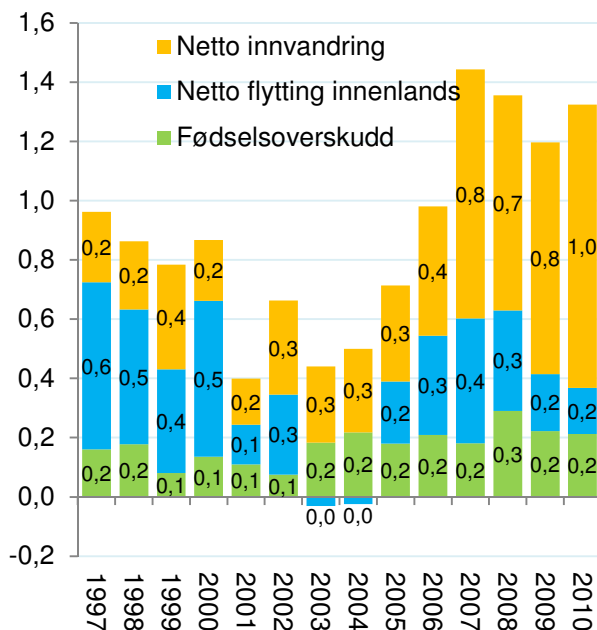
I figur 4 ser vi hvordan de tre komponentene i befolkningsendringen i Buskerud avviker fra landsgjennomsnittet.

Figuren viser at Buskerud faktisk har lavere fruktbarhet enn landsgjennomsnittet. Landet som helhet vokser med 0,4 prosent gjennom fødselsoverskuddet.

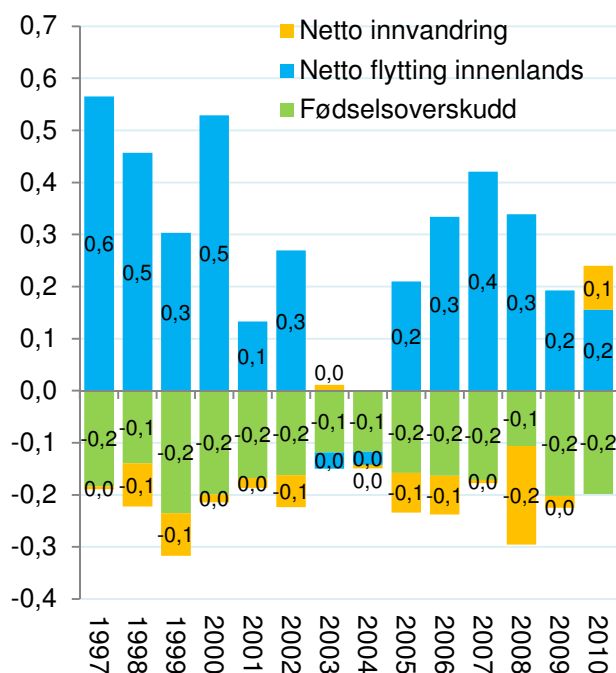
Innvandringen til Buskerud har også vært litt lavere enn ellers i landet i de fleste årene. I 2010 var innvandringen imidlertid noe høyere. Differansen er imidlertid såpass lav, at det er mer riktig å si at innvandringen har vært på linje med resten av landet.

Nettoflyttingen mellom Buskerud og resten av landet blir den samme som i figur 3, siden den innenlandske nettoflyttingen summeres til null.

Når vi ser på den relative forskjellen mellom Buskerud og resten av landet, er det nettoflytting som har vært den komponenten som har bidratt mest til veksten i Buskerud.

Figur 3: Befolkningsveksten i Buskerud fordelt på fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

Figur 4: Avviket mellom verdiene mellom Buskerud og Norge for fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

1.3 Sammenliknet med andre fylker

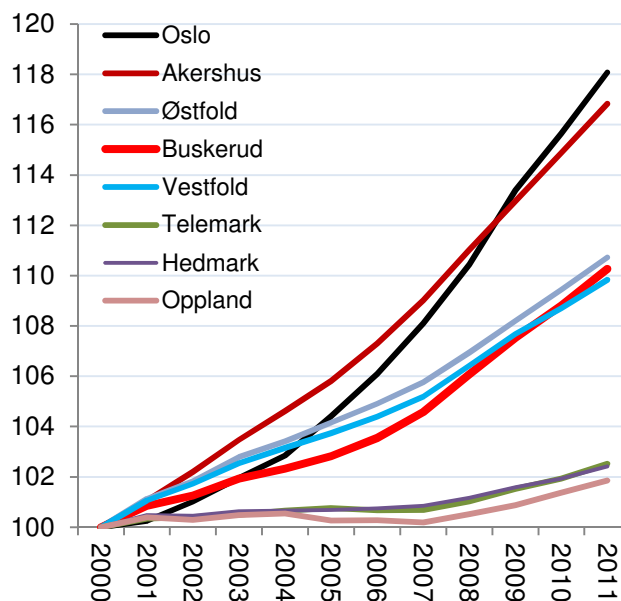
I figur 5 ser vi befolkningsutviklingen i fylkene på Østlandet etter 2000.

Befolkningen i Buskerud har vokst med over ti prosent fra 2000 til 2011.

Buskerud har hatt omtrent samme vekst som Vestfold og Østfold.

Akershus og Oslo har hatt høyest vekst av alle fylkene. Oslo har vokst med over 18 prosent i denne perioden.

Telemark, Hedmark og Oppland har vesentlig lavere befolkningsvekst enn de andre fylkene.

Figur 5: Befolkningsutvikling i fylkene på Østlandet i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

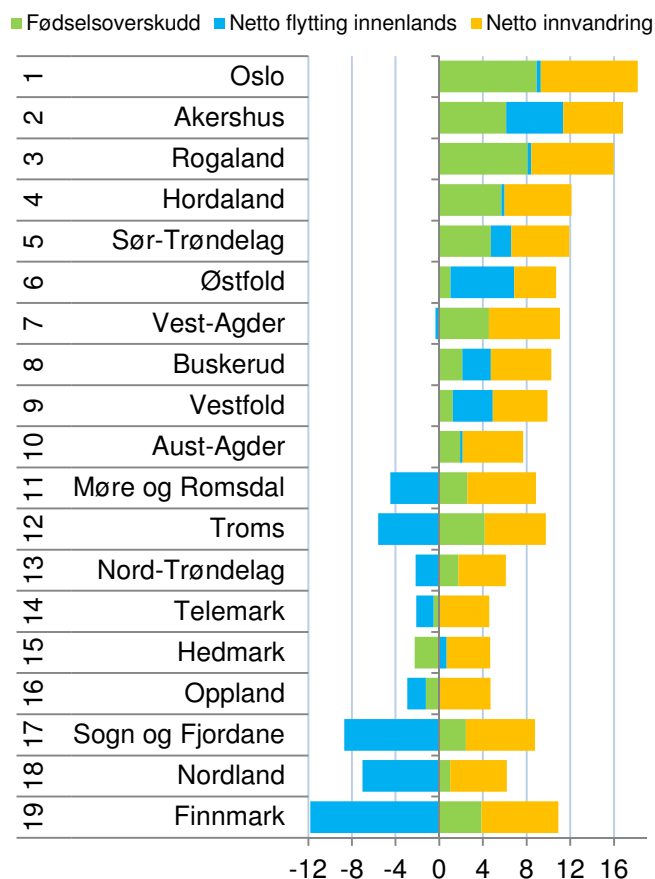
Dekomponert

I figur 6 ser vi hvordan veksten i fylkene er fordelt mellom fødselsoverskudd, innenlands nettoflytting og netto innvandring.

Oslo, som har høyest vekst, har høyest positiv fødselsbalanse og høyest innvandring. Oslo har ikke hatt nevneverdig netto innflytting de siste ti årene.

Buskerud er ett av fylkene som har hatt høyest netto innflytting fra andre fylker i perioden, sammen med Østfold, Akershus og Vestfold.

Fylker som Oslo og Rogaland har betydelig høyere fødselsoverskudd enn Buskerud. Disse fylkene har også høyere innvandring.

Figur 6: Befolkningsveksten i fylkene etter 2000 fordelt på fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring. Prosent av folketallet i begynnelsen av perioden.

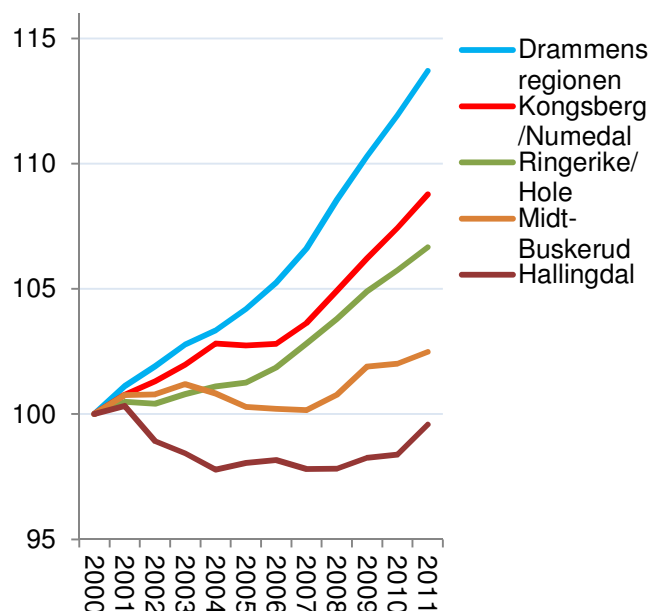
Befolkningsutvikling i regionene

Regionenes befolkningsutvikling er vist i figur 7.

Drammensregionen er den regionen i Buskerud som har hatt sterkest vekst. Folketallet har vokst med nærmere 14 prosent siden 2000. Drammensregionen er den eneste regionen i Buskerud som har hatt sterkere vekst enn veksten på landsbasis.

Kongsbergregionen har vokst med nesten ni prosent, mens Ringerike/Hole har vokst med nærmere sju prosent.

Midt-Buskerud og Hallingdal hadde lav vekst tidlig i perioden, men har hatt en positiv utvikling de siste årene. Midt-Buskerud har vokst med 2,5 prosent siden 2000, og denne veksten har kommet de siste fire årene. Hallingdal ser ut til å være i ferd med å ta igjen nedgangen fra de første årene i perioden, og var ved inngangen til 2011 nesten tilbake på 2000-nivået.

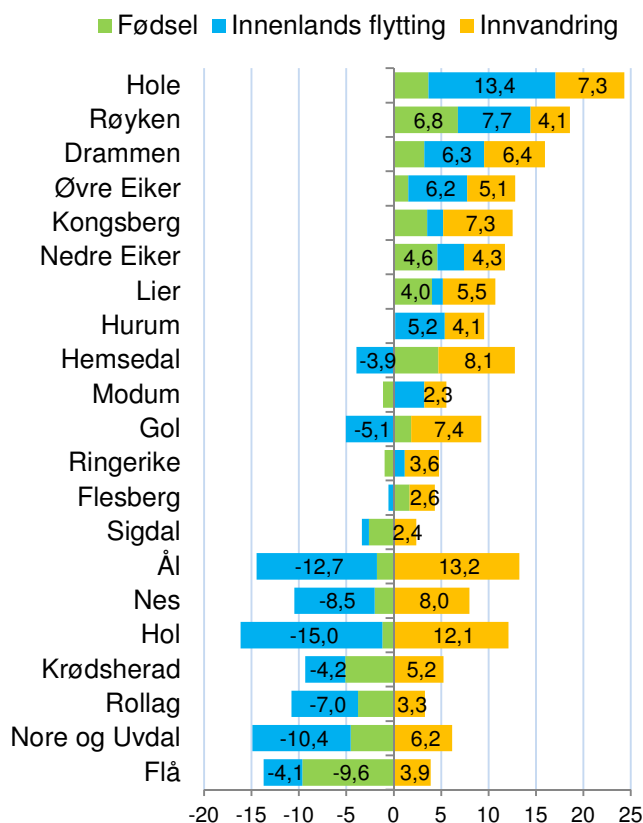
Figur 7: Befolkningsutvikling i regionene, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Befolkningsutvikling i kommunene

Hole har hatt den høyeste befolkningsveksten av kommunene i Buskerud. Veksten i Hole har vært på hele 24,3 prosent samlet siden 2000. Det er netto innflytting på over 13 prosent som har bidratt mest til denne veksten.

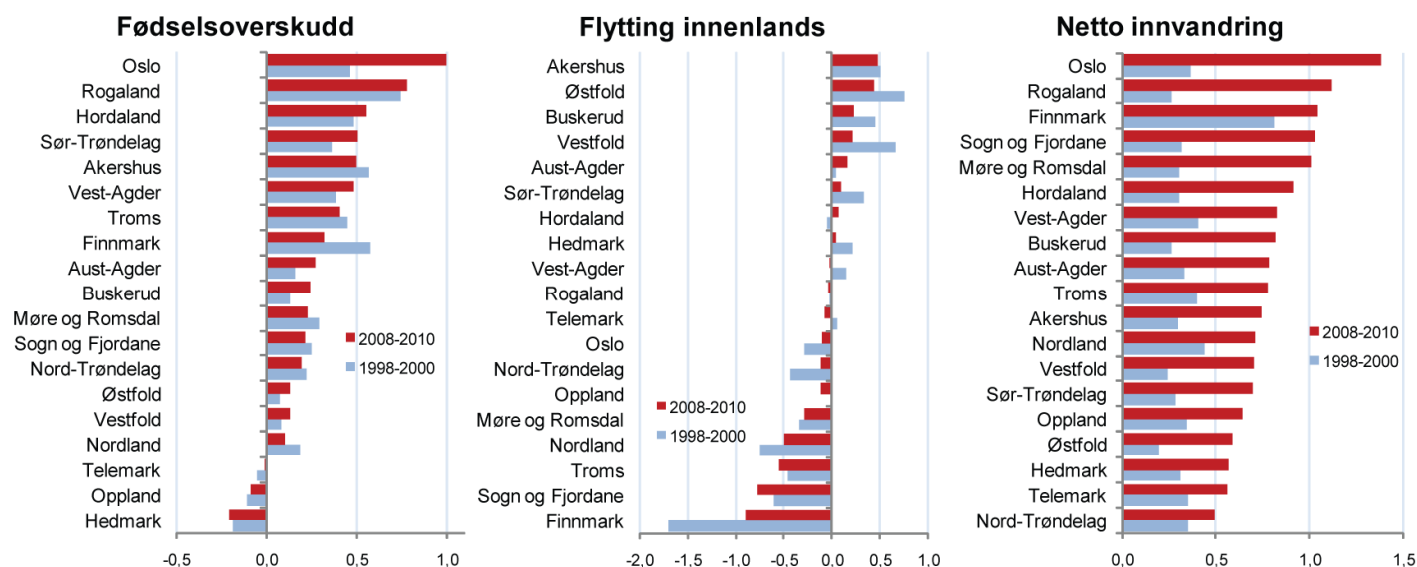
Røyken, Drammen, Øvre Eiker og Kongsberg har også hatt over 12 prosent vekst.

Åtte kommuner har hatt nedgang i folketallet. Høyest nedgang har Flå, Nore og Uvdal og Rollag hatt. I disse kommunene har det både vært netto utflytting og fødselsunderskudd.

Figur 8: Befolkningsutvikling i kommunene i Buskerud i perioden 2000-2010.

1.4 Noen trender

Figur 9: Befolkningsendringer i fylkene i siste treårsperiode sammenliknet med treårsperioden 1998-2000, målt som prosent av folketallet.

Vi kan sammenlikne befolkningsendringene de siste tre årene med endringene i treårsperioden ti år tidligere. Det er enkelte nye trekk i befolkningsutviklingen.

Fødselsoverskudd

Oslo er nå det fylket som har klart høyest fødselsoverskudd. Dette er en ny situasjon. For ti år siden hadde fylker som Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo. De siste tre årene har fødselsoverskuddet alene gitt en befolkningsvekst på over én prosent årlig i Oslo. Trenden er at stadig flere barn blir født i de største byene. Hordaland og Sør-Trøndelag har også økt sitt fødselsoverskudd.

Fødselsoverskuddet har økt i Norge som helhet, men mange fylker har hatt nedgang. Størst nedgang har Finnmark hatt.

Flyttinger mellom fylkene

Det kan se ut til at flyttingen mellom fylkene har blitt litt mindre de siste ti årene. De fylkene som tapte mest i netto utflytting for ti år siden, Finnmark og Nordland, har lavere netto utflytting nå.

Samtidig har fylkene med høyeste innflytting for ti år siden, Vestfold, Østfold, Akershus og Buskerud, alle lavere netto innflytting.

Innvandringen

Innvandringen har økt svært raskt. De siste tre årene er det arbeidsinnvandring fra EU-land som har økt mest, mens innvandring av flyktninger har minket.

Oslo har nå klart høyest innvandring. Finnmark hadde høyest innvandring tidligere, og har nå tredje høyest innvandring. Rogaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har også hatt høy innvandring de siste tre årene. Dette er sannsynligvis arbeidsinnvandring som reflekterer vekst i næringslivet. Fylker som Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring tidligere, men har nå lavest innvandring av alle fylkene.

De regionale konsekvensene er at fødselsbalansen og innvandringen nå er de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen. Disse faktorene har tidligere bidratt til å dempe sentraliseringen. Flyttingen, som tidligere var årsaken til sentraliseringen, har nå blitt litt mindre viktig. Det vil gjøre arbeidet med å snu sentraliseringen mer sammensatt. Det er ikke lenger nok å stoppe utflyttingen fra distriktene.

2. Arbeidsplasser

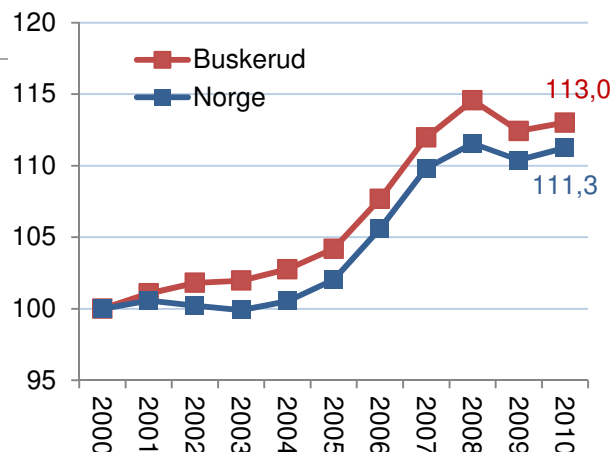
I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i arbeidsplassene i Buskerud. Alle data er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

2.1 Arbeidsplassutvikling i Buskerud

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Buskerud siden 2000 er vist i figur 10, og sammenliknet med utviklingen i Norge.

Antall arbeidsplasser i Norge sank fra 2008 til 2009, men i 2010 ble det igjen vekst. Arbeidsplassutviklingen i Buskerud har fulgt de samme konjunktorene som resten av landet.

Buskerud har hatt en sterkere utvikling i antall arbeidsplasser enn Norge de siste ti år, og siden 2000 har veksten i Buskerud vært på 13,0 prosent, mens veksten på landsbasis har vært 11,3 prosent.

Figur 10: Utviklingen i antall arbeidsplasser i Buskerud og Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

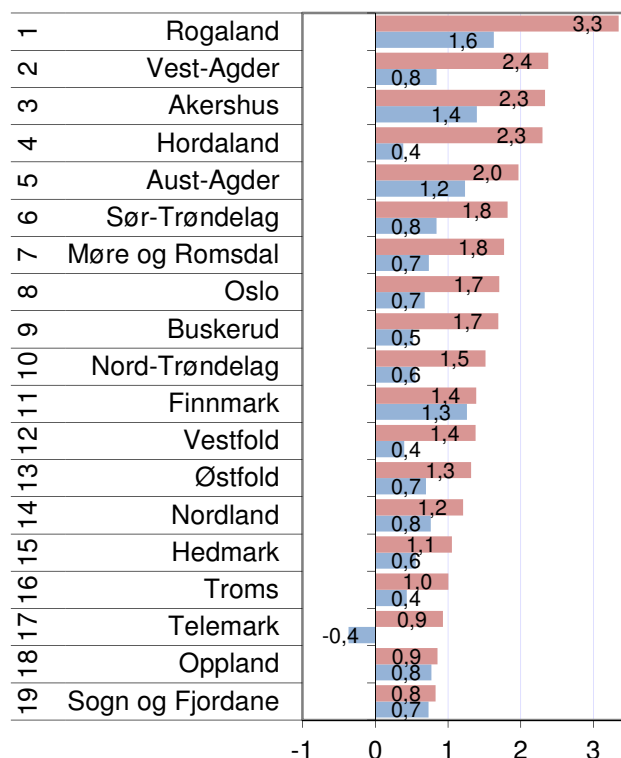
Arbeidsplassutvikling i fylkene

De siste fem årene har Buskerud hatt en årlig vekstrate på 1,7 prosent. Dette er middels blant fylkene. Oslo har hatt lik vekstrate i denne perioden, mens Akershus har hatt en del høyere vekst. Telemark er av fylkene som har hatt lavest vekst.

I 2010 hadde Buskerud en vekst på 0,5 prosent. Dette er litt under middels av fylkene.

Rogaland har hatt sterke vekst de fem siste årene, med en årlig vekstrate på hele 3,3 prosent. Rogaland fikk også sterke vekst i 2010 med 1,6 prosent.

■ Årlig vekstrate 2005-2010 ■ Vekst 2010

Figur 11: Vekst i antall arbeidsplasser i fylkene i 2010 og i perioden 2005-2010.

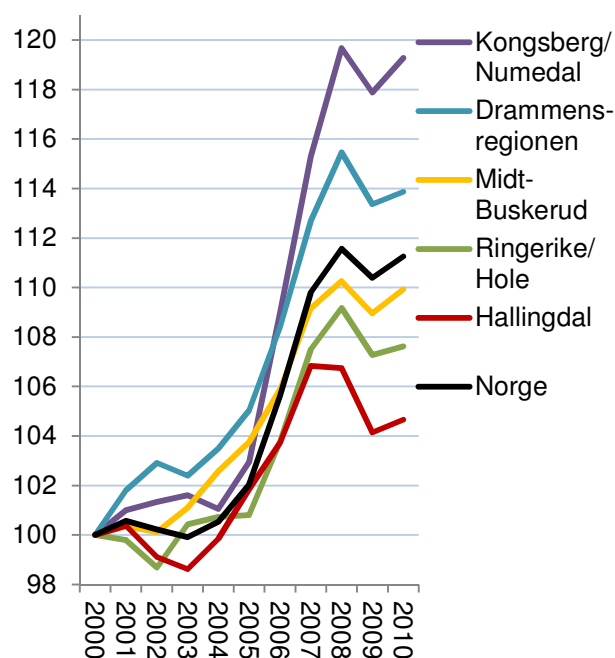
Arbeidsplassutvikling i regionene

Alle regionene i Buskerud har hatt vekst i 2010. Samtlige hadde nedgang i 2009.

Kongsberg/Numedal har hatt høyest vekst i arbeidsplasser siden 2000, med en vekst på 19,3 prosent. Veksten i 2010 har nesten kompensert for nedgangen i 2009.

Drammensregionen har også hatt en vekst godt over landsgjennomsnittet. Her har antall arbeidsplasser økt med 13,9 prosent siden 2000. Veksten har imidlertid ikke vært like sterk i 2010.

Midt-Buskerud, Ringerike/Hole og Hallingdal har hatt lavere vekst i arbeidsplasser enn landsgjennomsnittet. I Midt-Buskerud har antall arbeidsplasser økt med 9,9 prosent, mens Ringerike/Hole har hatt en vekst på 7,6 prosent. Hallingdal har hatt lavest vekst av regionene i Buskerud, og har økt antall arbeidsplasser med 4,7 prosent siden 2000.

Figur 12: Arbeidsplassutvikling i regionene i Buskerud i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i kommunene

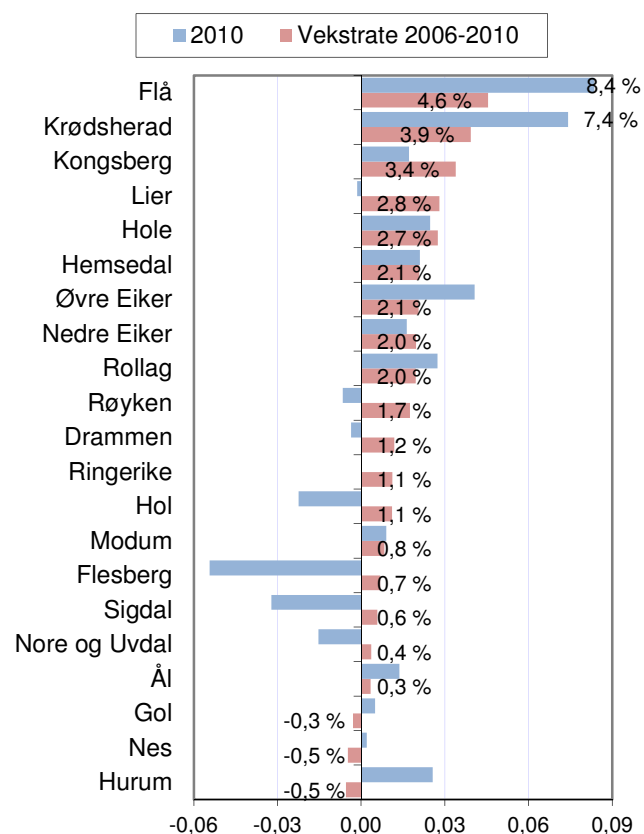
Arbeidsplassstatistikken for kommunene har ofte ganske store prosentvise utslag for enkeltår, og det er dermed best å se utviklingen over noe tid. I figur 13 er kommunene rangert etter årlig vekstrate de siste fem årene.

Det er Flå som har hatt den sterkeste veksten av kommunene i Buskerud, med en vekstrate på 4,6 prosent årlig de siste fem årene. Deretter kommer Krødsherad og Kongsberg.

Både Flå og Krødsherad har hatt høy vekst i antall arbeidsplasser i 2010. Flå fikk en vekst på 8,4 prosent dette året, mens Krødsherad fikk en vekst på 7,4 prosent. Få kommuner i landet har hatt høyere vekst i antall arbeidsplasser i 2010. De to kommunene hadde niende og trettende høyeste vekst av alle 430 kommuner dette året. Veksten de siste fem år er også sterk i landssammenheng. Flå er kommunen med tolvte høyeste vekst de siste fem år, mens Krødsherad er på 21. plass.

Sju kommuner har hatt nedgang i antall arbeidsplasser i 2010. Dette er Lier, Røyken, Drammen, Hol, Flesberg, Sigdal og Nore og Uvdal.

I den siste femårsperioden har Gol, Nes og Hurum hatt nedgang i antall arbeidsplasser, men de hadde vekst i 2010. Hurum hadde en spesielt høy vekst dette året, på 2,6 prosent.

Figur 13: Vekst i antall arbeidsplasser i prosent for 2010, og årlig vekstrate for de siste fem årene.

Privat og offentlig sektor

De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

I 2010 ble det igjen en liten vekst i næringslivet i Norge, da antall arbeidsplasser økte med 0,3 prosentpoeng. Offentlig sektor økte med 1,9.

Buskerud har hatt høyere vekst enn landsgjennomsnittet i privat sektor. Fra 2000 til 2010 økte antall arbeidsplasser i næringslivet i Buskerud med 14 prosent, mens næringslivet i Norge økte med 10,7 prosent.

Buskerud har imidlertid hatt en svakere utvikling i offentlige arbeidsplasser enn resten av landet. Her har veksten på landsbasis vært 12,6 prosent, mens den har vært på 10,6 prosent i Buskerud, det vil si to prosentpoeng lavere.

Offentlig sektor

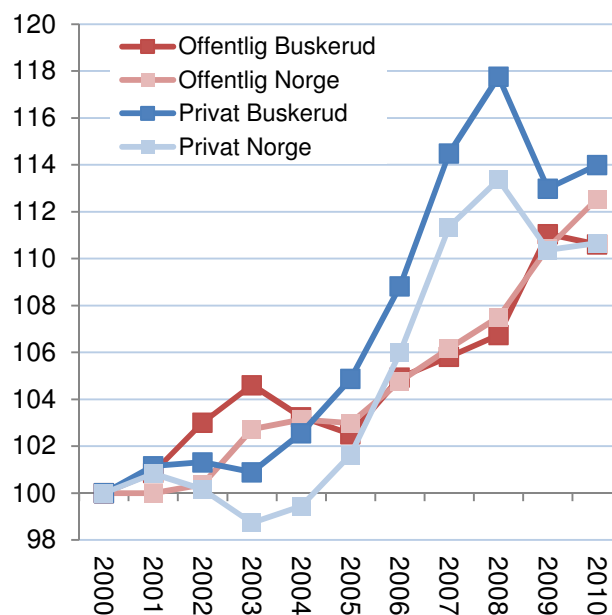
I figur 15 har vi splittet opp arbeidsplassene i offentlig sektor i statlig, fylkeskommunal og kommunale arbeidsplasser. Vi ser da på utviklingen etter 2002, fordi sykehusene ble flyttet fra fylkeskommunene til staten det året.

Buskerud har hatt lavere vekst enn landsgjennomsnittet i alle typer offentlige arbeidsplasser.

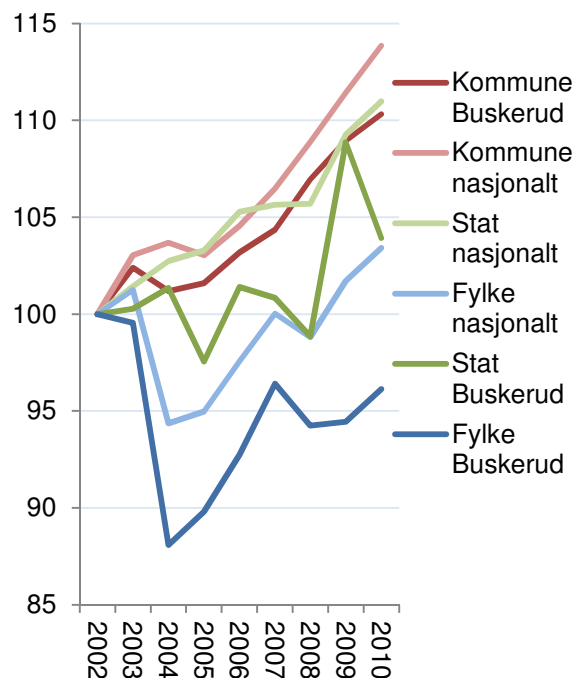
Buskerud har hatt høyest vekst i kommunale arbeidsplasser. Det er blitt 2090 flere arbeidsplasser i kommunal sektor i Buskerud siden 2002. Dette gir en vekst på over 10 prosent. Veksten på landsbasis har imidlertid vært på nærmere 14 prosent.

Det har vært en vekst i statlige arbeidsplasser fra 2002 til 2010 på nesten fire prosent i Buskerud. Figuren viser at det har vært store variasjoner i antall statlige arbeidsplasser i fylket. I 2008 ble det 925 flere statlige arbeidsplasser, mens i 2010 ble det 457 færre.

Buskerud har hatt en stor nedgang i antall arbeidsplasser i fylkeskommunen. Dette betyr ikke så mye, fordi det bare var 2452 arbeidsplasser i fylkeskommunen i utgangspunktet. Nedgangen har bare vært på 95 arbeidsplasser.

Figur 14: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Buskerud og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 15: Utvikling i antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Buskerud og Norge i perioden 2002-2010, indeksert slik at nivået i 2002=100.

Bransjer

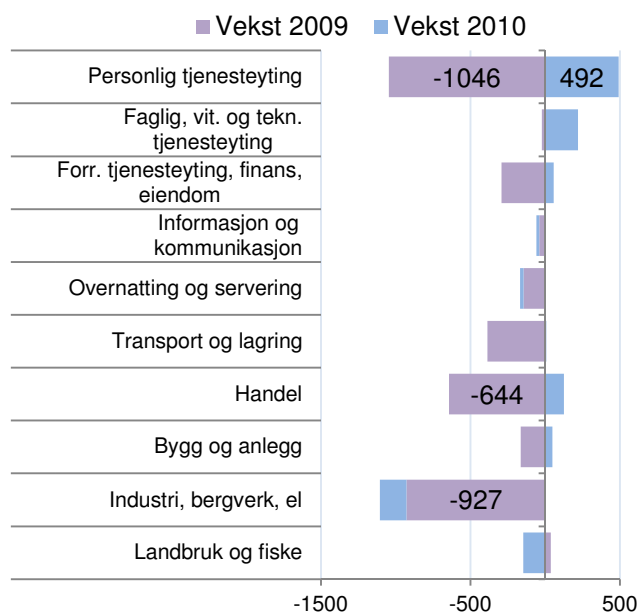
Veksten i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Buskerud er vist i figur 16.

Det har vært høyest vekst i antall arbeidsplasser innen personlig tjenesteyting i 2010. Antall arbeidsplasser i personlig tjenesteyting i Buskerud økte med 492 i 2010. I 2009 var det en nedgang på 1046 arbeidsplasser i samme bransje.

I 2010 var det også en vekst på 221 arbeidsplasser innen faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting og en vekst på 126 innen handel.

Bygg og anlegg, transport og lagring og forretningsmessig tjenesteyting har også hatt en liten vekst i antall arbeidsplasser. De andre bransjene hadde nedgang i antall arbeidsplasser i 2010.

Størst nedgang har det vært i industrien og i primærsektoren. Det forsvant 178 arbeidsplasser i industrien og 147 innen landbruk og fiske i Buskerud i 2010. Industrien hadde også en stor nedgang på 927 arbeidsplasser i 2009.

Figur 16: Vekst i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i privat sektor i Buskerud i 2009 og 2010.

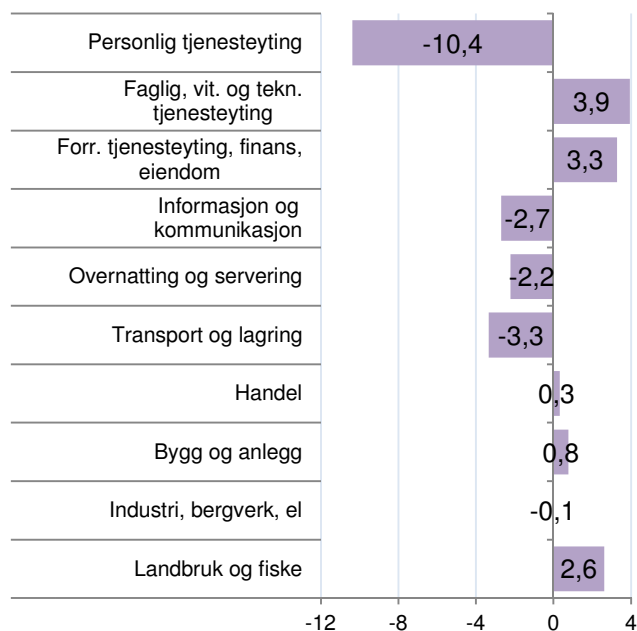
Relativ vekst i bransjer

For å få fram endringene i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Buskerud i forhold til resten av landet, har vi beregnet differansen mellom endring i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene i Buskerud i prosent, og tilsvarende endring i bransjene på landsbasis, de siste to årene.

Buskerud har hatt en spesielt dårlig utvikling i antall arbeidsplasser i personlig tjenesteyting sammenliknet med resten av landet. Som vi så av forrige figur, hadde bransjen stor nedgang i antall arbeidsplasser i 2009.

Buskerud har også hatt svak utvikling i bransjene transport og lagring, informasjon og kommunikasjon og innen overnatting og servering.

Buskerud har hatt en bedre utvikling enn landet ellers i faglig, vitenskapelig og teknologisk tjenesteyting og i personlig tjenesteyting. Det har også vært bedre utvikling innen landbruk og fiske, som er en bransje med stor nedgang på landsbasis.

Figur 17: Differanse mellom prosentvis vekst i de enkelte bransjene i Buskerud og veksten i bransjene på landsbasis de siste to årene (2009 og 2010).

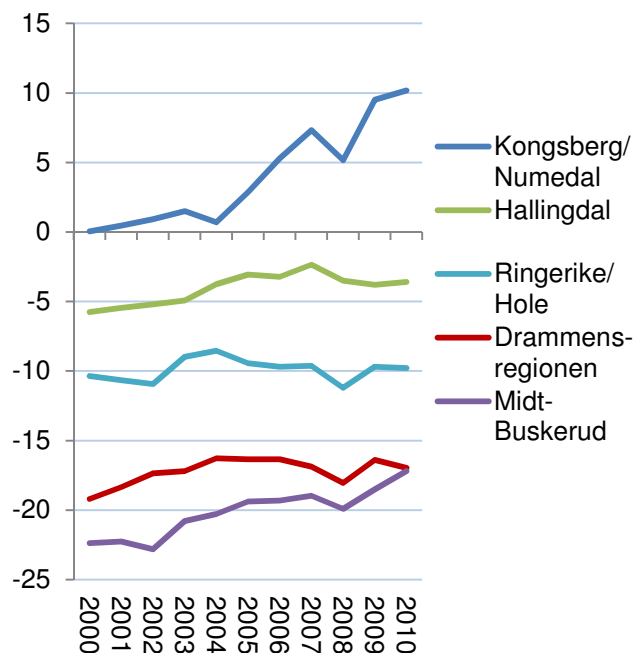

Pendling i regionene

Fire av fem regioner i Buskerud har netto utpendling. Dette gjelder de fleste regionene på Østlandet, og er et resultat av at Oslo har en netto innpendling på over 100 000 arbeidstakere.

Kongsberg/Numedal er slikt sett i en ganske unik situasjon, med en netto innpendling på over ti prosent. Innpendlingen til Kongsberg/Numedal har økt mye siden 2004, da det var en netto innpendling på under en prosent.

Drammensregionen og Midt-Buskerud er de to regionene med høyest netto utpendling, på rundt 17 prosent. Nettoutpendlingen har blitt mindre de siste årene, spesielt i Midt-Buskerud.

Figur 18: Nettopendling i prosent av sysselsettingen i regionene i Buskerud i perioden 2000-2010.

Nettopendling i kommunene

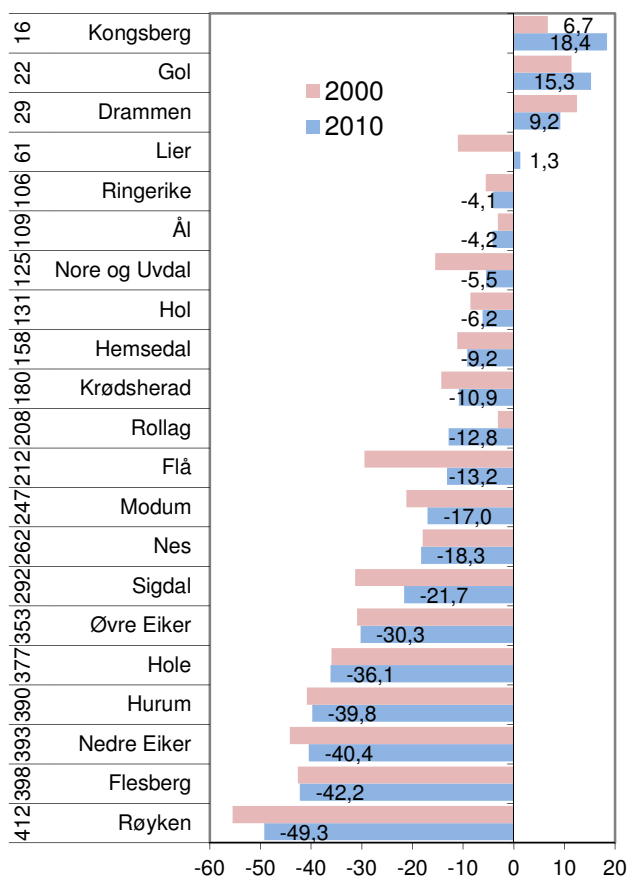
Av kommunene i Buskerud er det fire kommuner som har overskudd av arbeidsplasser i 2010. Kongsberg hadde en netto innpendling på 18,4 prosent i 2010. Bare femten andre kommuner i landet hadde høyere nettoinnpendling i 2010. Nettoinnpendlingen i Kongsberg har økt mye siden 2000, da den var på 6,7 prosent.

De andre kommunene som hadde netto innpendling i 2010 var Gol, Drammen og Lier.

Lier hadde høy netto utpendling i 2000, men har nå en liten netto innpendling.

I figur 18 så vi at Drammensregionen hadde høy netto utpendling. Drammen kommune har en netto innpendling på 9,2 prosent, men kommuner som Røyken, Nedre Eiker, Hurum og Øvre Eiker har høy netto utpendling.

Røyken er den kommunen med høyest netto utpendling i Buskerud. Her tilsvarte nettoutpendlingen nesten halvparten av sysselsettingen i 2010. Flesberg og Nedre Eiker har også over 40 prosent nettoutpendling.

Figur 19: Nettopendling i prosent av sysselsetting i kommunene i Buskerud i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan også tolkes som pendlingsmuligheter. Arbeidsmarkedsintegrasjon er et begrep som Telemarksforskning har introdusert, og som har stor strategisk betydning for regional utvikling.

Midt-Buskerud har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av regionene i BTV, og reflekterer at regionen er geografisk liten med muligheter til å pendle i flere retninger.

Drammensregionen har også høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Regionen har mye innpendling, samtidig som mange bor i regionen pendler ut til Oslo og andre steder.

Ringerike/Hole og Kongsbergregionen har også en arbeidsmarkedsintegrasjon godt over middels.

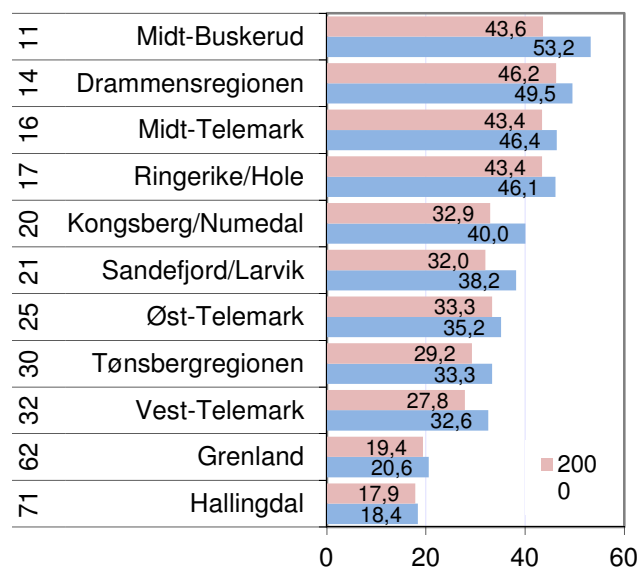
I Buskerud er det kun Hallingdal som har lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Denne regionen ligger mer geografisk isolert og har store avstander til alternative arbeidsmarkedsregioner.

Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

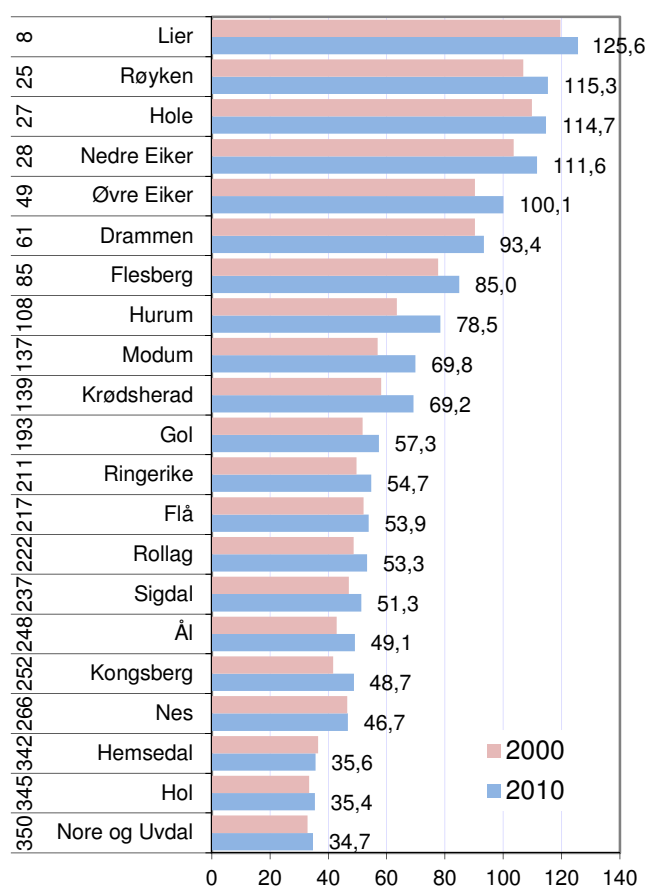
Lier er den kommunen som har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Buskerud. Røyken, Hole og Nedre Eiker har også høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Felles for disse kommunene er at de er mindre kommuner i relativ nærhet til større steder med godt arbeidsmarked, som Oslo, Drammen, Kongsberg og Hønefoss.

Nore og Uvdal, Hol, Hemsedal og Nes har minst arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Buskerud. Dette avspeiler den geografiske plasseringen, som gjør det praktisk vanskelig med dagpendling. Alle ligger i øvre deler av Buskerud. Vi ser at alle de øverste Hallingdal-kommunene har lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Flå, kommunen lengst i sør, har middels arbeidsmarkedsintegrasjon.

For kommuner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon betyr attraktivitet som bosted forholdsvis mye, mens kommuner med lav arbeidsmarkedsintegrasjon er mer avhengige av næringsutviklingen i egen kommune.

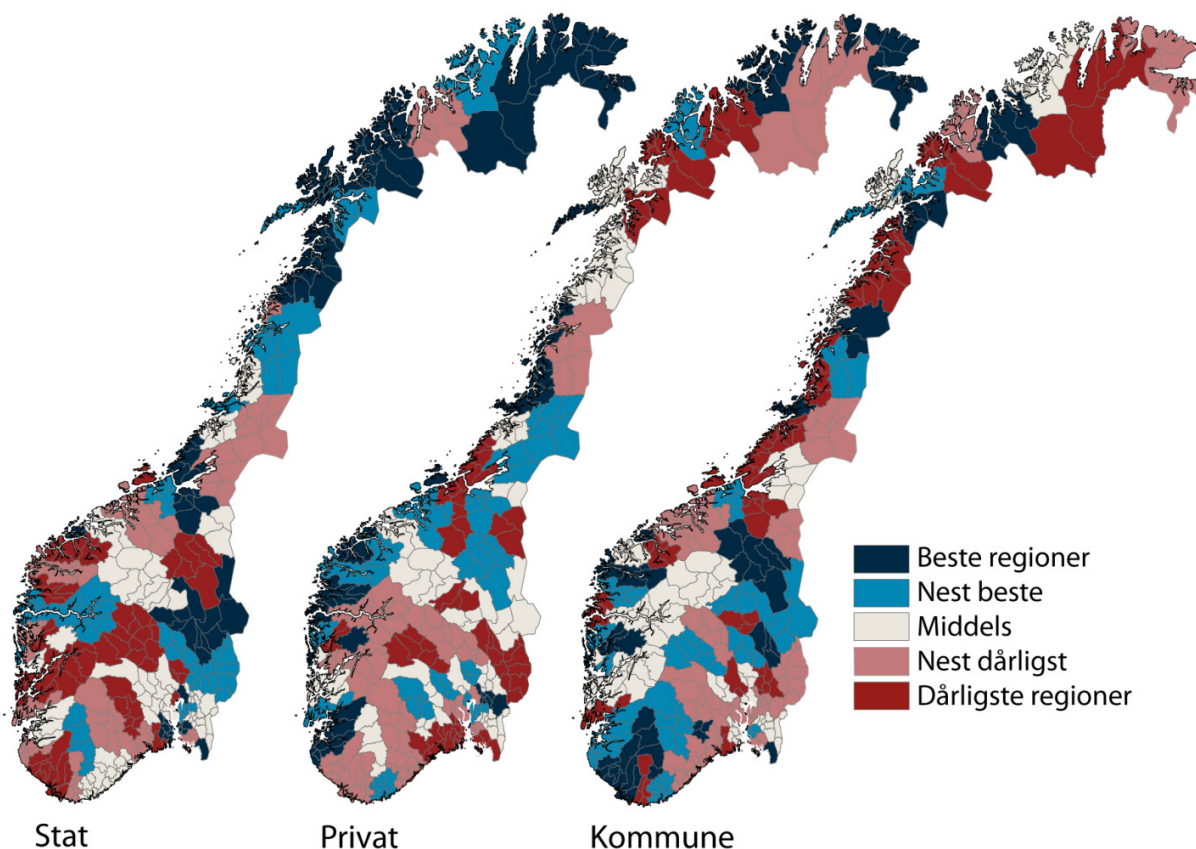
Figur 20: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i BTV i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Figur 21: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Buskerud i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

2.2 Trender: Vekstbidrag fra ulike sektorer

Figur 22: Vekstbidrag i form av endring i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i årene 2009 og 2010. De 83 regionene er rangert i forhold til hverandre i kartene slik at de danner fem grupper.

I kartene over har vi sett på vekstbidrag til sysselsettingen fra de ulike sektorene statlig sektor, privat sektor og kommunal sektor i 2009 og 2010. Fylkeskommunale arbeidsplasser er ikke med, ettersom disse har bidratt svært lite. I disse to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor bidratt med en nedgang på 1,7 prosent av sysselsettingen i Norge, statlig sektor med en vekst på 0,5 prosent og kommunal sektor med en vekst på 0,8 prosent. I kartene er det de relative forskjellene mellom regionene for hver sektor som er markert.

Det er regioner på Vestlandet og i nord som har hatt best utvikling i privat sektor. Hitra/Frøya og Ryfylke har hatt sterkest vekst i næringslivet de siste to årene. Mange distriktsregioner har hatt en relativt god utvikling i næringslivet etter finanskrisen, blant dem mange fiskeriregioner.

Veksten i kommunesektoren er ganske jevnt spredt mellom landsdelene. Mange distrikts-

regioner fikk sterk vekst. Det er litt pussig at mange regioner med svak befolkningsvekst har høy vekst i kommunale arbeidsplasser, mens noen regioner med høy befolkningsvekst har lav vekst. En skulle kanskje tro at antall arbeidsplasser i kommunesektoren var sterkt knyttet til befolkningsutviklingen.

Vestlandet er tapere når det gjelder statlig sektor. Her er det regioner på Østlandet, Trondheimsregionen og mange regioner i nord som har fått vekstimpulser. Det har blitt 12 672 flere statlige arbeidsplasser de siste to årene. 4078 av disse havnet i Oslo, mens Trondheimsregionen fikk en økning på 1124 arbeidsplasser. Over 40 prosent av de nye statlige arbeidsplassene kom altså i Oslo og Trondheim. Statlig sektor har dermed bidratt til å forsterke sentraliseringen i de siste to årene, med unntak av i de nordligste fylkene, der mange distriktsregioner har fått drahjelp fra veksten i statlig sektor.

3. Utdanningsnivå

Utdanningsnivå i befolkning og arbeidsliv er et tema som opptar mange i forbindelse med regional utvikling. Utdanningsnivået i befolkningen varierer mye mellom ulike steder i Norge. I dette kapitlet skal vi først beskrive disse variasjonene. Deretter skal vi se på utdanningsnivået i arbeidsmarkedet, spesielt i privat sektor.

En enkel måte å beskrive utdanningsnivået på, er å fordele befolkningen etter tre nivåer av utdanning: Grunnskole, videregående skole og høgskole/universitet.

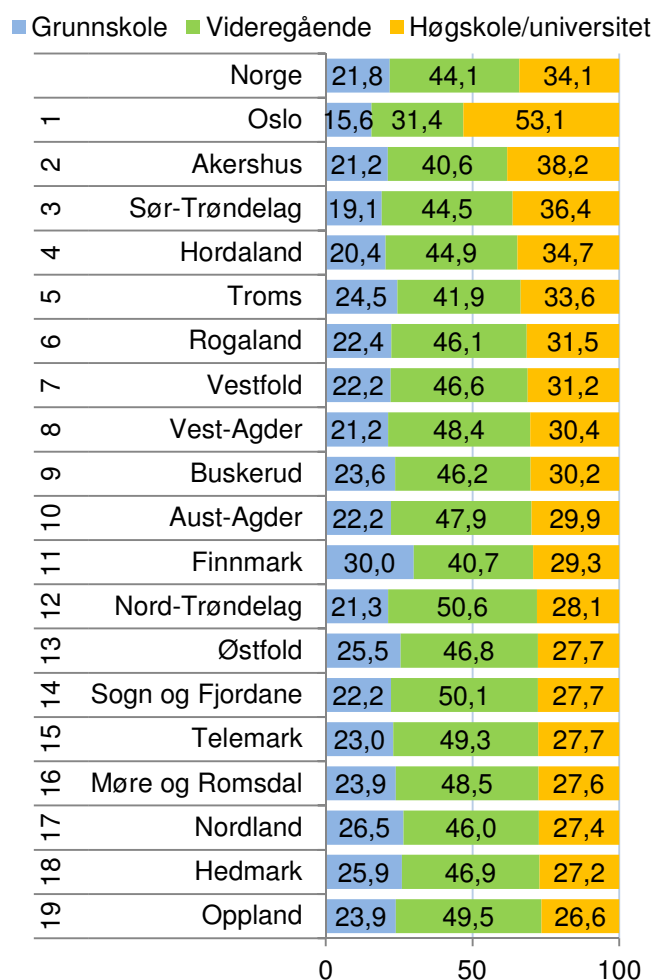
I figur 23 ser vi hvordan befolkningen i fylkene er fordelt med hensyn til disse tre nivåene av formell utdanning. Da har vi fordelt den delen av befolkningen som er sysselsatt etter utdanningsnivået.

Oslo har det klart høyeste utdanningsnivået av fylkene. Hele 53,1 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har minst tre års utdanning på høgskole eller universitet. Oslo skiller seg ganske mye ut fra de andre fylkene og fra landsgjennomsnittet på 34,1 prosent.

Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland kommer på de neste plassene. Det er bare fire fylker som har høyere andel av høgskole/universitetsutdannede enn den nasjonale andelen. Det er fordi de nasjonale tallene blir dratt kraftig oppover av det høye utdanningsnivået i Oslo.

Hedmark og Oppland har lavest andel høyere utdannede av alle fylkene.

Buskerud ligger middels blant fylkene på en niendeplass når vi rangerer fylkene etter andel med høyskole/universitetsutdanning. 30,2 prosent av den sysselsatte befolkningen i Buskerud har høyere utdanning, mot 34,1 prosent på landsbasis.

Figur 23: Andelen av den sysselsatte befolkningen i fylkene med ulik grad av utdanning i 2010. Øverst ser vi tallene for hele landet.

Utdanningsnivå i regionene

Av regionene i BTV er det Kongsberg/Numedal og Tønsbergregionen som har høyest andel med høgskole/universitetsutdanning. De er med blant de ti regionene i landet med høyest utdanningsnivå.

Drammensregionen har tredje høyest andel høyere utdannede av regionene i BTV med 30,8 prosent høgskole/universitetsutdannede blant befolkningen som er sysselsatt. Dette er litt under den nasjonale andelen på 34,1 prosent, men likevel langt over middels av regionene. Noen få regioner trekker landssnittet opp. Av regionene i BTV er det kun Kongsberg/Numedal som har høyere andel høyt utdannede enn landsgjennomsnittet.

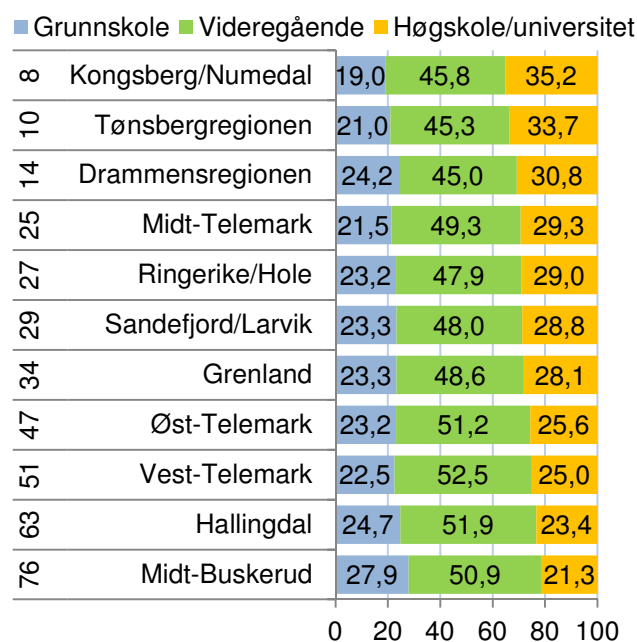
Ringerike/Hole er på 27. plass av de 83 regionene i Norge når det gjelder andel høyere utdannede.

Hallingdal og Midt-Buskerud er blant de 20 regionene i landet med lavest andel høyere utdannede, på en 63. plass og 76. plass.

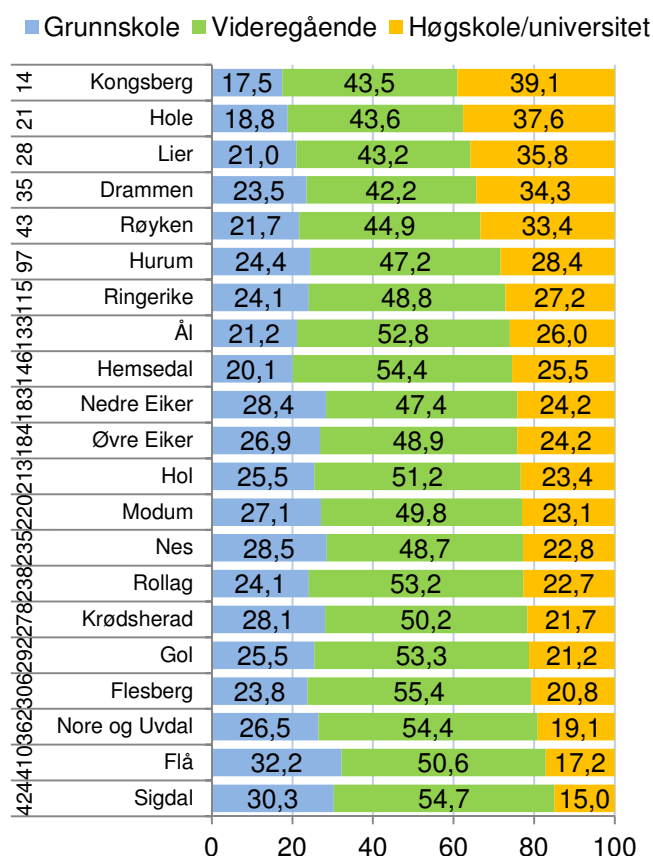
Utdanningsnivå i kommunene

Kongsberg har klart høyeste andel høyere utdannede av kommunene i Buskerud. 39,1 prosent av innbyggerne som er i jobb i Kongsberg har høyere utdanning. Dernest kommer Hole, Lier, Drammen og Røyken. I alle disse kommunene har over 30 prosent av de sysselsatte innbyggerne høyere utdanning.

Sigdal, Flå og Nore og Uvdal har lavest andel høyere utdannede av kommunene i Buskerud. Her har under 20 prosent høyere utdanning.

Figur 24: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i regionene i BTV i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Figur 25: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i kommunene i Buskerud i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet til venstre.

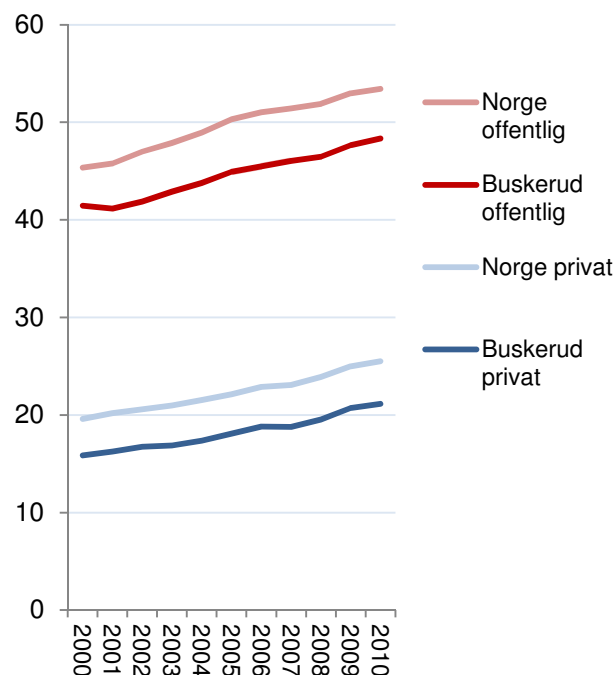
3.1 Utdanningsnivå i næringslivet

Utdanningsnivået i næringslivet er av spesiell interesse, ettersom utdanningsnivået kan ha betydning for innovasjonsevne og vekstkraft i næringslivet.

Utdanningsnivået i næringslivet er generelt lavere enn utdanningsnivået i offentlig sektor. I offentlig sektor i Norge hadde 53,4 prosent av de ansatte høyere utdanning i 2010. Det er spesielt i staten at utdanningsnivået er høyt. I privat sektor i Norge er andelen med høyere utdanning 25,5 prosent.

Andel høyere utdannede har økt jevnt, både i privat og offentlig sektor siden 2000.

I Buskerud er utdanningsnivået lavere enn det nasjonale nivået både i privat og offentlig sektor. Som vi kan se av figur 26 har dette vært situasjonen de siste ti årene.

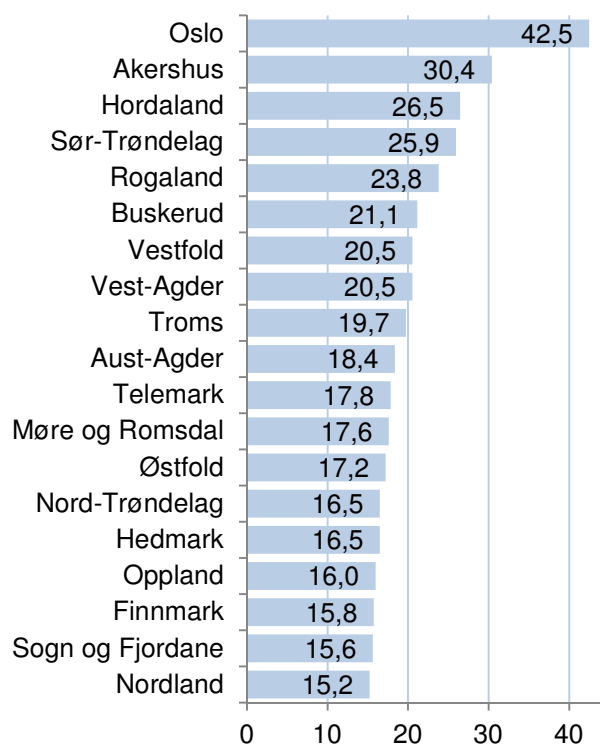

Figur 26: Andel ansatte med høyere utdanning i privat og offentlig sektor i Buskerud og Norge i perioden 2000-2010.

Forskjeller mellom fylkene

Oslo har mye høyere andel utdannet personell i næringslivet enn de andre fylkene. Hele 42,5 prosent av de ansatte i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus er nummer to, med en andel med høyere utdanning på 30,4 prosent. Hordaland, Sør-Trøndelag og Rogaland kommer på de neste plassene, før det er et lite hopp ned til Buskerud.

Næringslivet i Buskerud har en andel høyere utdannende arbeidstakere på 21,1 prosent. Det er sjettest høyest av fylkene, men likevel under andelen i Norge. Det er spesielt den høye andelen i Oslo som drar snittet opp.

Figur 27: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i fylkene i 2010.

Næringslivet i regionene

Andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i regionene i BTV er vist i figur 28.

I BTV skiller Kongsberg/Numedal seg ut med en svært høy andel arbeidstakere med høyere utdanning. Kongsberg/Numedal er nummer tre i landet, etter Akershus Vest og Oslo når det gjelder andel høyere utdannede i næringslivet. Andel høyere utdannede i næringslivet i Kongsberg/Numedal skiller seg mer positivt ut enn andel med høyere utdanning i befolkningen generelt. Her ble regionen rangert som nummer åtte.

Drammensregionen kommer også høyt opp, og er nummer 14 av 83 regioner i landet for utdanningsnivå i næringslivet. Det er lik rangering som for utdanningsnivået i befolkningen.

Ringerike/Hole kommer også bra ut på en 19. plass blant de 83 regionene i landet.

Midt-Buskerud og Hallingdal har litt lavere andel høyere utdannede enn middels av regionene i landet.

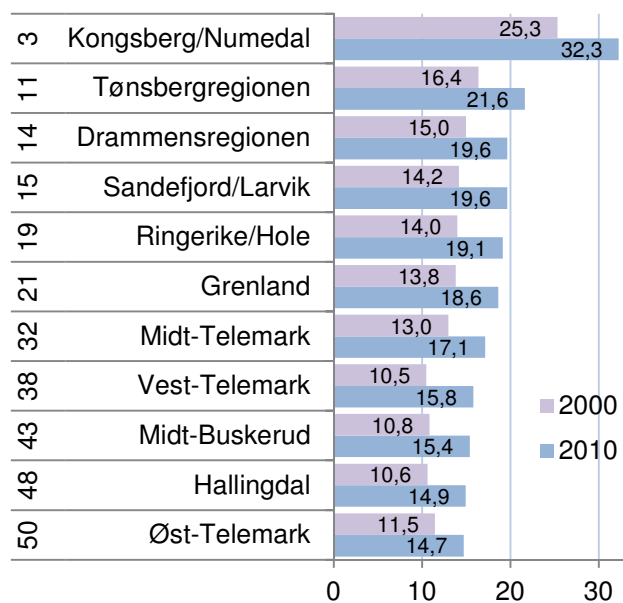
Kommunene

Figur 29 viser andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Buskerud.

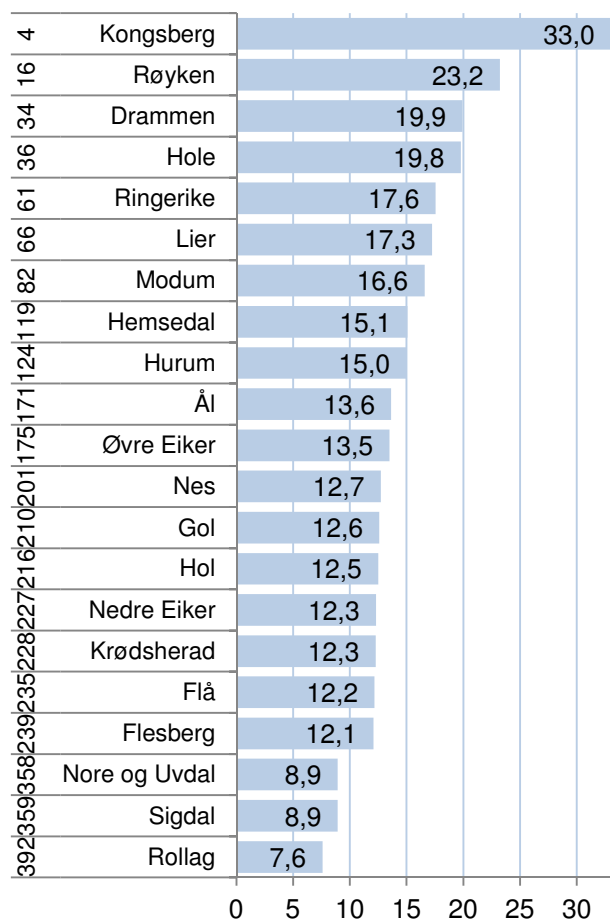
Kongsberg har den klart høyeste andelen høyere utdannede i næringslivet av kommunene i Buskerud. Hele 33 prosent av arbeidstakerne i næringslivet i Kongsberg har høyere utdanning. Dette er høyt over landsgjennomsnittet, og bare tre kommuner i landet har høyere andel høyt utdannede i næringslivet. Dette viser at næringslivet i Kongsberg er av de mest høykompetente i landet.

Røyken er nummer to i Buskerud, og har 23,2 prosent høyere utdannede i næringslivet. Dette er 16. best i landet, men likevel lavere enn landsgjennomsnittet.

Rollag, Sigdal og Nore og Uvdal har forholdsvis lav andel høyt utdannede i næringslivet. Under ti prosent av arbeidstakerne i næringslivet i disse kommunene har høyere utdanning.

Figur 28: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i regionene i BTV i 2000 og 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet for 2010 til venstre.

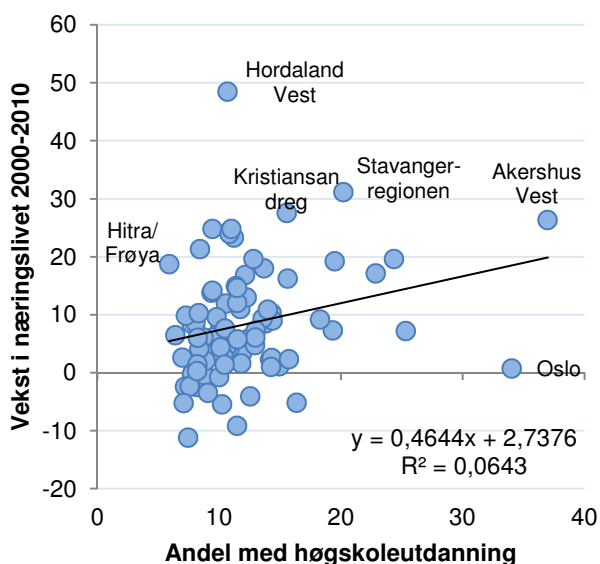
Figur 29: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Buskerud i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet til venstre.

3.2 Utdanningsnivå og regional utvikling

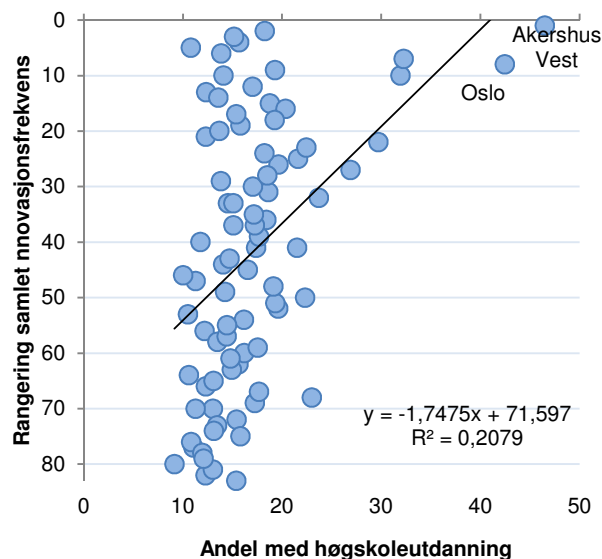
Det er to argumenter for at et høyt utdanningsnivå i næringslivet vil stimulere til regional utvikling gjennom økonomisk vekst. For det første pekes det ofte på at Norge som et høykostland har best vekstbetingelser i kompetanseintensive næringer. Dermed vil regioner med et høyt utdanningsnivå få bedre vekst enn regioner med et lavt utdanningsnivå i næringslivet. Regioner med lavt utdanningsnivå vil stå overfor en stadig sterkere konkurranse fra utlandet. Et annet argument er at næringsliv med et høyt utdanningsnivå er mer innovativt og dermed bedre rustet for vekst.

Vi kan se på den direkte sammenhengen mellom utdanningsnivå og vekst i næringsliv i norske regioner.

Figur 30: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2000 og vekst i næringslivet fra 2000 til 2010 i de 83 politiske regionene i Norge.

Som vi kan se av figur 30, er det en positiv, men ganske svak sammenheng mellom utdanningsnivå og vekst i næringslivet. En region som Hitra/Frøya var blant regionene med lavest utdanningsnivå, men har likevel hatt sterk vekst, mens Oslo har hatt svært lav vekst, til tross for nest høyest utdanningsnivå. Høyt utdanningsnivå i en region kan tenkes å gi bedre vekstbetingelser, men sammenhengene synes ikke å være sterke.

Figur 31: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2010 og regionenes rangering mht. samlet innovasjonsfrekvens i de 83 politiske regionene i Norge.

I figur 31 ser vi at utdanningsnivået og næringslivets innovasjon har en positiv sammenheng. Denne sammenhengen synes å være tydeligere enn for vekst.

Utdanningsnivået har en spesielt sterk sammenheng med regionenes størrelse. Urbane og folkerike regioner har klart høyest utdanningsnivå i næringslivet. Disse regionene har også best betingelser for både vekst og innovasjon. Dermed er det ikke lett å avdekke hvordan utdanningsnivå, vekst og innovasjon egentlig henger sammen med slike enkle analyser.

Utdanningsnivået avspeiler de direkte behovene i arbeidsmarkedet. Dermed kan en bare få økt utdanningsnivå gjennom at næringslivet får flere stillinger hvor det kreves utdanning, eller reduserer antall stillinger hvor utdanning ikke er påkrevet. Behovet for utdanning er svært bransjeavhengig. F. eks. er reiseliv en bransje med lite behov for utdannede, mens det er en høy andel utdannede innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Dersom en region ønsker å oppnå høyere kompetansenivå i næringslivet, kan det oppnås gjennom å vri bransjestrukturen i retning av kompetansekreverende næringer, eller å stimulere alle bedrifter uansett næring til å heve kompetansekravene.

4. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse¹.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også

her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

4.1 Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år. *Bransjejustert etableringsfrekvens* er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Buskerud

I figur 32 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Buskerud og Norge har beveget seg siden 2001.

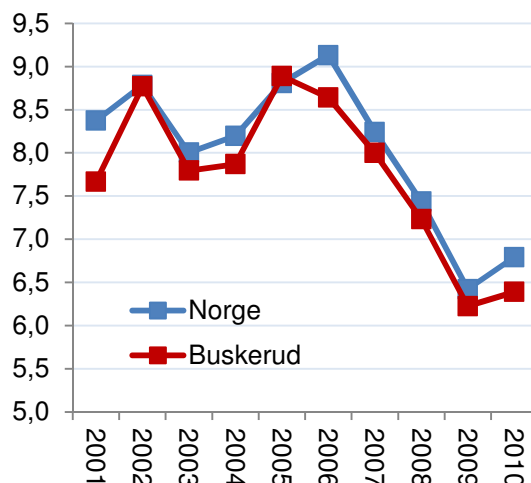
Etableringsfrekvensen i Norge sank mye fra 2006 til 2009. I 2010 har etableringsfrekvensen blitt litt høyere, men er fremdeles på et lavt nivå i forhold til tidligere.

Etableringsfrekvensen i Buskerud har fulgt utviklingen nasjonalt ganske tett. De siste fem årene har etableringsfrekvensen i Buskerud ligget litt under etableringsfrekvensen på landsbasis.

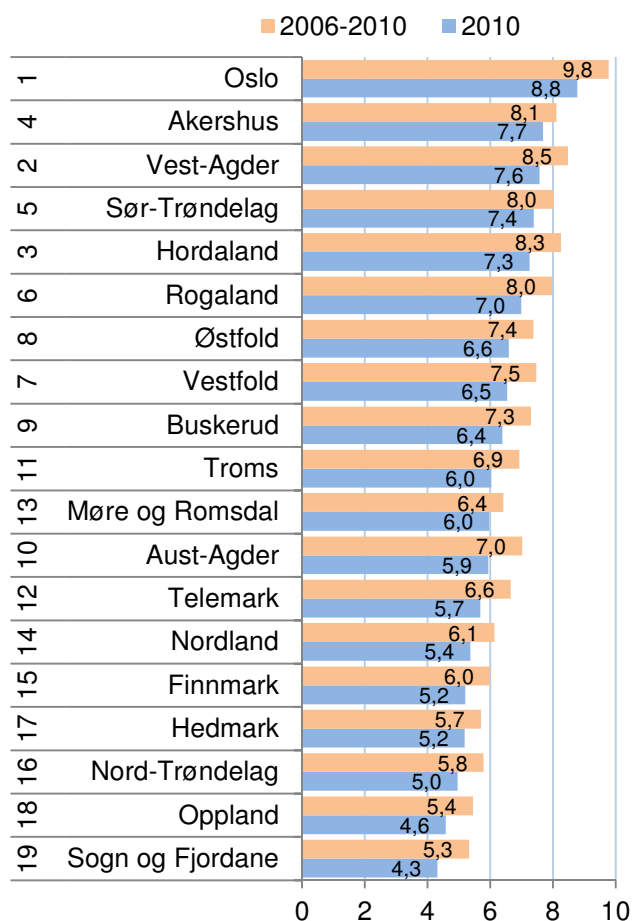
Etableringsfrekvens i fylkene

I figur 33 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2010 samt gjennomsnitt for siste fem år vist. Det er ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2010 er Akershus, Vest-Agder og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Buskerud er nummer ni av 19 fylker for etableringsfrekvens i 2010. Rangeringen for siste fem år er også nummer ni. Selv om Buskerud har hatt lavere etableringsfrekvens enn på landsbasis, er Buskerud blant den beste halvdel av fylkene. Det kommer av at Oslo drar opp etableringsfrekvensen for Norge ganske mye.

Figur 32: Etableringsfrekvens i Buskerud og Norge i perioden 2001-2010.

Figur 33: Etableringsfrekvens i fylkene i 2010 og gjennomsnitt for siste fem år. Tallene til venstre er rangering for etableringsfrekvensen siste fem år.

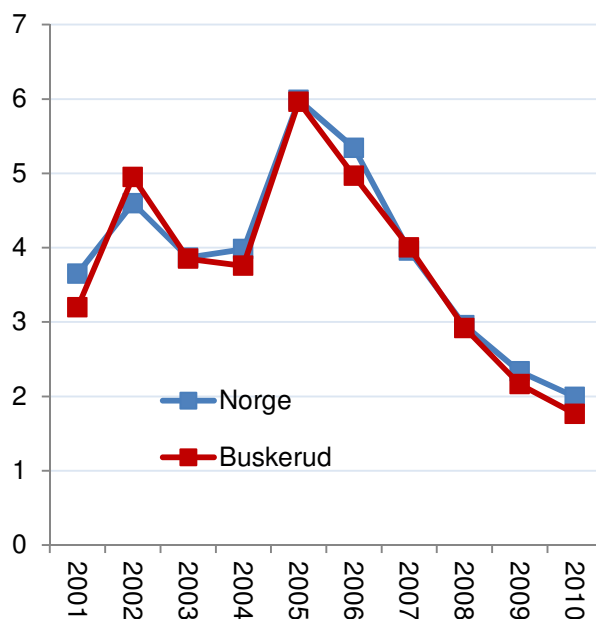
Vekst i antall foretak

I figur 34 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Dette er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak i Norge var på det høyeste nivået i 2005, og har deretter sunket hvert år. Fra 2001 til 2006 var det høyere vekst i antall foretak enn veksten i økonomien skulle tilsi. Kanskje skyldes noe av veksten f. eks. at mange etablerte foretak for å få registrert domene på Internett?

Det tilsynelatende lave nivået på veksten i antall foretak de to siste årene er kanskje en normalisering til et mer naturlig nivå.

Veksten i antall foretak i Buskerud har vært svært lik veksten på landsbasis i alle årene. I de to siste årene har veksten vært litt under veksten i Norge.

Figur 34: Årlig vekst i antall foretak i Buskerud og Norge i perioden 2001-2010.

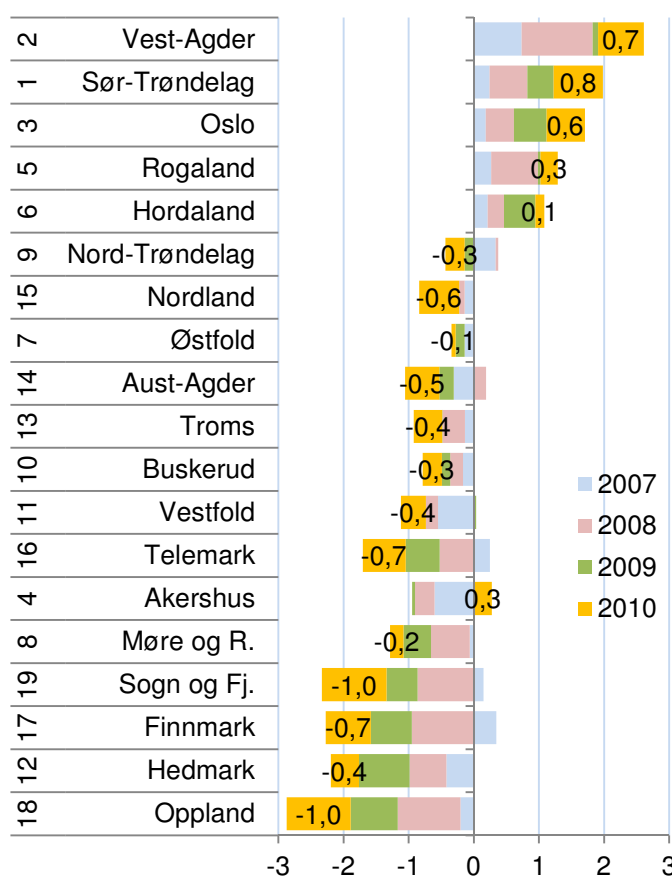
Bransjejustert etableringsfrekvens

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer. Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi beregner den bransjejusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen. Det gir en indikator som ikke favoriserer steder med gunstig næringsstruktur.

Buskerud er på 10. plass i 2010. Etableringsfrekvensen i Buskerud var 0,3 prosent lavere enn bransjestrukturen tilsier.

Fylker som Vest-Agder, Sør-Trøndelag, Oslo, Rogaland og Hordaland har hatt høyest bransjejustert etableringsfrekvens de siste fire årene. I 2010 hadde også Akershus høy bransjejustert etableringsfrekvens. Dette er fylker med høy befolkningsvekst. Fylker med vekst i befolkningen har bedre bransjejustert etableringsfrekvens enn fylker med nedgang i folketallet. En kunne kanskje forventet at Buskerud hadde bedre bransjejustert etableringsfrekvens gitt den gode befolkningsveksten?

Figur 35: Bransjejustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008, 2009 og 2010. Fylkene er rangert etter bransjejustert etableringsfrekvens for 2010.

Etableringer i regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har brukt de tre delindikatorerne til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

Drammensregionen kommer best ut på etableringsindeksen av regionene i BTV, og er nummer ni av de 83 regionene i landet i 2010, som er samme plassering som året før. Etter Drammensregionen kommer regionene langs kysten i rekkefølge: Tønsbergregionen, Sandefjord/Larvik og Grenland.

Midt-Buskerud og Vest-Telemark er blant de ti dårligste på landsbasis.

Ringerike/Hole og Hallingdal gjør det litt under middels på etableringsindeksen for 2010.

Regionenes utvikling på etableringsindeksen

I figur 37 ser vi regionenes utvikling på etableringsindeksenⁱⁱ.

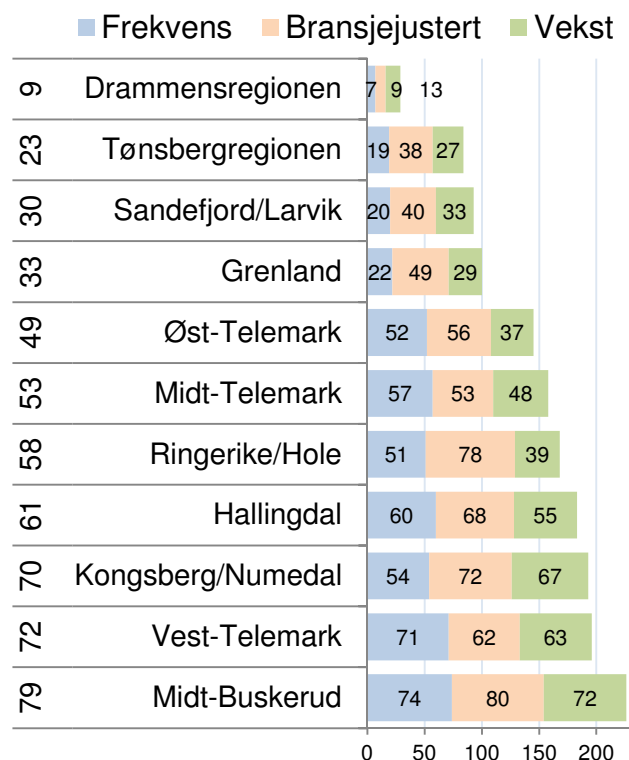
Drammensregionen har alltid vært godt rangert på etableringsindeksen, og er den eneste av regionene i Buskerud som gjør det godt i 2010.

Ringerike/Hole gjorde det svært godt i 2004 da regionen kom på åttende plass. Etter det har etableringsaktiviteten sunket mye, og i 2010 er rangeringen til Ringerike/Hole en 58. plass.

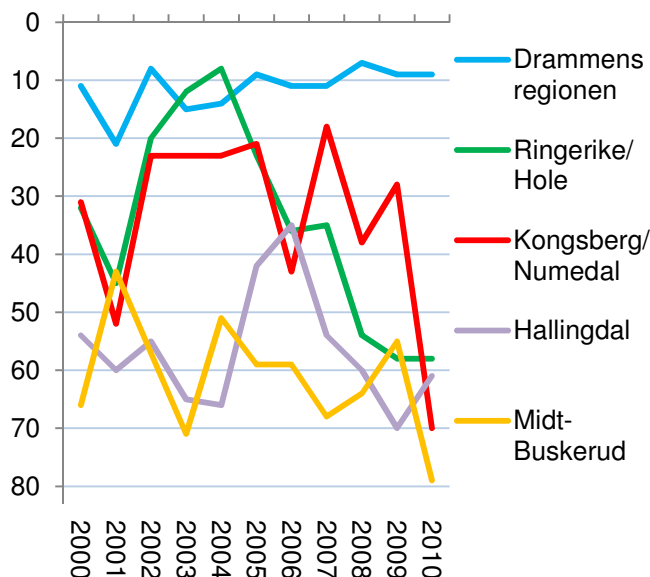
Hallingdal hadde sitt beste resultat i 2006 med en 35. plass, og ble nummer 61 i 2010.

Kongsbergregionen har vært over middels rangert på etableringsindeksen de fleste årene, men fikk det dårligste resultatet noensinne i 2010 med en 70. plass.

Midt-Buskerud har alltid vært i nedre halvdel av regionene på etableringsindeksen. I 2010 ble Midt-Buskerud nummer 79, og har dermed bare fire regioner bak seg av landets 83.

Figur 36: Etableringsindeksen for regionene i BTV. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Figur 37: Regionene i Buskerud, utvikling på etableringsindeksen i perioden 2000-2010.

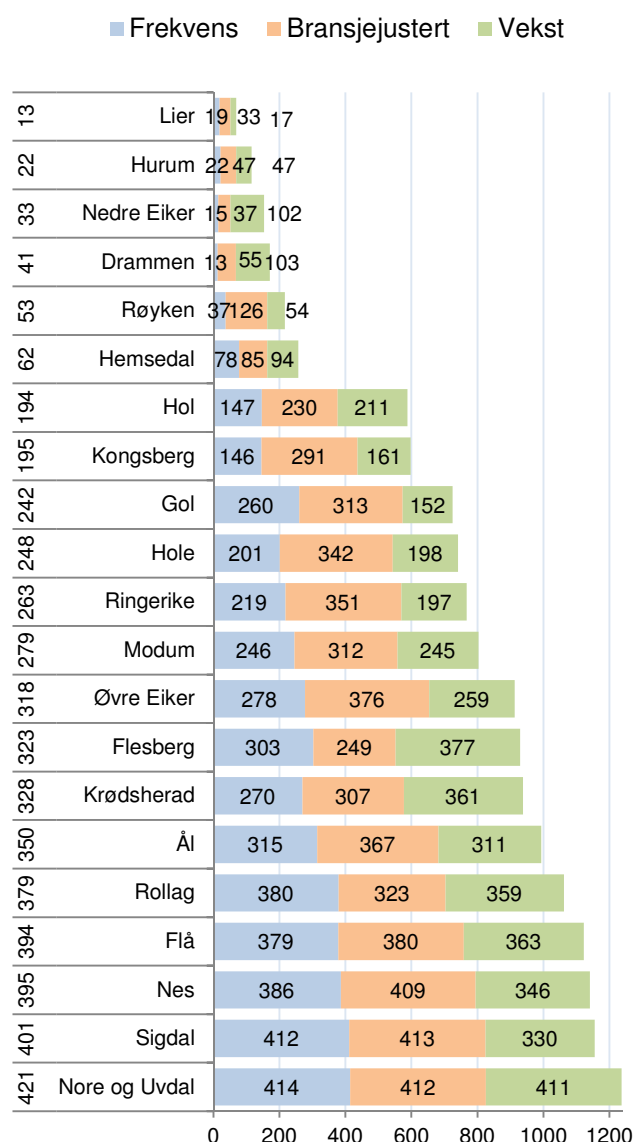
Etableringsindeksen for kommunene

Lier ble best rangert på etableringsindeksen av kommunene i Buskerud, med sin 13. plass. Deretter kommer kommunene Hurum, Nedre Eiker, Drammen og Røyken, alle lokalisert i Drammensregionen.

Hemsedal kom på en 62. plass. Hemsedal har flere gode plasseringen på etableringsindeksen fra tidligere år, og ble nummer sju i 2008.

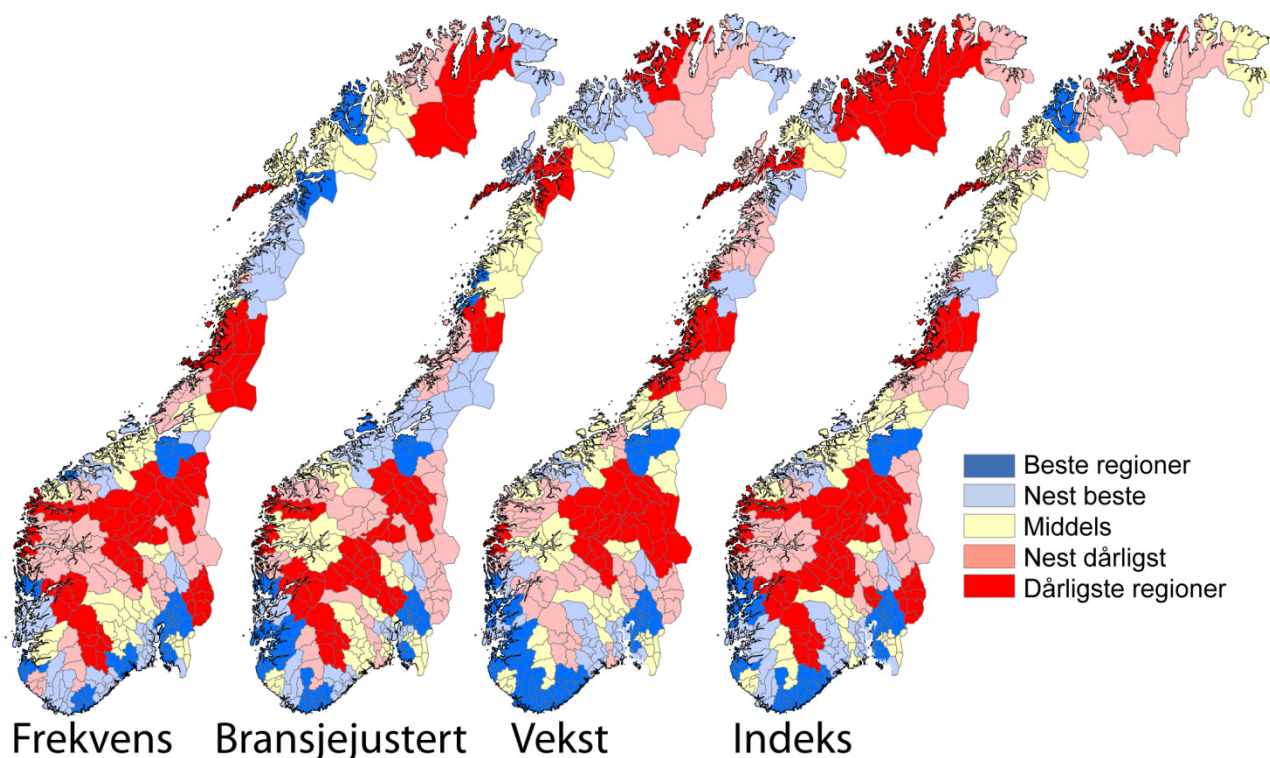
Kongsberg gjorde sitt dårligste resultat i 2010 med sin 195. plass.

Nes, Sigdal og Nore og Uvdal kom nederst av kommunene i Buskerud. Nore og Uvdal er blant de ti dårligste i landet i 2010.

Figur 38: Etableringsindeksen for kommunene i Buskerud. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionale mønstre

Figur 39: Etableringsaktiviteten i regionene i årene 2008-2010.

De tre ulike indikatorene for etablering viser i stor grad det samme mønsteret, men med noen nyanser.

Etableringsfrekvensen er høyest i regionene som enten har en større by som kjerne, eller som ligger tett opp til en større by. Oslo, Bergen og Trondheimsregionen har høyest etableringsfrekvens av regionene.

Bransjejustert etableringsfrekvens viser et litt annet mønster. Nå er det Trondheimsregionen, Kristiansandregionen og Hordaland Vest som er de tre beste regionene. Fremdeles er det mange byregioner blant de med høyest frekvens, men nå er det også noen distriktsregioner som blander seg inn i den beste kategorien. Dette er regioner som Hitra/Frøya, Ytre Helgeland, HALD og Ryfylke.

Regioner med høyest vekst i antall foretak består også for det meste av byregioner. Nå er det Kristiansandregionen, Akershus Vest og Trondheimsregionen som er høyest rangert. Ryfylke, Sunnhordland og Lister er litt utypiske regioner som kommer med blant de beste.

Alle de tre etableringsindikatorene har det til felles at de har en sterk positiv sammenheng med regionens befolkningsstørrelse og regionens befolk-

ningsvekst. Det er spesielt etableringsfrekvensen som i stor grad blir bestemt av befolkningsstørrelse og vekst. Befolkningsstette områder har en bransjestruktur med mye tjenesteytende næringer. Dette er næringer med høy etableringsfrekvens. Dette gjør at byer automatisk får en høyere etableringsfrekvens enn distriktene.

Når vi bransjejusterer etableringsfrekvensen, blir effekten av bransjestrukturen nøytralisert. Da er ikke befolkningsstørrelsen lenger signifikant. Befolkningsveksten betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen.

For veksten i antall foretak er både befolkningsstørrelse og befolkningsvekst signifikante. Befolkningsveksten betyr imidlertid mer enn størrelsen.

De stabile mønstrene mellom befolkningsstørrelse, befolkningsvekst og etableringsfrekvens tyder på at høy etableringsaktivitet er et resultat av vekst. Vi får høy etableringsaktivitet i vekstregioner. I mindre grad ser det ut til at høy etableringsaktivitet skaper vekst. Det er også vanskelig å påvise at steder som har satset mye på nyetablering faktisk påvirker etableringsaktiviteten målbart.

4.2 Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I de to siste årene har andel lønnsomme foretak økt igjen, men er fremdeles langt under nivået fra de gode årene 2004-2006.

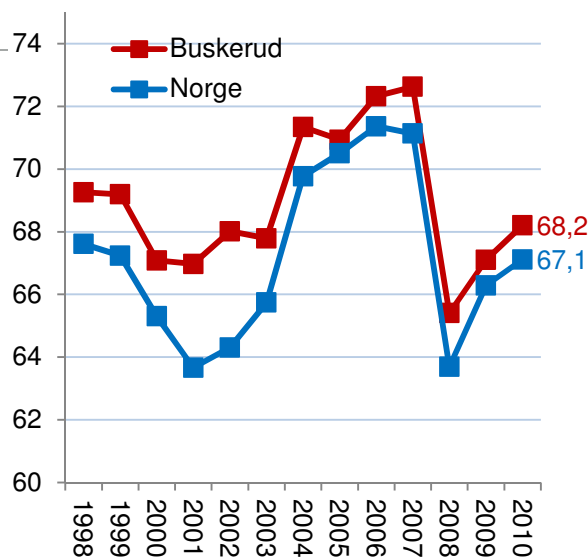
Andel lønnsomme foretak i Buskerud har ligget over landsgjennomsnittet i alle årene i perioden 1998-2010. 68,2 prosent av foretakene i Buskerud hadde overskudd i 2010, mot 67,1 prosent i Norge.

Lønnsomhet i fylkene

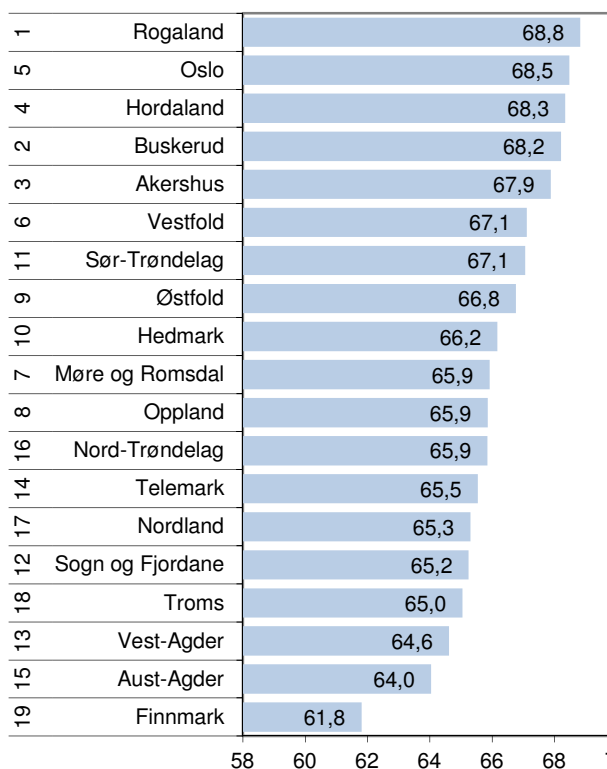
Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2010, for åttende år på rad. Deretter kommer Oslo og Hordaland. Buskerud er på fjerdeplass.

Finnmark hadde vesentlig lavere lønnsomhet enn de andre fylkene.

Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, er Buskerud rangert som nummer to av 19 fylker. Kun Rogaland har hatt høyere lønnsomhet de siste fem årene.

Figur 40: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Buskerud og Norge i perioden 1998-2010.

Figur 41: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er satt sammen av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Flere av regionene i Buskerud kommer godt ut på lønnsomhetsindeksen. De tre regionene som gjorde det best i BTV i 2010 var alle Buskerud-regioner.

Midt-Buskerud var best i BTV på lønnsomhetsindeksen for 2010, og var nummer åtte i landet. Det er spesielt for andel lønnsomme bedrifter og bransjejustert lønnsomhet regionen gjorde det bra. Midt-Buskerud er nummer 21 på lønnsomhetsindeksen for de siste fem årene.

Ringerike/Hole gjør det også bra, og er nummer ti i landet i 2010. Ringerike/Hole har imidlertid gjort det enda bedre tidligere, og er rangert som nummer seks for siste fem år.

Drammensregionen var nummer 15 i 2010, og nummer ti for siste fem år.

Kongsberg/Numedal har litt over middels lønnsomhet. For 2010 ble regionen rangert som nummer 38, mens de ble nummer 41 for siste fem år.

Hallingdal er eneste region i Buskerud som kommer lavt ut på lønnsomhetsindeksen. Hallingdal blir rangert som nummer 75 av 83 regioner for 2010, og som nummer 69 for siste fem år.

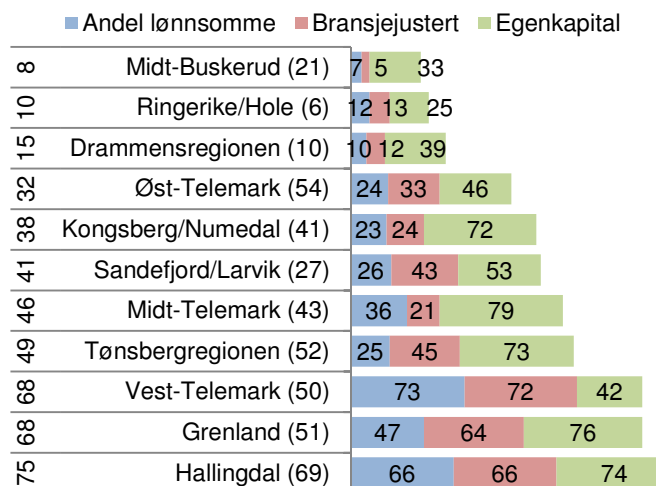
Lønnsomhetsindeksen for kommuner

Hole hadde best lønnsomhet i næringslivet av kommunene i Buskerud i 2010, og var nummer ti i landet. Flesberg og Krødsherad kom på 25. og 30. plass. Dette er imidlertid små kommuner med få regnskap, hvor andelen lønnsomme foretak varierer sterkt fra år til år.

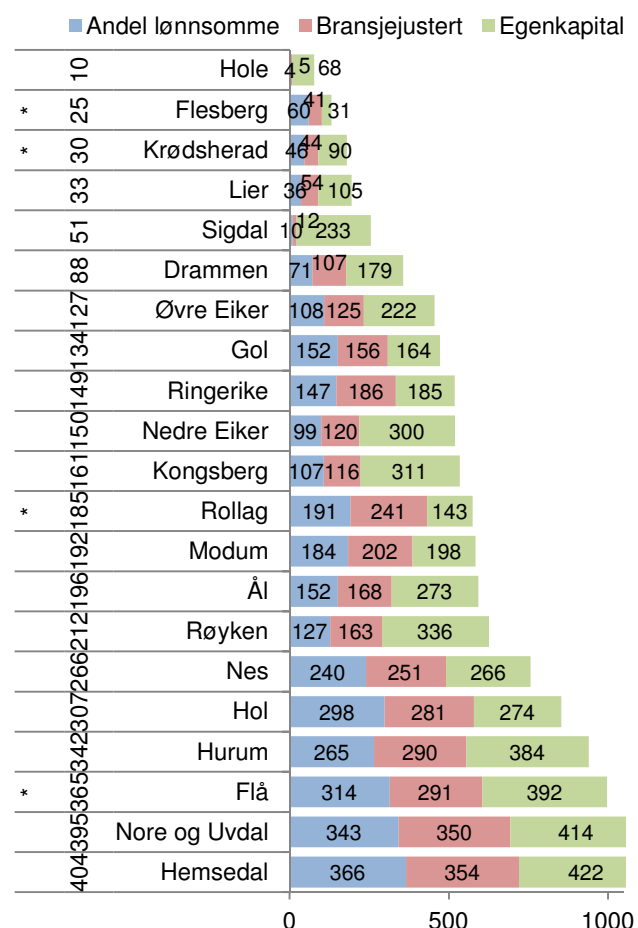
Lier, Sigdal og Drammen er også med blant de 100 beste kommunene.

De fleste kommunene i Buskerud kommer over middels ut på lønnsomhetsindeksen sammenliknet med de andre kommunene i landet. Kun seks kommuner kommer blant halvdel av kommuner i landet med under middels lønnsomhet. Til gjengjeld har flere av disse lave plasseringer.

Hemsedal kom aller sist av kommunene i Buskerud, som nummer 404 av 430 kommuner.

Figur 42: Lønnsomhetsindeksen for regionene i BTV. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2006-2010.

Figur 43: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Buskerud. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 regnskap.

4.3 Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorene.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andel vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt. I 2010 havnet andel vekstforetak på 50,1. Det er en forbedring fra 2009, men fremdeles et ganske lavt nivå.

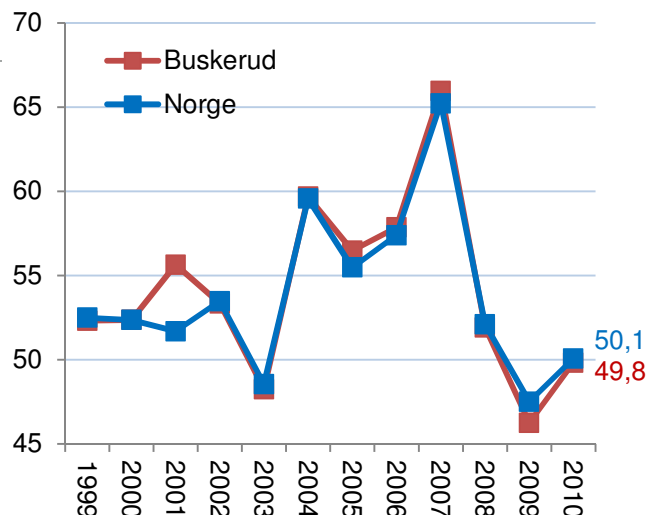
Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt. Buskerud har hatt lavere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet de tre siste årene, og spesielt i 2009. I perioden før der var andelen vekstforetak i Buskerud litt høyere enn andelen på landsbasis.

Andel vekstforetak i fylkene

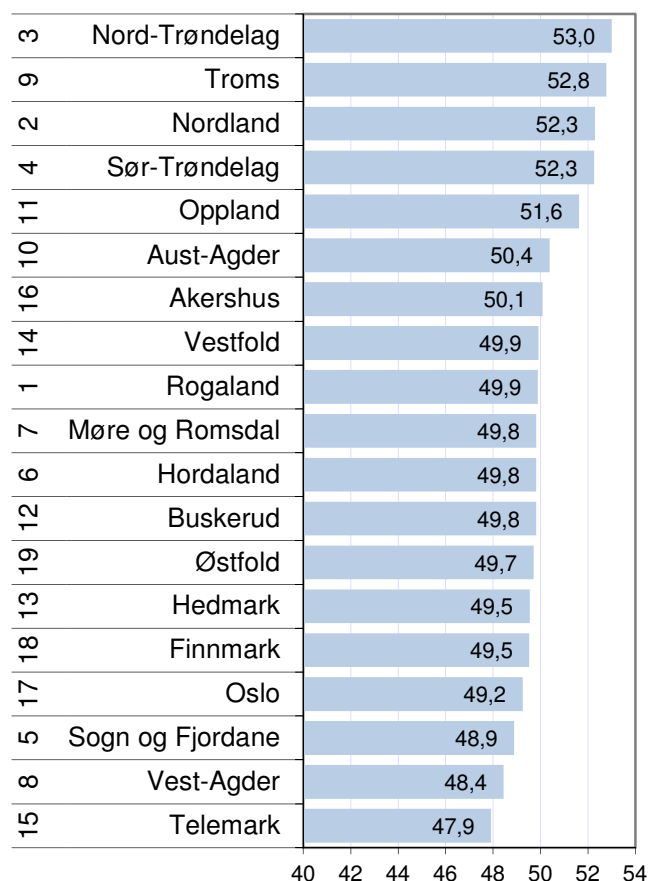
Nord-Trøndelag, Troms og Nordland kom på topp for andel vekstforetak i 2010. Nord-Trøndelag og Nordland har begge hatt høy andel vekstforetak de siste fem årene.

Rogaland har aller høyest andel vekstforetak de siste fem årene, men kom på en forholdsvis beskjeden niendeplass i 2010.

Buskerud er nummer 12 av fylkene både i 2010 og for de fem siste årene samlet.

Figur 44: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Buskerud og Norge i perioden 1999-2010.

Figur 45: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Hallingdal kommer best ut på vekstindeksen for 2010, og er nummer 16 av de 83 regionene i landet. Hallingdal gjorde det spesielt bra for verdiskaping, der regionen var tiende best i landet. Plasseringen i 2010 er en stor forbedring fra tidligere år, Hallingdal har pleid å bli rangert blant nederste halvdel. For siste femårsperiode, blir Hallingdal rangert som nummer 64.

Midt-Buskerud er nummer 36 for 2010. Veksten i Midt-Buskerud har variert en del, den var svak de to foregående årene, men sterk de to årene før der. Regionen er dermed nummer 50 på vekstindeksen for de siste fem årene.

Drammensregionen er under middels på vekstindeksen for 2010 og enda svakere for de siste fem årene.

Ringerike/Hole kommer på plass nummer 74 for 2010 og Kongsberg/Numedal på nummer plass 79. De gjør det bedre for siste fem år, men er likevel under middels.

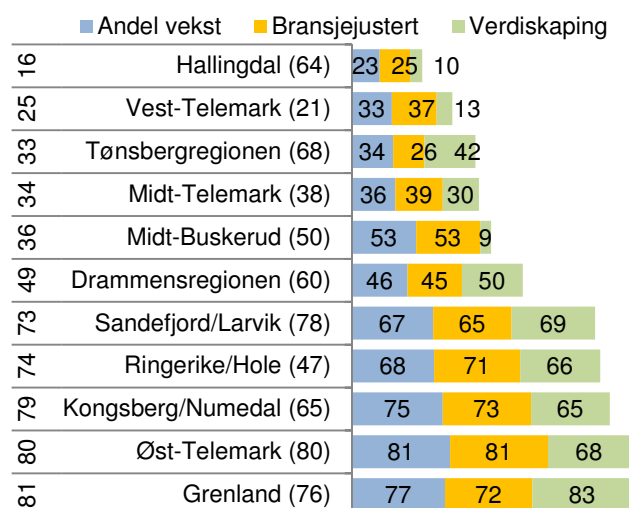
Vekst i kommunene

Flå kom best ut på vekstindeksen i 2010 av kommunene i Buskerud, som nummer 12 av 430 kommuner. Dette er en dramatisk forbedring fra året før, da Flå ble rangert som tredje dårligst i landet. Flå har få foretak, og derfor svinger resultatene mye fra år til år.

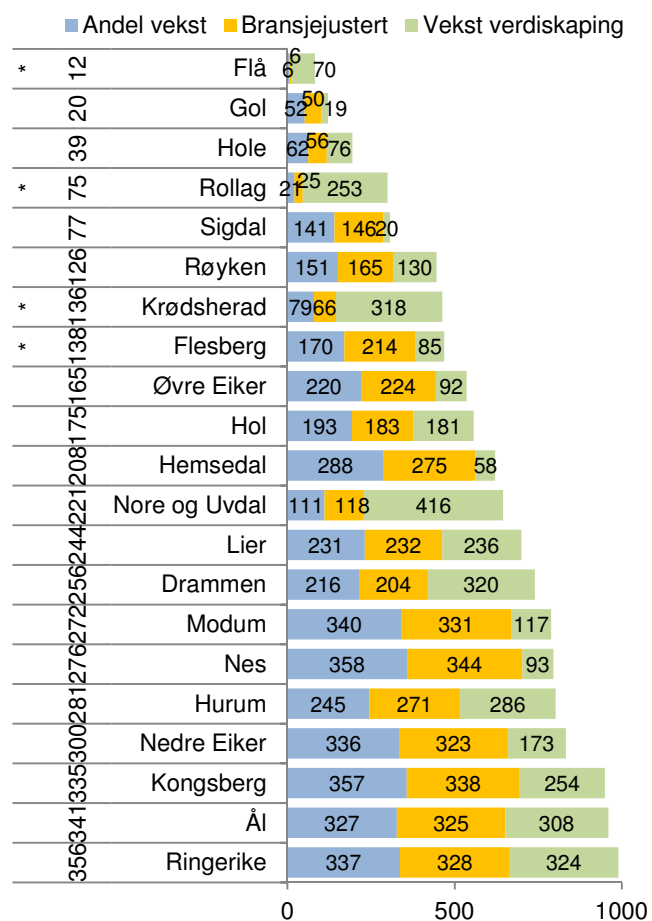
Gol gjorde det også svært godt med en 20. plass. Også Gol hadde svak plassering i 2009.

Hole, Rollag og Sigdal kom også blant de 100 beste i 2010, men har hatt varierende plasseringer de siste årene.

Drammen kom ut under middels i 2010, på plass nummer 256. Kongsberg og Ringerike gjorde det svært dårlig, og ble henholdsvis nummer 335 og 356. Ingen av disse kommunene har gjort det så svakt på vekstindeksen tidligere. Ringerike er den kommunen som kom dårligst ut i Buskerud i 2010.

Figur 46: Vekstindeksen for regionene i BTV. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorerne, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2010 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2006-2010.

Figur 47: Vekstindeksen for kommunene i Buskerud. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorerne, helt til venstre rangering for vekstindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 foretak.

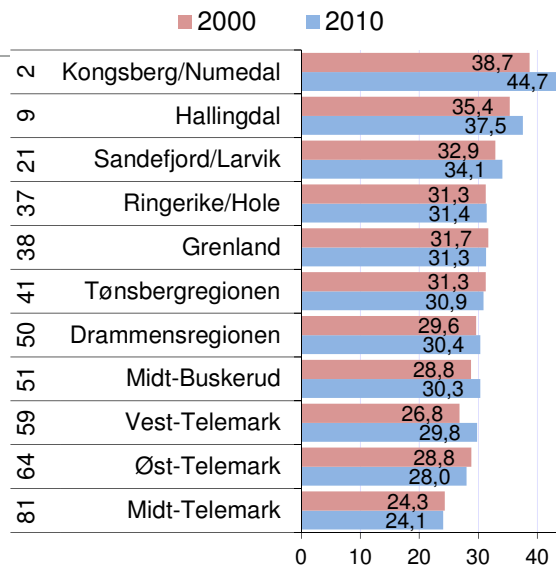
4.4 Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”næringsstetthet”.

Kongsberg/Numedal og Hallingdal har høy næringsstetthet, og er blant de ti regionene i landet med mest næringsliv i forhold til folketallet. I begge regionene har næringsstettheten økt fra 2000.

Ringerike/Hole har litt over middels høy næringsstetthet, som nummer 37 av 83 regioner.

Drammensregionen og Midt-Buskerud har under middels næringsstetthet som nummer 50 og 51.

Figur 48: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene i BTV i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Næringsstetthet i kommunene

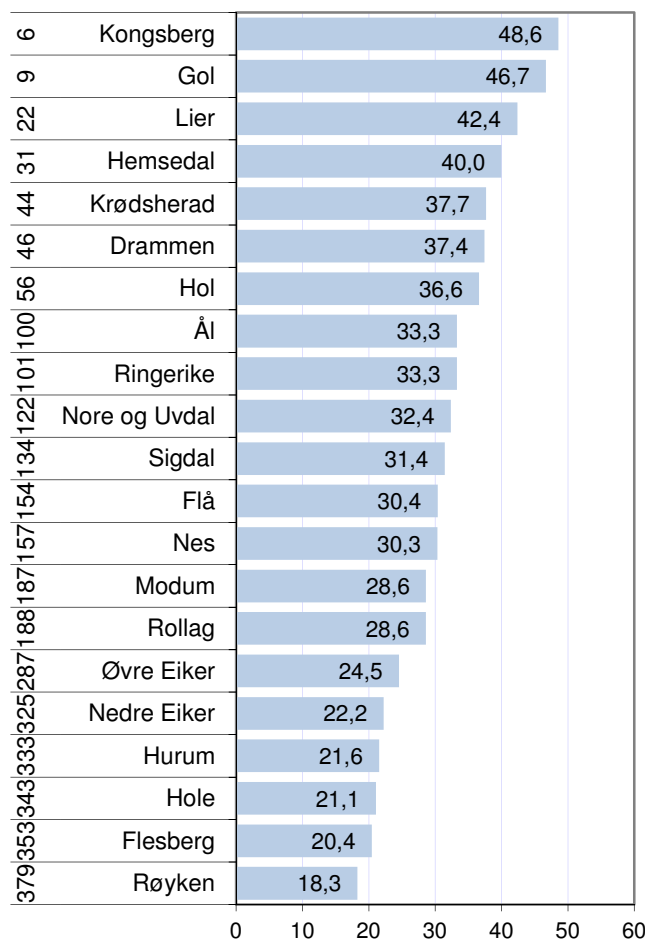
Buskerud har mange kommuner med høy næringsstetthet. Kongsberg er den kommunen som har høyest næringsstetthet i Buskerud, og er nummer seks i landet. Vi så tidligere at Kongsberg hadde overskudd på arbeidsplasser og netto innpendling. Dermed er det mye næringsliv i forhold til folketallet.

Gol har også høy næringsstetthet, og er nummer ni i landet. Antall arbeidsplasser tilsvarer 46,7 prosent av antall innbyggere.

Videre har Lier, Hemsedal, Krødsherad, Drammen og Hol høy næringsstetthet. I disse kommunene utgjør antall arbeidsplasser i næringslivet over 36 prosent av folketallet.

En rekke kommuner i Buskerud har også lav næringsstetthet. I Røyken tilsvarer antall arbeidsplasser i næringslivet bare 18,3 prosent av antall innbyggere.

Flesberg, Hole og Hurum har også relativt lite næringsliv. I disse kommunene tilsvarer antall arbeidsplasser i næringslivet mellom 20 og 22 prosent av folketallet.

Figur 49: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Buskerud i 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indikatorene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste åtte årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Sør-Trøndelag kom best ut av fylkene i 2010, foran Oslo og Rogaland.

Rogaland har vært beste fylke de siste ti årene under ett.

Buskerud kom ut som nummer seks i 2010. Buskerud har gjort det bra for lønnsomhet, middels for vekst og litt under middels for nyetableringer. For siste tiårsperiode er Buskerud nummer fire.

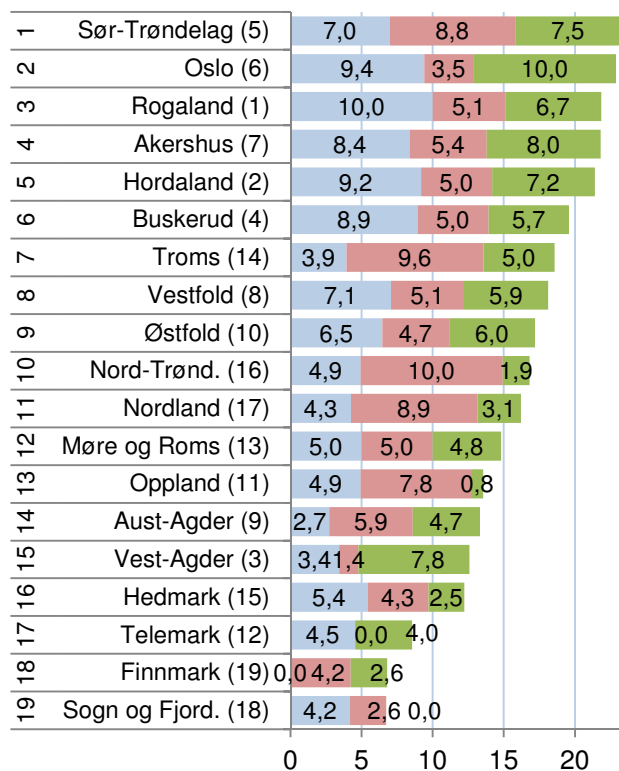
Buskeruds utvikling

Buskerud hadde sin beste plassering i NæringsNM i 2001, da fylket ble best av de 19 fylkene. Dårligste plassering var i 2000 og 2009, da Buskerud ble nummer åtte. Buskerud har dermed vært blant den beste halvdel av fylkene alle år.

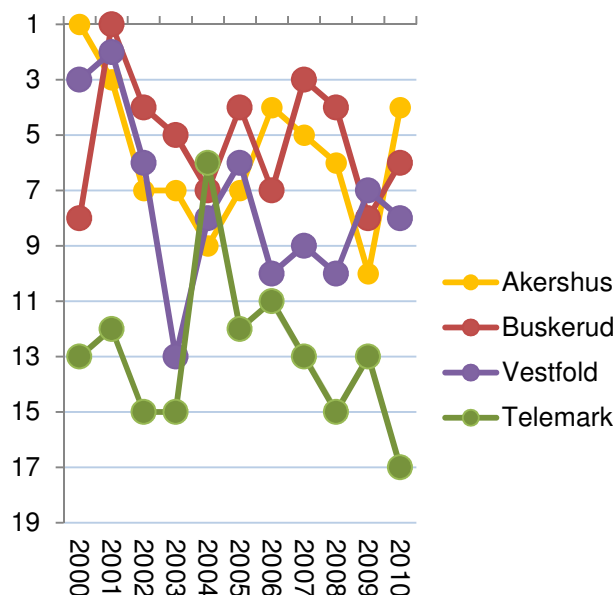
Akershus har også mange gode plasseringer, men var dårligere rangert enn Buskerud i 2009. I 2010 gjorde Akershus det imidlertid bedre.

Nabofylket Telemark har mange svake plasseringer. Kun i 2004 har Telemark hatt en plassering i NæringsNM over middels.

■ Lønnsomhet ■ Vekst ■ Nyetableringer

Figur 50: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2010. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2001-2010.

Figur 51: Buskerud og nabofylkers rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for regioner

Flesteparten av regionene i BTV gjorde det ikke spesielt godt i NæringsNM for 2010.

Drammensregionen ble beste region på en 19. plass. Drammensregionen er også beste region i NæringsNM for de siste fem årene, som nummer 14.

Hallingdal gjør det også over middels i NæringsNM for 2010. Regionen har gjort det bra tidligere, blant annet i 2006, men var rangert under middels årene 2007-2009. Samlet de fem siste årene kommer derfor Hallingdal på 50. plass.

Midt-Buskerud gjør det under middels for både 2010 og siste fem år.

Ringerike/Hole ble rangert som nummer 44 for 2010, men har gjort det bedre tidligere år. Ringerike/Hole er derfor rangert som nummer 19 for siste femårsperiode.

Kongsberg/Numedal ble rangert som nummer 54 for 2010. Så lenge målingene er foretatt, er aldri regionen blitt rangert så svakt. Kongsberg/Numedal er nummer 23 for siste fem år.

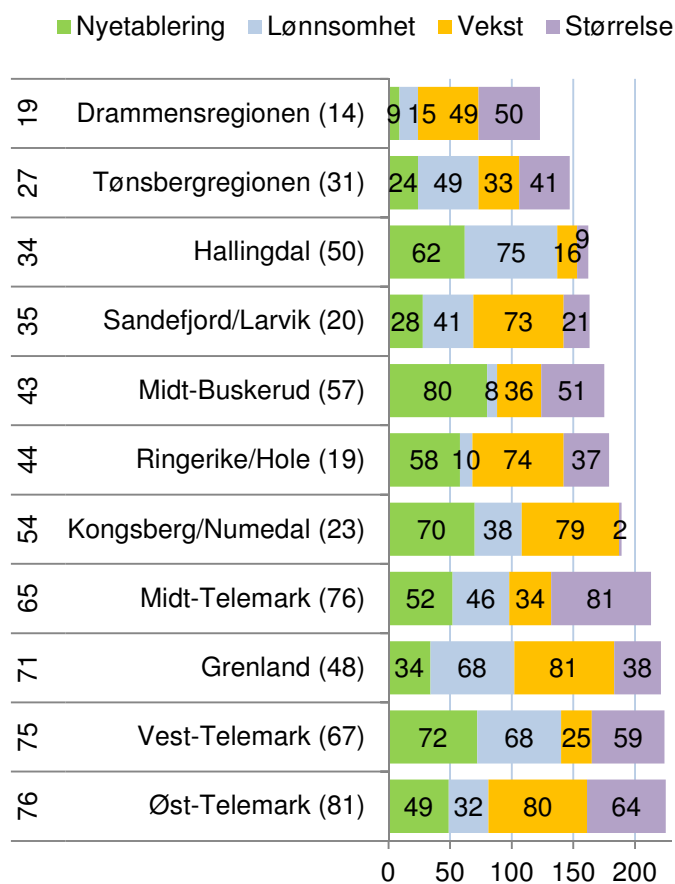
Utviklingen i regionene

Kongsberg/Numedal og Ringerike/Hole gjorde det svakere i 2010 enn de har gjort tidligere. Kongsberg/Numedal har spesielt mange gode plasseringer tidligere, og har aldri vært rangert under midten før. Ringerike/Hole har også hatt flest plasseringer over middels, men var like lavt rangert i 2005.

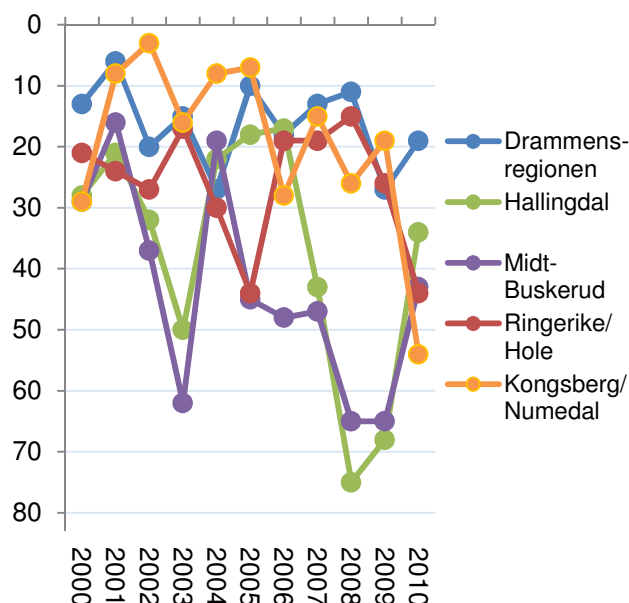
Hallingdal og Midt-Buskerud har klatret mye i NæringsNM fra 2008 og 2009.

Drammensregionen har holdt seg stabilt på et høyt nivå. Den laveste plasseringen regionen har hatt var en 27. plass i 2004.

Generelt så gjorde regionene i Buskerud det best i begynnelsen av perioden.

Figur 52: NæringsNM for regionene i BTV. Rangering blant landets 83 regioner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

Figur 53: Regionene i Buskeruds rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for kommunene

Gol ble nummer 20 i årets NæringsNM. Gol har tidligere år vært rangert bedre enn middels, men ikke like bra som i 2010. Gol er dermed nummer 122 av de 430 kommunene i landet sammenlagt for de siste fem årene.

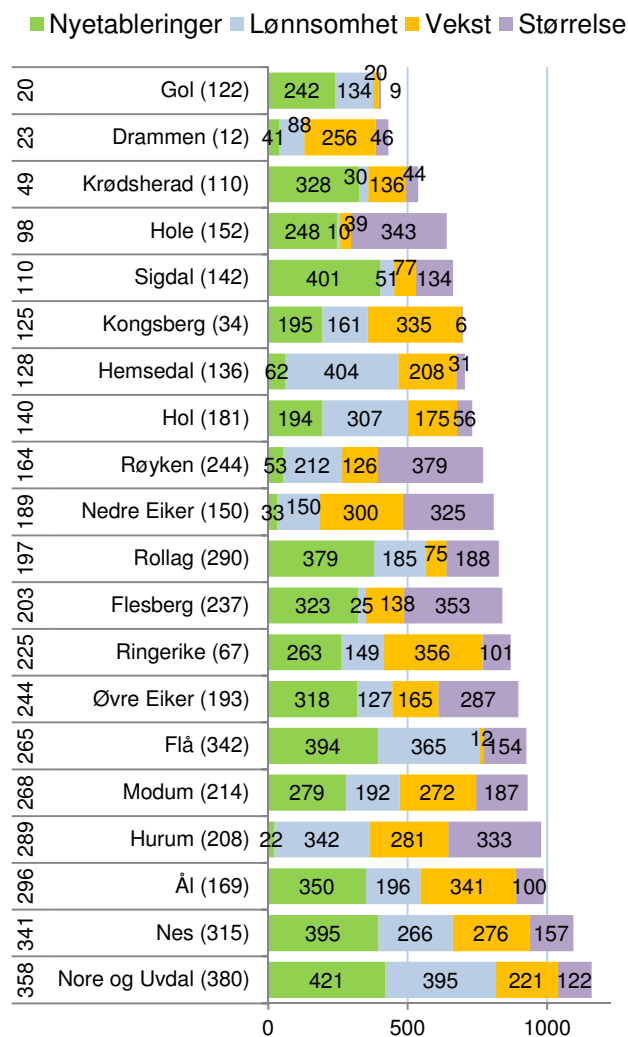
Drammen kommer på 23. plass i NæringsNM for 2010, og har flere sterke plasseringer bak seg. Drammen er nummer 12 i landet for siste femårsperiode.

Krødsherad kommer på 49. plass for 2010 og er rangert som nummer 110 for siste fem år.

Kongsberg har gjort det bra tidligere år. 125. plassen i 2010 er godt over middels i landet, men den svakeste plasseringen Kongsberg har hatt noensinne. Kongsberg er rangert som nummer 34 for siste fem år.

Ringerike gjør det også mye svakere enn tidligere, og er for første gang rangert under middels. Ringerike ble nummer 225 i 2010 og er nummer 67 for siste fem år.

Nore og Uvdal og Nes ble sist i fylket som nummer 358 og nummer 341 for 2010. Begge kommunene har gjort det svakt flere år på rad.

Figur 54: Kommunenes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 430 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste fem år. I figuren vises rangeringer for hver av de fire indeksene.

5. Innovasjon i næringslivet

Innovasjon står sentralt for å forklare økonomisk vekst på globalt nivå. Dermed vil innovasjon også kunne være en forklaring på regional utvikling. Kan forskjeller i næringslivets innovasjon kunne forklare hvorfor noen regioner har vekst mens andre har nedgang? Og kan vi måle næringslivets innovasjonsevne?

SSB har gjennomført en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet i mange år. Det er over 6000 foretak som svarte på spørreundersøkelsen i 2008, som omfatter nesten 10 000 bedrifter. Spørreundersøkelsen er ganske omfattende, og bedrifte-

ne oppgir blant annet om de har introdusert nye produkter, prosesser og markedsføringsmetoder, og om de nye produktene er nye på markedet eller bare nye for bedriften.

Tabell 1: Spørsmål fra SSBs innovasjonsundersøkelse.

Hovedgruppe	Indikator	Kortnavn	Vekt
Produkt-innovasjon	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden	Vare	2
	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester	Tjeneste	2
	Foretaket har produktinnovasjoner som også er nye for foretakets marked	Nytt for markedet	4
Prosess-innovasjon	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon	Produksjonsmetode	2
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon	Distribusjon	1
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede støttefunksjoner	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	Vesentlige endringer i design (utseende/utformig) av en vare eller tjeneste	Design	2
	Nye media eller nye måter for promotering av produkt	Nye media	1
	Nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	Nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de ti spørsmålene i innovasjonsundersøkelsen som danner grunnlaget for de ti innovasjonsindikatorerne vi bruker i denne analysen. De ti indikatorerne kan slås sammen til tre hovedtyper innovasjon: Produktinnovasjon, prosess-innovasjon og markedsinnovasjon. Samtidig har vi gitt de ti indikatorerne ulike vekter som brukes når vi skal slå sammen indikatorerne. Spørsmålet om bedriftens innovasjoner er nye for markedet eller bare nye for bedriften har fått størst vekt, ettersom det er det eneste spørsmålet hvor det skilles mellom hva som er nytt i markedet og hva som bare er nytt for bedriften. Spørsmålene om nye måter for pro-

dukt plassering eller nye metoder for prising har fått lavest vekt. Dette er spørsmål som synes en del mindre viktig enn f. eks. spørsmålet om bedriften har introdusert produktinnovasjon.

Indikatorerne som er valgt forteller om i hvilken grad bedriftene har gjennomført innovasjoner. I andre sammenhenger er innovasjon og forskning og utvikling (FoU) ofte blandet sammen. Vi anser FoU til å være en av mange mulig kilder til innovasjon, og ønsker derfor å måle faktisk innovasjon og ikke FoU-intensitet. Derfor har vi ikke brukt bedriftenes FoU-aktivitet i indikatorsettet.

5.1 Indikatorer for innovasjon

Innovasjonsundersøkelsen er rettet mot foretak av forskjellige typer. Noen har bare én lokalisering, enbedriftsforetak. Disse er enkle å forholde seg til, ettersom de kan plasseres i en region. Foretak som har produksjon på flere steder, såkalte flerbedriftsforetak, skaper noen problemer. Foretakene svarer på foretaksnivå, dvs. det finnes ett svar på hvorvidt foretaket har hatt innovasjon, men vi vet ikke om dette gjelder alle foretakets bedrifter som er spredt på flere regioner. Dette løser vi gjennom å ta med

begge foretakstypene, men vekte enbedriftsforetakene dobbelt så mye som flerbedriftsforetakene.

Vi kan måle innovasjon som andel av foretak med innovasjon. Da vil alle foretak telle likt uansett størrelse. Vi kan også måle innovasjon etter andelen av de sysselsatte som er i innovative foretak. Da vil de store bedriftene telle mer enn de små. For regioner med store hjørnesteinsbedrifter vil resultatene fra disse lett bli dominerende. Dette løser vi gjennom å bruke begge målemetoder, men vekte indikatorene for andel bedrifter dobbelt så mye som indikatoren for andel av sysselsetting.

Tabell 2: Verdier for de ulike innovasjonsindikatorerne for Buskerud. Hver indikator går fra 0=dårligste fylke til 100=beste fylke.

		Frekvenser enbedrifts- foretak	Frekvenser flerbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel enbedrifts- foretak	Sysselset- tingsandel flerbedrifts- foretak	Totalt
Produktinnovasjon	Vare	100,0	64,8	68,7	90,6	100,0
	Tjeneste	50,0	50,0	64,7	44,6	55,2
	Nytt for markedet	89,2	42,8	87,5	50,0	82,6
Prosessinnovasjon	Produksjonsmetode	68,2	61,2	59,9	95,9	69,7
	Distribusjon	44,5	54,6	52,0	69,2	46,4
	Støttefunksjon	91,3	15,2	51,7	13,9	62,0
Markedsinnovasjon	Design	34,6	28,1	49,8	39,9	31,7
	Media	35,0	9,5	65,0	0,0	26,4
	Kanal	67,5	43,9	50,1	43,8	50,0
	Prising	53,9	34,9	32,7	0,0	35,3

Ettersom vi har ti innovasjonsindikatorer som er målt på fire ulike måter, får vi til slutt hele 40 indikatorer for innovasjon i en region.

I tabellen over har vi vist resultatene for Buskerud.

Buskerud gjør det spesielt bra når det gjelder andel som har produktutvikling i form av varer i enbedriftsforetak. Her har Buskerud en skår på 100, som betyr at Buskerud er beste fylke. Det er også en høy andel av enbedriftsforetakene som har en høy andel av produkt- eller tjenesteinnovasjoner som er nye for markedet, og en høy andel som har introdusert nye støttefunksjoner. Buskerud skårer mye lavere for de bedriftene som inngår i flerbedriftsforetak.

Til høyre i tabellen har vi summert resultatene for de ti innovasjonsindikatorerne. Næringslivet i Buskerud skårer høyt for innovasjon i varer og at produktinnovasjonene er nye for markedet.

Buskerud skårer imidlertid lavt for indikatorene for nytt design, bruk av nye media og metoder for prising.

Videre skal vi slå sammen indikatorene for vare, tjeneste og nytt for markedet til en indikator for produktinnovasjon. Indikatorene for produktionsmetode, distribusjon og støttefunksjoner slås sammen til en samleindikator som vi kaller for prosessinnovasjon. De siste fire indikatorene vil danne indikatoren markedsinnovasjon.

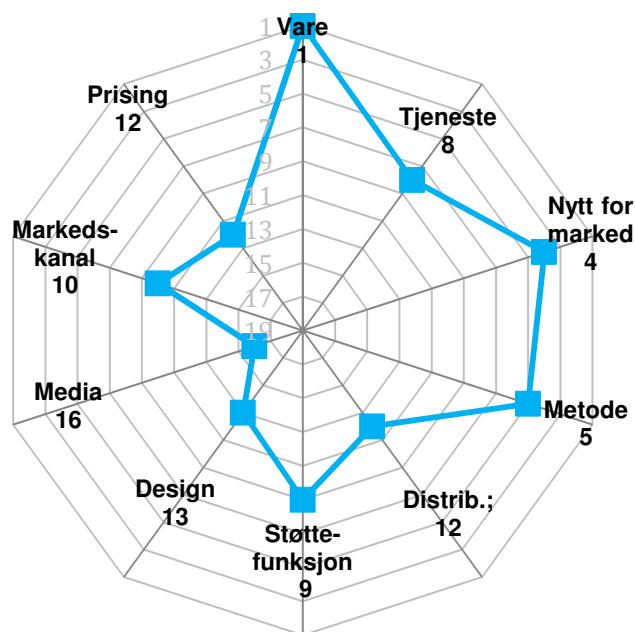
5.2 Innovasjon i fylkene

I figur 55 ser vi hvordan Buskerud kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne sammenliknet med de andre fylkene.

Buskerud er nummer 1 av 19 fylker når det gjelder andelen som har introdusert nye varer, og nummer 4 for andelen som har produkter eller tjenester som er nye for markedet.

Buskerud skårer også høyt for andelen med nye produksjonsmetoder, og middels for introduksjon av nye metoder for distribusjon og støttefunksjoner.

Næringslivet i Buskerud skårer lavest for bruk av nye media og nytt design. Dette er indikatorer som inngår i markedsinnovasjon.

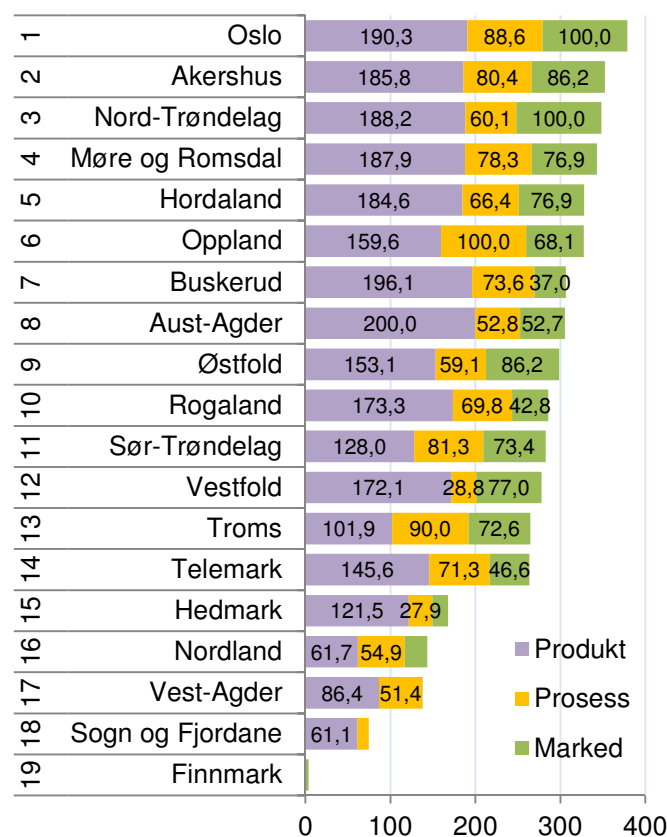
Figur 55: Buskerud sin rangering blant de 19 fylkene med hensyn til ulike innovasjonsindikatorer.

Rangering av fylkene

I figur 56 ser vi hvordan fylkene kommer ut samlet sett når vi legger sammen de ti indikatorene i tre grupper, hvor fylkene har fått en skår på mellom 0 og 100. Produktinnovasjon er vektet dobbelt i forhold til prosess- og markedsinnovasjon, og har dermed skår mellom 0 og 200.

Buskerud kommer på en sjuendeplass. Næringslivet i Buskerud skårer lavt på markedsinnovasjon, og dette taper fylket mange plasseringer på.

På denne samleindeksen er det imidlertid ganske små forskjeller mellom fylkene fra første til 14. plass. Små endringer i konstruksjonen av indikatorene vil dermed kunne påvirke rekkefølgen vesentlig.

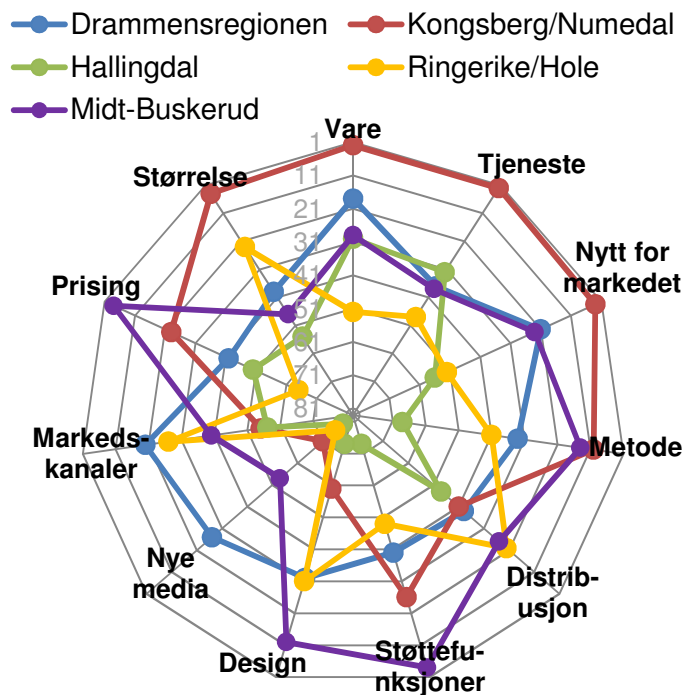
Figur 56: Samlet innovasjonsfrekvens for fylkene.

5.3 Innovasjon i regioner

Vi kan rangere innovasjon i næringslivet i regionene på samme måte som vi gjør for fylker. I figur 57 ser vi hvordan regionene i Buskerud kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne.

For regioner har vi i tillegg tatt med en indikator for den relative størrelsen til næringslivet som er omfattet av målingene. Regioner som har relativt mange bedrifter i de bransjene som er undersøkt, blir dermed ”premiert” i forhold til næringssvake regioner. Denne faktoren er med for regioner, men ikke for fylkene, fordi det er liten forskjell på nærings tetthet mellom fylker.

Vi kan se at Kongsbergregionen skårer høyt på produktindikatorerne og prosessinnovasjon. Drammensregionen og Midt-Buskerud skårer også bra på mange av indikatorerne. Ringerike/Hole har varierende resultater, mens Hallingdal skårer ganske lavt på de fleste av indikatorerne.

Figur 57: Regionenes rangering med hensyn til de ti indikatorerne for innovasjon.

Regionene i BTV

I figur 58 er indikatorerne samlet i de tre hovedtypene, som igjen danner grunnlaget for en samlet innovasjonsgrad.

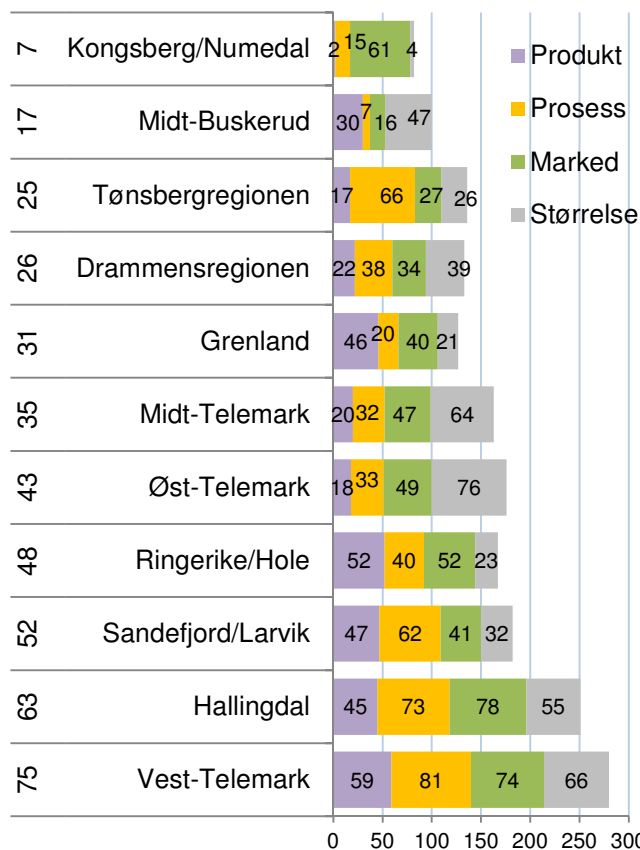
Kongsbergregionen er nummer sju av alle regionene i landet, til tross for at regionen skårer under middels for markedsinnovasjon.

Midt-Buskerud er nummer 17 av 83 regioner, til tross for at regionen blir trukket ned på størrelsesindikatoren.

Drammensregionen er nummer 26 i landet, og skårer ganske jevnt på de fire indikatorerne, men svakest på størrelse.

Ringerike/Hole er rangert litt under middels, på en 48. plass.

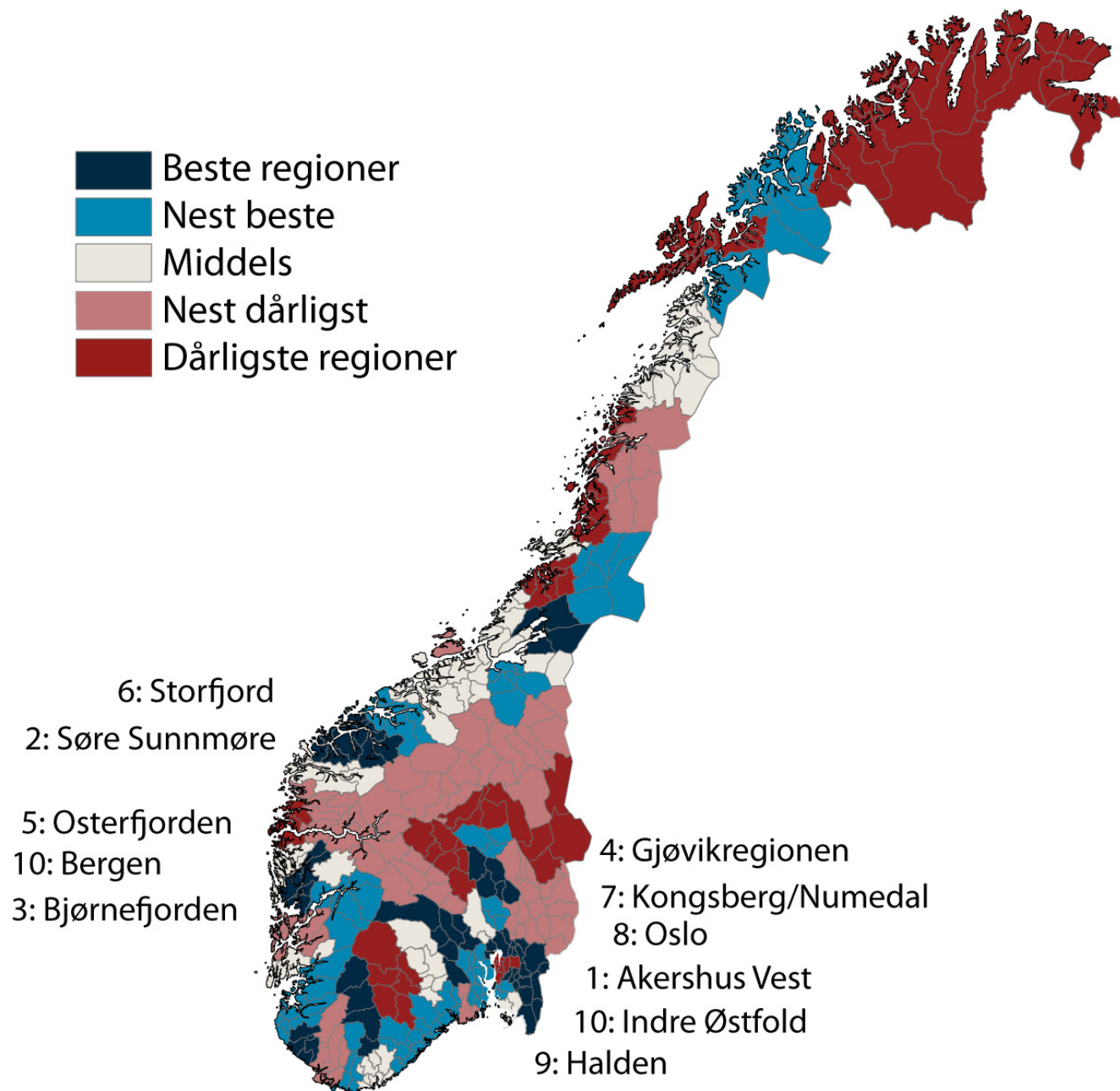
Hallingdal er rangert som nummer 63, og havner under middels på alle de fire indikatorerne.

Figur 58: Rangering for hver av de tre hovedtypene innovasjon samt næringslivets størrelse for regionene i BTV. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for samlet innovasjonsgrad.

Innovasjonsfrekvens i regionene

Figur 59: Variasjoner i innovasjonsfrekvens for regionene.

Kartet over viser variasjonene i innovasjonsfrekvens i regionene i Norge. De ti beste regionene, eller elleve ettersom det er delt tiendeplass, fordeler seg med seks på Østlandet og fem på Vestlandet.

Det er tre klynger med innovative regioner. En klynge går fra Halden, via Indre Østfold til Oslo og Akershus Vest. Nedre Romerike på 15. plass er med i denne klyngen.

Bergen og naboregionene Bjørnefjorden og Osterfjorden er den andre klyngen, og Søre Sunnmøre og Storfjord er den tredje. Ålesundregionen er rangert på 17. plass og er med i denne klyngen.

Kongsbergregionen, Gjøvikregionen, Setesdal, Dalane og Innherred er regioner som er med blant de 17 beste regionene utenfor disse tre områdene.

5.4 Innovative bransjer

Det er store forskjeller mellom de ulike bransjene med hensyn til andel innovative bedrifter.

Bransjene tilknyttet informasjonsteknologi, som produksjon av datamaskiner, tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester, har en høy andel innovative foretak, både når det gjelder produkt- og prosessutvikling og markeds-innovasjon. 61,1 prosent av alle foretak som er i bransjen produksjon av datamaskiner har produktutvikling, og 31,6 prosent har introdusert produkter som er nye i markedet.

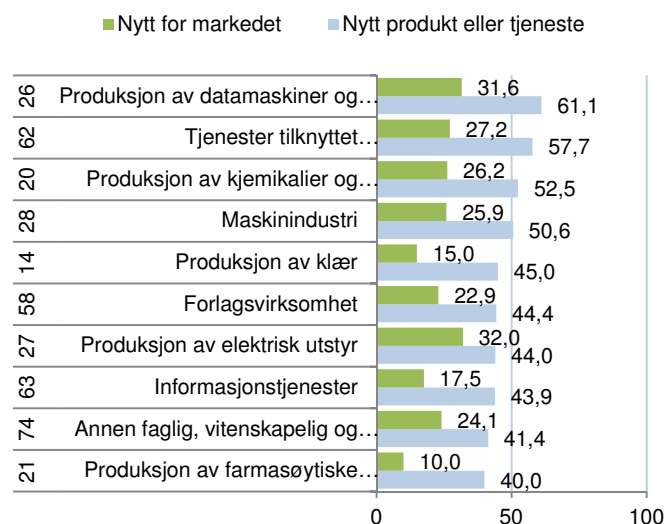
Produktutvikling trenger ikke nødvendigvis å være knyttet til teknologi. Produksjon av klær er en av bransjene med høyeste andel produktutvikling. Dette er sannsynligvis produktutvikling som ikke er teknologisk, men mer knyttet til design.

Bransjer med høy andel foretak med prosessutvikling er i stor grad de samme som har høy andel produktutvikling. I bransjene tjenester knyttet til informasjonsteknologi og telekommunikasjoner er det en høy andel av bedriftene som har introdusert nye støttefunksjoner. Det er mest sannsynlig nye støttefunksjoner basert på informasjonsteknologi. For bransjer som produksjon av kjemikalier og metaller er det mer tradisjonell utvikling av produksjonsmetoder som dominerer.

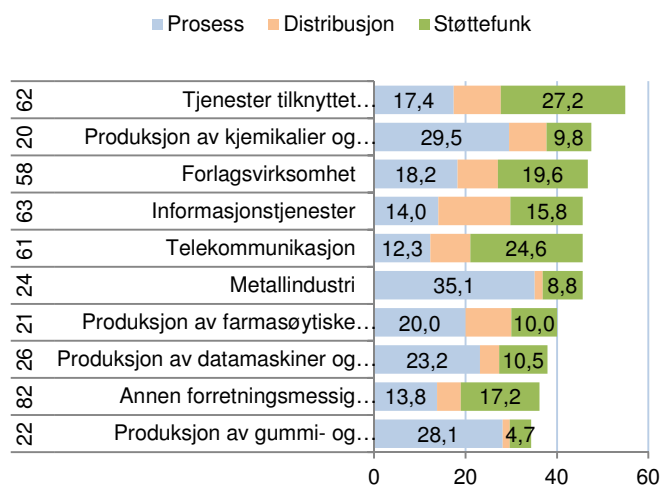
Når det gjelder markedsinnovasjoner, er det bransjen produksjon av drikkevarer som har høyest andel innovative foretak. Her er også produksjon av klær og produksjon av lær og lærvarer høyt rangert.

Noen bransjer har nesten ikke foretak med innovasjon. Det gjelder for eksempel transport og bygg og anlegg.

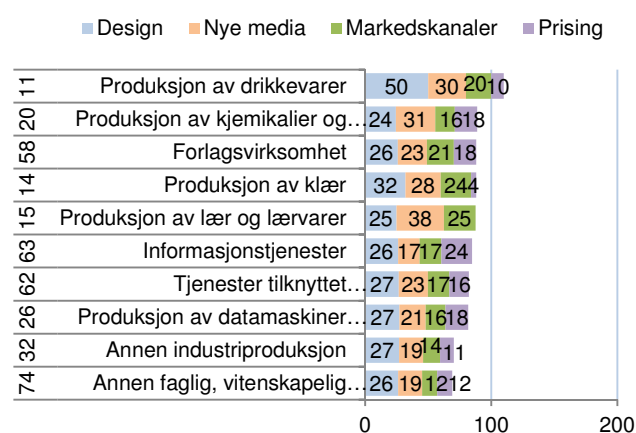
De store forskjellene i andel innovative foretak mellom bransjene, gjør at ulik bransjestruktur kan få stor betydning for andel innovative foretak i regioner. Regioner med ulik bransjestruktur vil kunne få ulik andel innovative foretak på grunn av bransjestrukturen.

Figur 60: Bransjene med høyest andel innovative foretak, produktutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 61: Bransjene med høyest andel innovative foretak, prosessutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 62: Bransjene med høyest andel innovative foretak, markedsinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

5.5 Internasjonalisering

Innovasjonsundersøkelsen inneholder også opplysninger om bedriftenes markedsorientering. Det spørres om bedriften har hovedmarkedet lokalt, nasjonalt eller internasjonalt. Dette kan vi bruke til å se hvilke områder som har det mest internasjonale næringslivet.

I figur 63 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder internasjonalisering. Her er det brukt to forskjellige indikatorer. Den ene er andelen av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at hovedmarkedet er utenfor Norge. Den andre indikatoren er andelen av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

Agderfylkene, Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark har det mest internasjonale næringslivet av fylkene.

I Buskerud hadde 19,3 prosent av foretakene som ble spurt i innovasjonsundersøkelsen, hovedmarkedet utenfor Norge. Andelen av sysselsettingen i internasjonalt orienterte selskap var 20,2 prosent. Små og store selskap i Buskerud er derfor like internasjonalt orienterte. Dette plasserer Buskerud på en niende plass blant de 19 fylkene i Norge.

Buskerud er således så vidt over middels når det gjelder internasjonalisering i næringslivet.

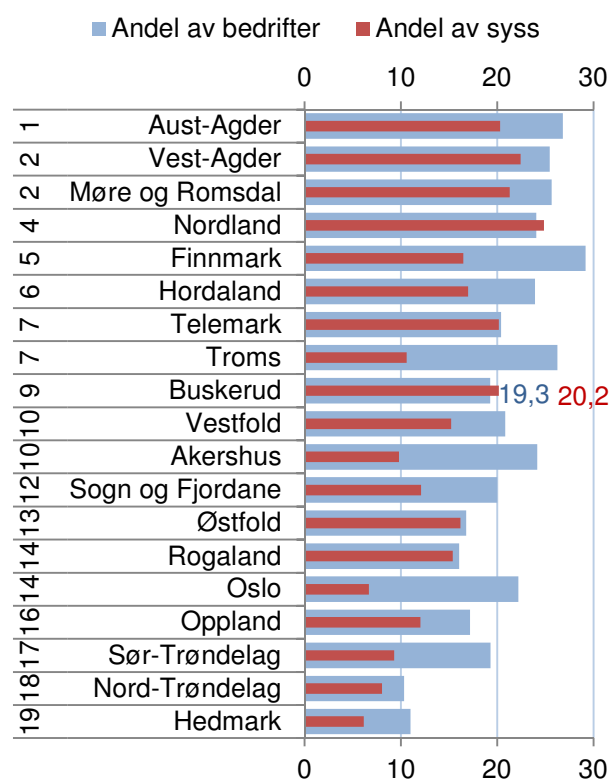
Internasjonalisering i regionene

Regionene kan også måles med hensyn til internasjonalisering i næringslivet. I figur 64 ser vi hvordan regionene i BTV kommer ut.

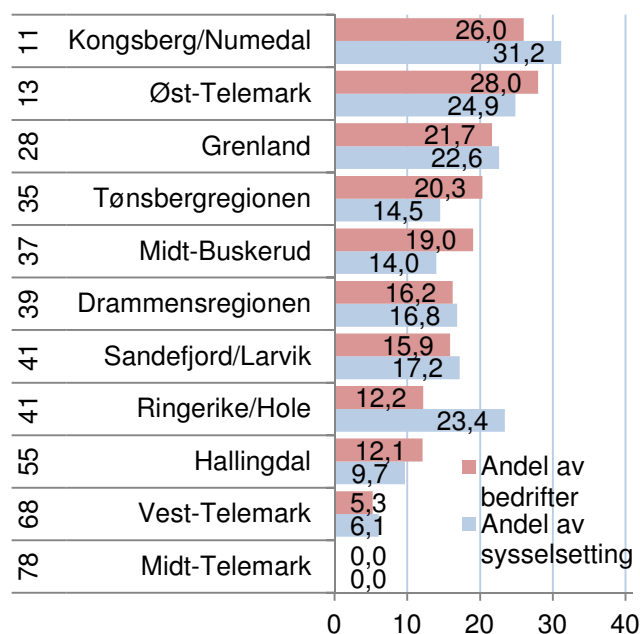
Kongsbergregionen er nummer 11 av de 83 regionene i landet når det gjelder internasjonalisering. Her er 31,2 prosent av sysselsettingen i næringslivet i bedrifter med internasjonal markedsorientering.

Midt-Buskerud, Drammensregionen og Ringerike/Hole er alle litt over middels når det gjelder internasjonalisering.

Hallingdal er litt under middels som nummer 55.

Figur 63: Rangering av fylkene etter andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge.

Figur 64: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen i regionene i BTV som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge. Til venstre er regionens rangering blant de 83 regionene i landet.

Innovasjon og bedriftenes størrelse

Er det en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og sannsynligheten for at de er innovative?

I figur 65 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer med størrelsen på bedriftene, målt med antall sysselsatte. Blant bedrifter med over 50 sysselsatte oppga 22,5 prosent at de hadde introdusert nye produkter. Blant bedrifter med mindre enn 10 ansatte oppga 16,3 prosent at de hadde hatt produktutvikling.

Det er tilsynelatende en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og innovasjon. Store bedrifter har høyere sannsynlighet for å være innovative enn små bedrifter.

Store bedrifter har større ressurser og har dermed lettere for å kunne sette av midler til utvikling. Store bedrifter har også ofte et større produktspekter og dermed også flere produkter som vil kunne trenge fornying.

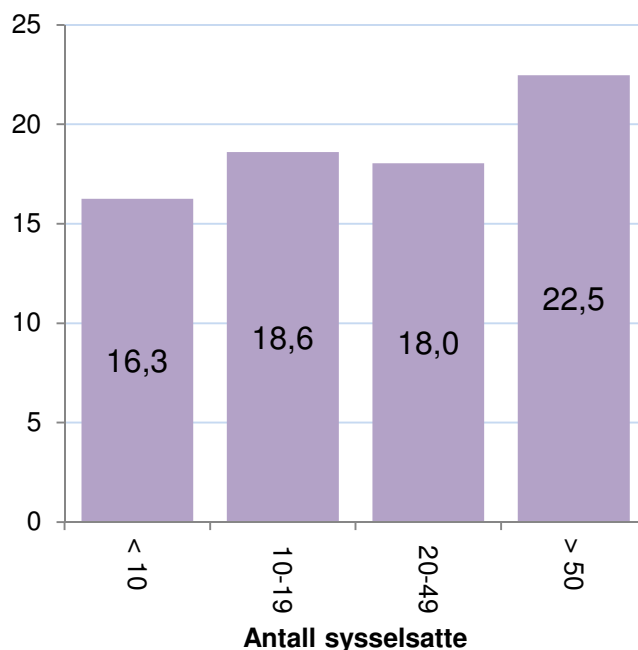
Innovasjon, størrelse og internasjonalisering

I figur 66 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer mellom bedrifter med ulik størrelse og ulik markedsorientering. Vi kan se at det er en sterk sammenheng mellom markedsorientering og innovasjon. Bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge har langt høyere sannsynlighet for produktinnovasjon enn de andre. Bedrifter med et nasjonalt marked har også langt høyere andel innovative bedrifter enn bedrifter med et lokalt marked.

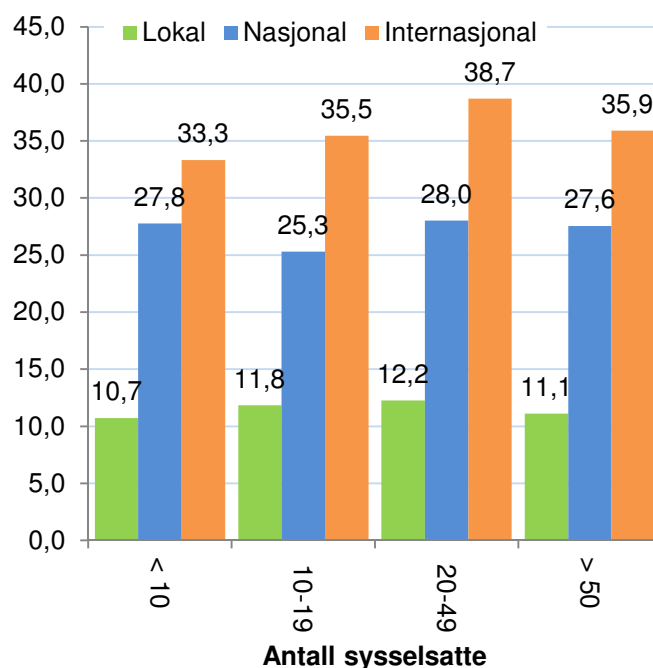
Det er imidlertid liten forskjell i andelen innovative bedrifter i ulik størrelse.

Markedsorienteringen til bedriften synes dermed å være langt viktigere enn størrelsen for om bedriften er innovativ.

De store bedriftene er oftere internasjonalt orientert, mens de minste ofte er lokalt orientert. Det er årsaken til at vi fikk den tilsynelatende positive sammenhengen mellom størrelse og innovasjon i figur 65.

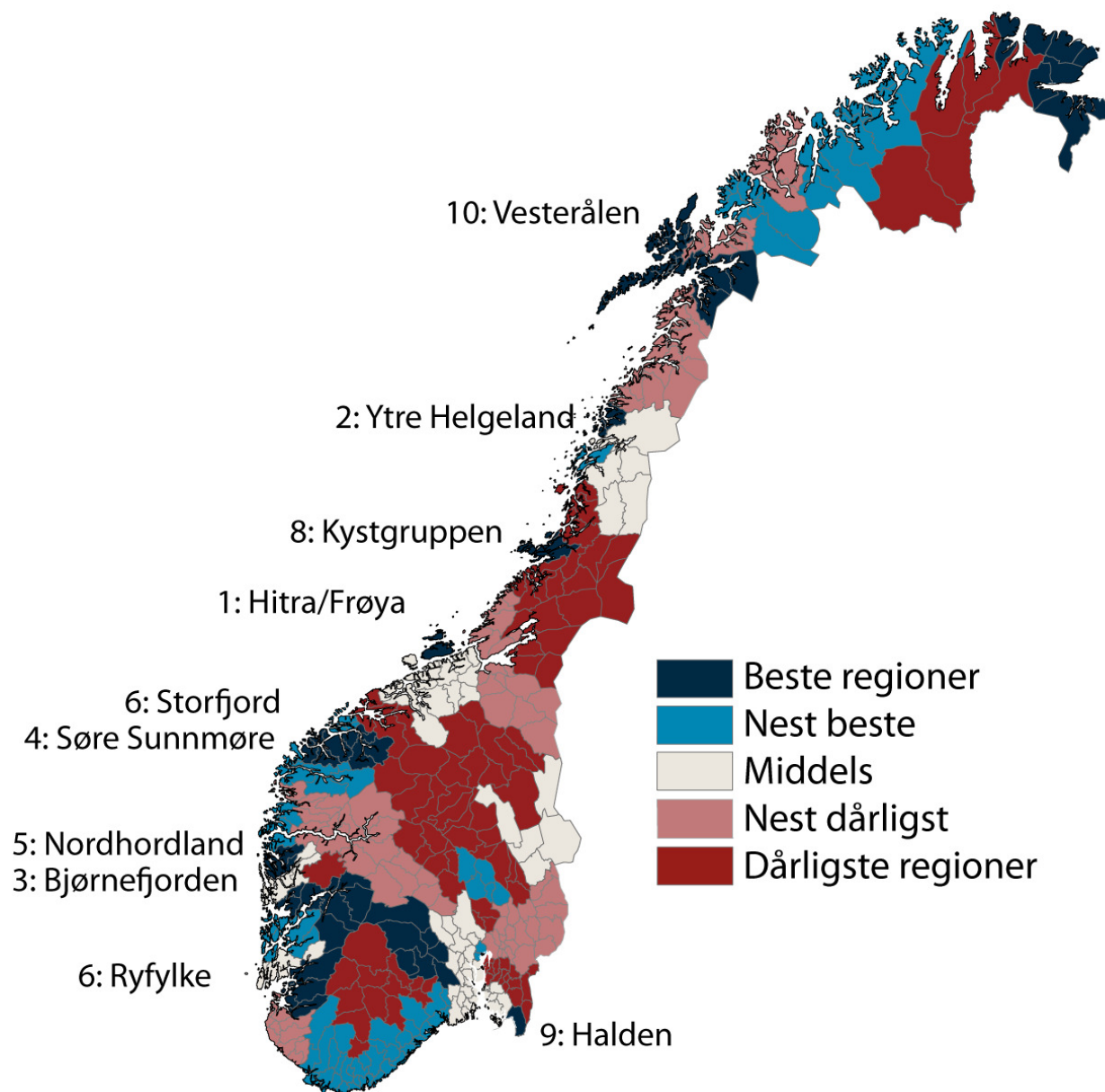

Figur 65: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter bedriftenes størrelse.

Figur 66: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter størrelse og markedsinnretning.

Regionale mønstre for internasjonalisering

Figur 67: Variasjoner i internasjonalisering i næringslivet mellom de 83 regionene.

Ni av de ti regionene med det mest internasjonale næringslivet finner vi langs kysten, fra Ryfylke til Vesterålen. Bare Halden fra Østlandet sniker seg inn blant de ti mest internasjonale regionene.

Kongsberg/Numedal er nesten med blant de ti mest internasjonale regionene som nummer 11, mens Øst-Telemark er nummer 13.

5.6 Innovasjonsklima

Hvis et fylke har høy innovasjonsfrekvens på grunn av at de har et næringsliv med mange bedrifter og foretak i bransjer med høy innovasjon, kan dette gi et litt feilaktig bilde av hvor sterk fylket er på innovasjon. Vi ønsker derfor å se på hvordan fylkene gjør det når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse målt i antall ansatte. Dette har vi gjort gjennom logistiske regresjoner der de enkelte innovasjonsindikatorne er brukt som avhengig variabel. Resultatet kan brukes til å se hvor høy andel innovasjonsforetak de enkelte fylkene har, gitt bransjestruktur og størrelse. Dette kaller vi innovasjonsklima. Hvis et fylke har høy innovasjonsandel gitt bransje og størrelse, betyr det at regionen har et sterkt innovasjonsklima.

I figur 68 ser vi rangeringen til Buskerud for de ulike indikatorene når vi tar hensyn til bransje og størrelse. Buskerud gjør det bra for flere av indikatorene for produkt og prosessinnovasjon, men svakt for markedsindikatorne. Buskerud gjør det spesielt bra for innovasjoner i varer, produksjonsmetoder og distribusjon.

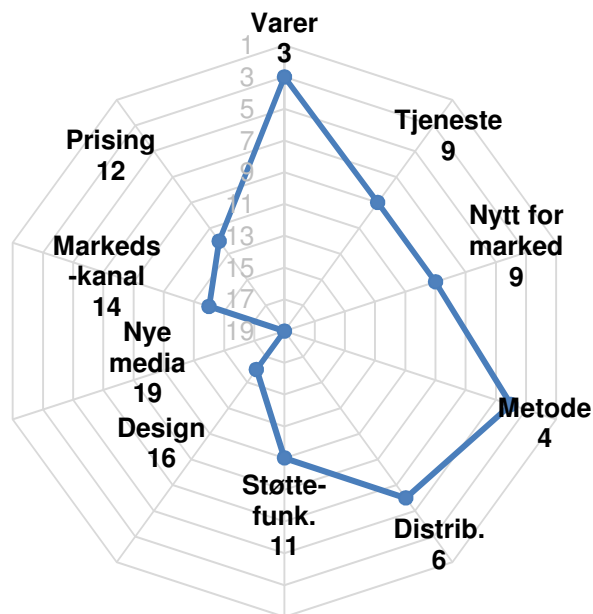
Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima er ikke direkte sammenlignbart, siden datagrunnlaget er litt uliktⁱⁱⁱ.

Figur 69 viser de standardiserte koeffisientene fra regresjonen for samlegruppene. Verdiene er vektet på samme måte som tidligere, som blant annet betyr at produktinnovasjon får høyest betydning. Oslo er brukt som referansefylke. Verdiene til Oslo er derfor null og betyr at Oslo er "utgangspunktet". Fylker som har positive verdier har bedre innovasjonsklima enn Oslo. Verdiene gir en indikasjon på hvor viktig de ulike innovasjonstypene er for den samlede rangeringen.

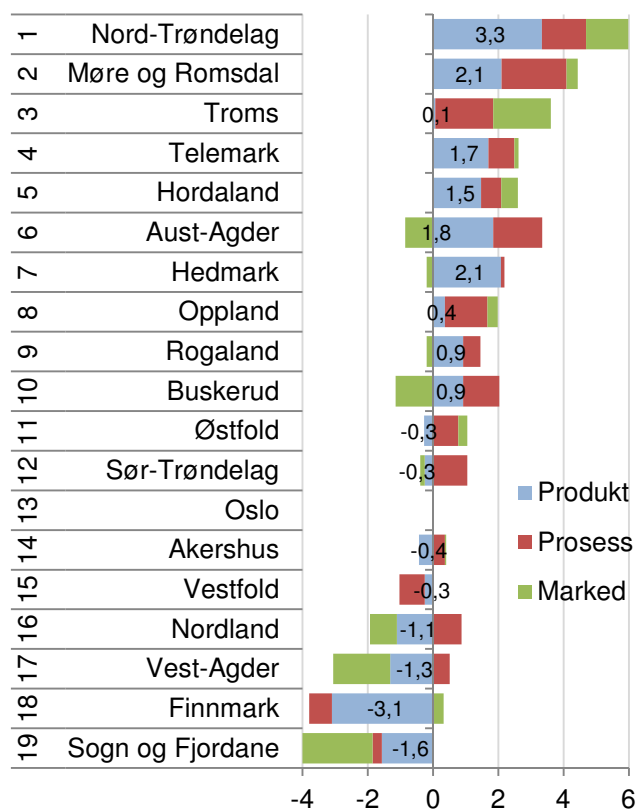
Nord-Trøndelag har sterkest innovasjonsklima, og det er spesielt innenfor produktinnovasjon Nord-Trøndelag gjør det bra. Møre og Romsdal kommer på andreplass. Begge disse fylkene hadde også høy innovasjonsfrekvens. Troms og Telemark på de to neste plassene gjør det derimot bra for innovasjonsklima, men hadde ikke høy innovasjonsfrekvens.

Oslo og Akershus var på topp for innovasjonsfrekvens, men har svakt innovasjonsklima.

Buskerud er rangert middels, som nummer 10.

Figur 68: Buskerud sin rangering for innovasjonsklima på de ulike innovasjonsindikatorne.

Figur 69: Innovasjonsklima for fylkene. Vektete standardiserte koeffisienter for de tre hovedgruppene innovasjonsindikatorer.

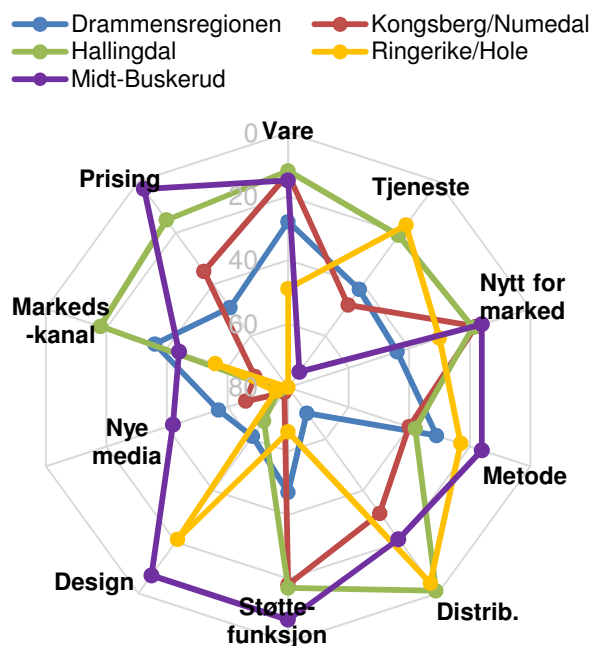
Innovasjonsklima i regionene

Figur 70 viser hvordan regionene i Buskerud kommer ut på rangeringen for innovasjonsklima for de ulike indikatorene.

Midt-Buskerud og Hallingdal skårer høyt på mange av indikatorene. Det betyr at regionene har høy innovasjon, gitt bedriftenes bransje og størrelse.

Kongsbergregionen skårer langt svakere, spesielt for markedsindikatorene. Kongsbergregionen skårer likevel bra på indikatorer for varer, støttefunksjoner og innovasjoner som er nye for markedet. Ringerike/Hole skårer også svakt for flere av indikatorene, men sterkt for blant innovasjon i tjenester, produksjonsmetoder, innovasjoner som er nye for markedet og distribusjon.

Drammensregionen skårer svakere på de fleste indikatorer sammenliknet med de andre regionene.

Figur 70: Regionenes rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon.

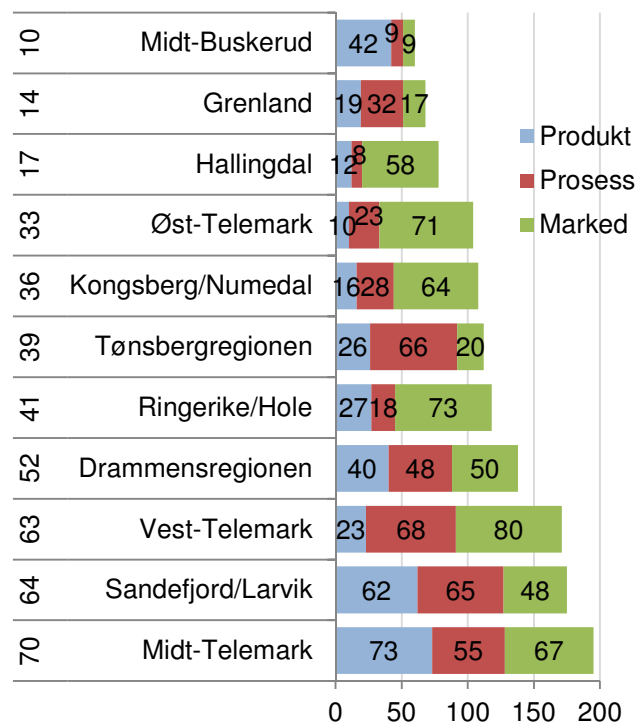
Rangering av regionene samlet

I figur 71 ser vi rangeringen for innovasjonsklima til regionene for de tre hovedtypene innovasjon og samlet.

Midt-Buskerud er nå nummer 10 av regionene i landet, mens Hallingdal er nummer 17. Hallingdal var bare nummer 63 når vi så på andelen innovative foretak, men har rykket opp blant de beste når vi korrigerer for bransje- og størrelsesstruktur.

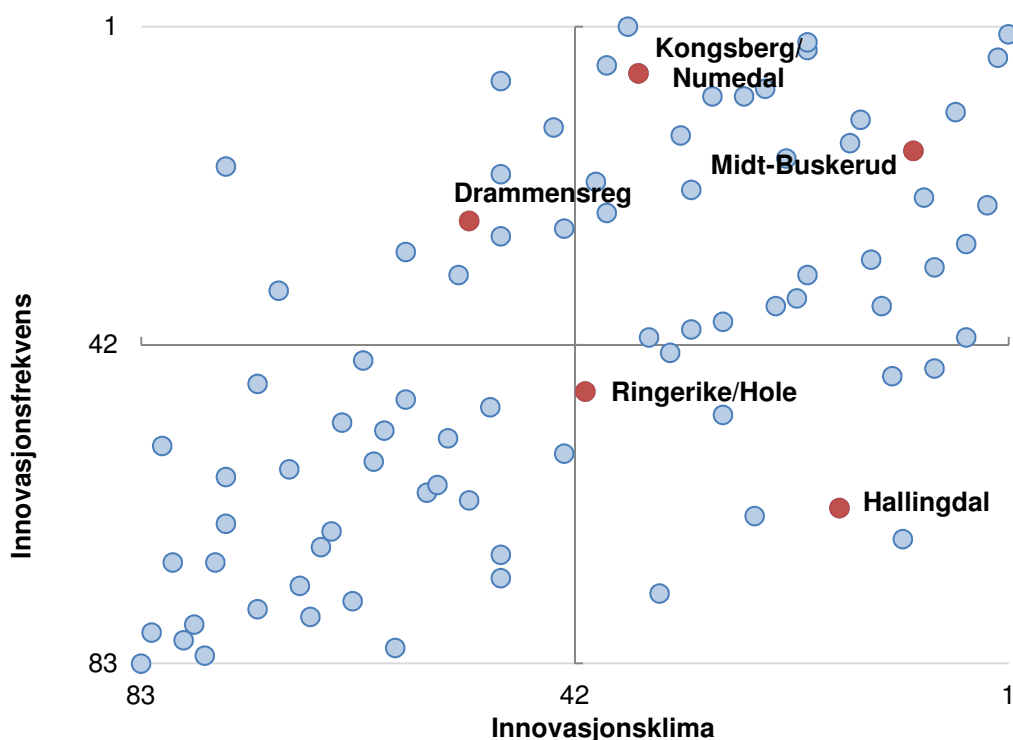
Kongsbergregionen og Ringerike/Hole er litt over middels når det gjelder innovasjonsklima.

Drammensregionen ble nummer 52, som er ti plasser under middels blant de 83 regionene i landet.

Figur 71: Rangering for innovasjonsklima for regionene i BTV for de tre hovedtypene innovasjon. Samlet rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima

Figur 72: Regionenes rangering for samlet innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens.

I figur 72 har vi vist rangeringen for innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens i samme diagram. Det er interessant å se dette i sammenheng, til tross for at de to ikke er direkte sammenlignbare.

Innovasjonsfrekvensen vises på den lodrette akse. Øverst i diagrammet vises regionene med høyest innovasjonsfrekvens, mens de med lavest innovasjonsfrekvens er vist nederst i diagrammet. Aksen krysser i midten av diagrammet, slik at regionene over aksene har over middels innovasjonsfrekvens. På den vannrette aksene vises innovasjonsklima. Regionene med svakest innovasjonsklima vises til venstre i diagrammet, mens regionene med sterkest innovasjonsklima vises til høyre. Denne aksene krysser også i midten, slik at regionene til høyre for aksene har over middels innovasjonsklima.

De mest vellykkede regionene befinner seg i øvre høyre kvadrant. Disse har både over middels innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens. Midt-Buskerud og Kongsberg/Numedal befinner seg i denne gruppen.

Søre Sunnmøre og Osterfjorden er de to regionene helt oppe i øvre høyre hjørne, som gjør det best på både innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima.

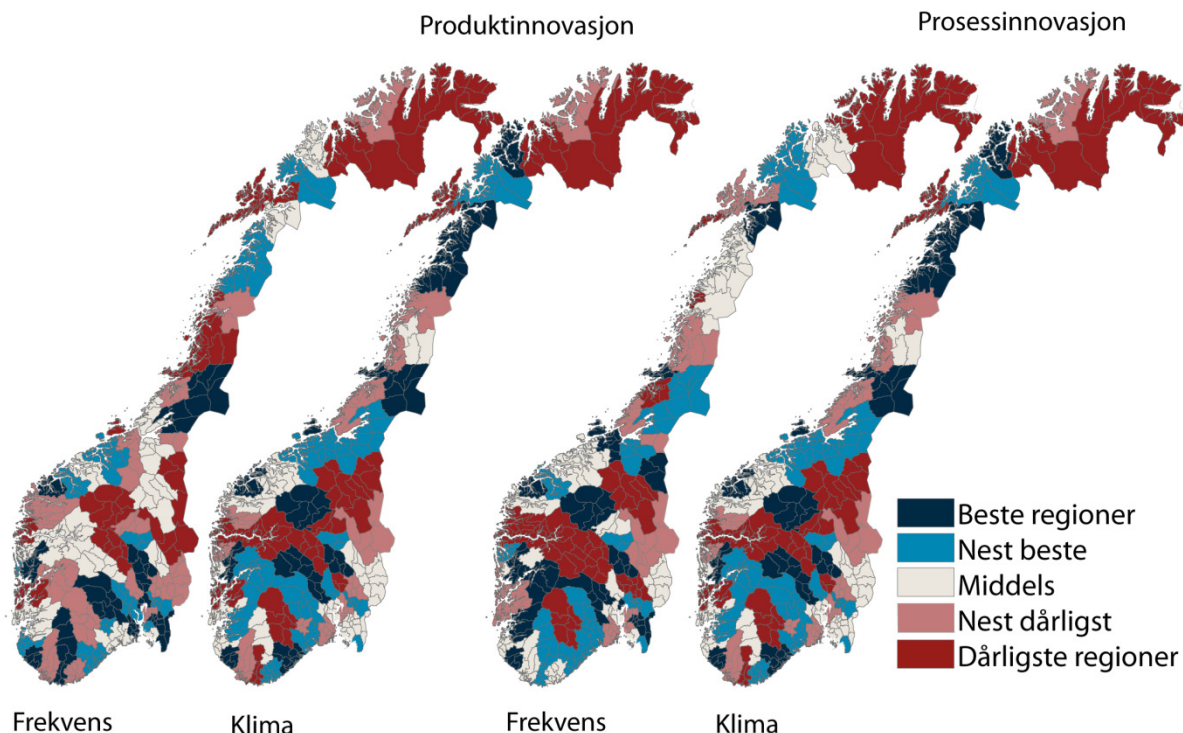
I øvre venstre kvadrant er de regionene som har høy innovasjonsfrekvens, men svakt innovasjonsklima. Disse har en bransjestruktur med høy innovasjonsfrekvens, men er ikke sterke innovasjonsregioner når man tar hensyn til bransje og størrelse. Drammensregionen havner i denne gruppen.

I nedre høyre kvadrant er regionene som har under middels innovasjonsfrekvens, men over middels innovasjonsklima. Disse regionene har en mindre gunstig bransjestruktur, men har høy innovasjon. Her havner Ringerike/Hole og Hallingdal.

I nedre venstre kvadrant er de regionene med både lav innovasjonsfrekvens og svakt innovasjonsklima.

Vi kan se at det er en gruppe regioner som klumper seg i nedre venstre hjørne. Dette er regioner i Finnmark, Nordland og Sogn og Fjordane.

Regionale trender

Figur 73: Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for produkt og prosessinnovasjon i regionene.

I figur 73 har vi sammenliknet innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for gruppene produktinnovasjon og prosessinnovasjon i regionene.

Flere regioner på Vestlandet har et sterkt innovasjonsklima. De regionene som har sterkest innovasjonsklima for produktinnovasjon er Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Osterfjorden.

Sentrale regioner på Østlandet, som har høy innovasjonsfrekvens, har et langt svakere innovasjonsklima. En gunstig bransjestruktur gir en høy innovasjonsfrekvensen.

Det er mange distriktsregioner som har et sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Deler av Telemark, Buskerud og Hedmark kommer godt ut for innovasjonsklima.

For prosessinnovasjon kommer også mange Vestlandsregioner godt ut for innovasjonsklima. Regionene som har sterkest innovasjonsklima er Søre Sunnmøre og Bjørnefjorden, som også har sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Tredje sterkeste region for prosessinnovasjon gitt bransje

og størrelse er Hitra/Frøya. Denne regionen har ikke sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Hitra/Frøya har en vellykket fiskeriindustri, der det først og fremst er på prosessiden man har mulighet til å innovere.

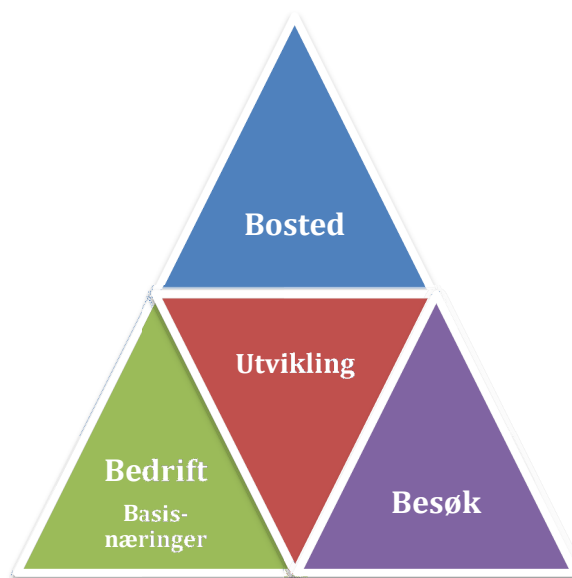
En rekke distriktsregioner i Sør-Norge viser seg å ha et betydelig sterkere innovasjonsklima enn innovasjonsfrekvens for prosessinnovasjon. Flere distriktsregioner på Østlandet kommer høyt ut på klima for prosessinnovasjon, som Nord-Gudbrandsdal, Hallingdal og Midt-Buskerud.

Finnmark gjør det dårlig både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima. Enkelte regioner i Troms og Nordland kommer imidlertid bedre ut for innovasjonsklima.

Generelt er det ikke lett å finne mønstre i innovasjonsgraden mellom regionene i Norge. Det betyr at innovasjonen i næringslivet ikke følger landsdelene, men er spredt rundt i landet.

6. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosted og bedrifter. Den første versjonen av Attraktivitetspyramiden ble utviklet i 2010. I denne rapporten presenterer vi den nye versjonen – som beholder de samme prinsippene, men med noen metodiske forbedringer^{iv}.

Attraktivitetspyramiden forklarer steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Dette er produksjon knyttet til naturressurser, som landbruk, fiske og utvinning, vareproduserende industri og teknologiske tjenester. Vi kaller dette basisnæringer. Mange steder er basert på denne typen attraktivitet, ved at de har hatt gunstige betingelser for primærnæringer, eller for industriproduksjon gjennom nærhet til råvarer eller kraft. I dag er teknologiske tjenester en type produksjon som kan selges over lange avstander, hvor råstoffet er kompetent arbeidskraft. Teknologiske tjenester er en raskt voksende næring som har helt andre lokaliseringsbetingelser enn naturbasert næring og industri.

Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktive for besøk. Ofte har denne attraktiviteten

oppstått gjennom at steder har vært knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder. Slike steder har gjerne stor utpendling til naboregioner. For å måle attraktivitet som bosted bruker vi Attraktivitetsbarometeret. Attraktivitetsbarometeret måler steders tiltrekningskraft for innflytting når effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

I dette kapitlet vil vi presentere de tre attraktivitetstypene hver for seg, og til slutt se på noen vekstfaktorer som ikke fanges opp av modellen.

6.1 Viktige trender

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringer er industri, primærnæringer og teknologiske tjenester. Basisnæringene er følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med 14 prosent fra 2000 til 2010.

Arbeidsplasser knyttet til lokal bosetting øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene og private arbeidsplasser i undervisning og helse og omsorg.

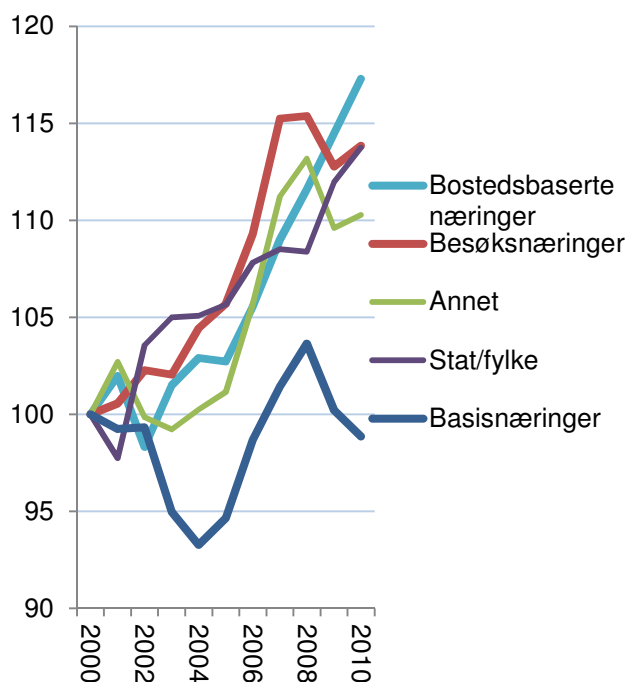
Disse tre typene av arbeidsplasser er knyttet til hver sin akse i attraktivitetspyramiden. Etter hvert som bostedsbaserte næringer og besøksnæringer vokser, blir attraktivitet for besøk og bosetting gradvis mer viktig, mens attraktivitet for bedrifter i basisnæringene gradvis blir mindre enerådende. Tidligere var regional utvikling sterkt fokusert på konkurranseutsatte næringer i basisnæringene. I dag må en også ta hensyn til de andre attraktivitetsdimensjonene.

Sammensetningen av arbeidsplassene

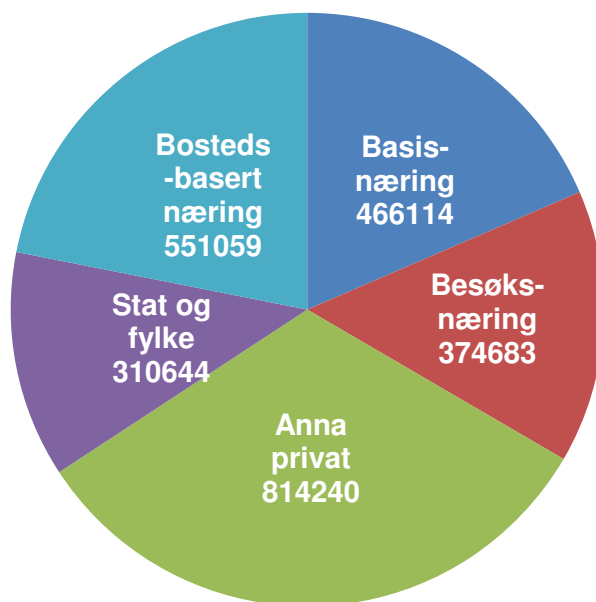
I figur 75 viser vi hvordan de ulike kategoriene av arbeidsplasser er fordelt i Norge i 2010.

Basisnæringene teller 466 000 arbeidsplasser, og er fremdeles større enn besøksnæringene, som har 375 000 arbeidsplasser. De bostedsbaserte næringene har i dag flere arbeidsplasser enn basisnæringene, men i 2000 var basisnæringene større enn de bostedsbaserte næringene.

Andre private næringer er hovedsaklig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentra. I våre analyser blir veksten i disse arbeidsplassene på et sted betraktet som en funksjon av stedets attraktivitet i sum langs de tre aksene. Men her vil også veksten kunne variere en del. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 7.1.

Figur 74: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, besøksnæringer og bostedsbaserte næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 75: Fordeling mellom ulike kategorier av arbeidsplasser i Norge i 2010.

6.2 Bedriftsattraktivitet

Begrepet bedriftsattraktivitet forsøker å fange opp at mange steder har grodd opp på grunn av at det har vært gunstig å produsere varer og tjenester for salg til andre regioner. Mange steder i Norge har en slik historisk bakgrunn, enten i naturressurser som fisk og landbruksarealer eller tilgang på kraft eller havner. Etter hvert har teknologibaserte tjenester vokst opp til en betydelig næring. Dette er tjenester som ikke er lokale, men som også selges i et nasjonalt eller internasjonalt marked.

Vi kaller disse næringene basisnæringer. Vi kunne ha brukt begrepet konkurranseutsatte næringer, men mange vil hevde at landbruket ikke er konkurranseutsatt. Landbruksproduksjonen i Norge er imidlertid ikke lokalt basert, fordi produktene stort sett omsettes utenfor de stedene hvor produksjonen foregår.

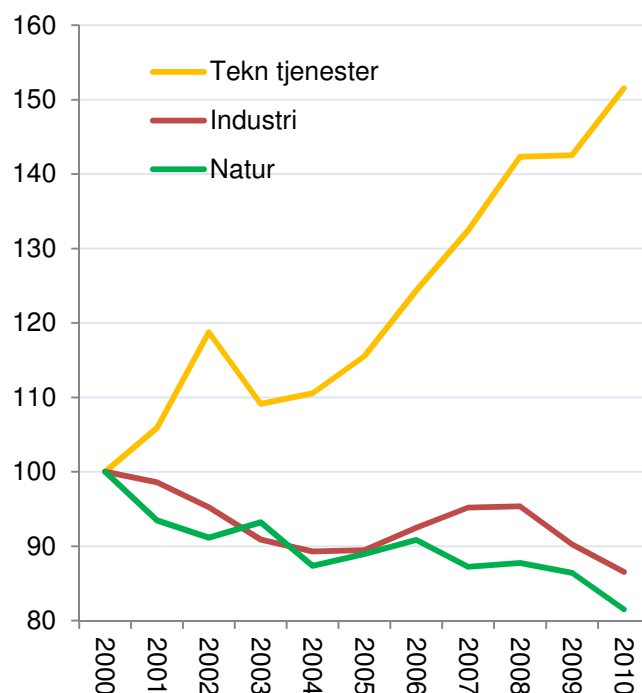
Mens naturbaserte næringer, i hovedsak primærnæringene, og industrien har synkende sysselsetting, øker sysselsettingen i de teknologiske tjenestene sterkt. Distriktene har et fortrinn når det gjelder industri og naturbasert næring, ettersom de har tilgang til arealer og naturressurser. For teknologiske tjenester er det kompetente hoder som er råvarene. Disse finnes det flest av i byene. Denne utviklingen er en av drivkreftene til sentraliseringen.

I figur 77 har vi vist nivå og vekst for basisnæringene i regionene i Norge. Kongsberg/Numedal har både høyest konsentrasjon av basisnæringer, og har samtidig hatt sterke vekst. Når vi beregner veksten har vi målt veksten i antall prosentpoeng av samlet sysselsetting i regionen. Veksten i Kongsberg/Numedal tilsvarer dermed nesten fire prosent av samlet sysselsetting i regionen.

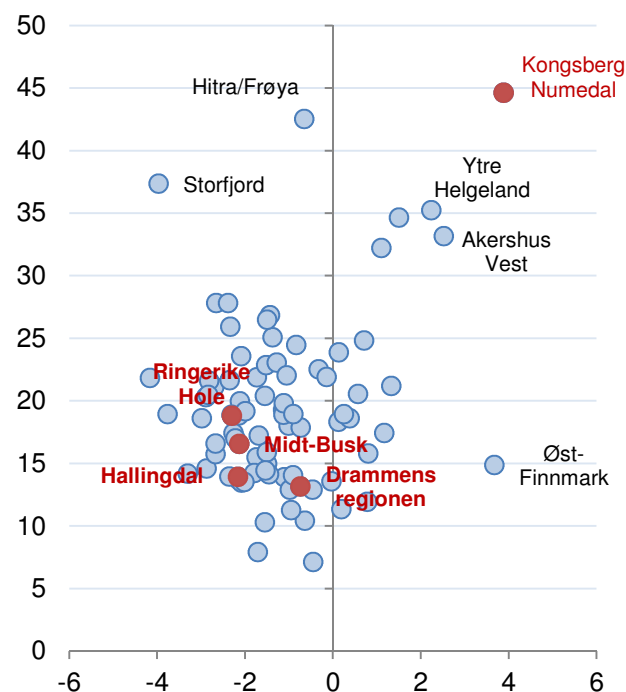
De andre regionene i Buskerud har alle hatt nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene.

Ringerike/Hole har høyest andel av sysselsettingen i basisnæringene av de andre regionene, men også sterke nedgang.

Drammensregionen har bare hatt litt nedgang, men er også regionen med lavest konsentrasjon av basisnæringer i Buskerud.

Figur 76: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av basisnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 77: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Nivå av basisnæringene

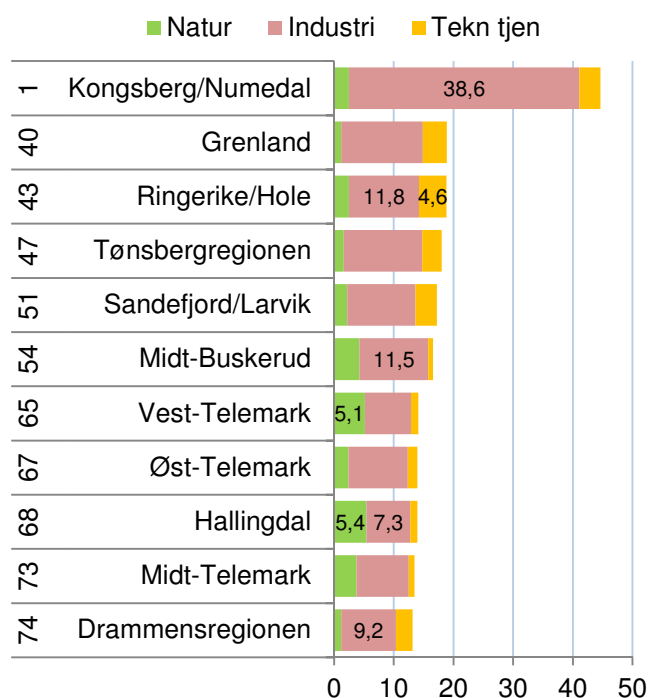
I figur 78 ser vi hvordan basisnæringene er fordelt på de tre kategoriene. Industrien er den største næringen av disse på landsbasis, og er også den største næringen i alle regionene i BTV.

Kongsberg/Numedal har spesielt høy konsentrasjon av industri, tilsvarende 38,6 prosent av samlet sysselsetting i regionen. Det er høyest av alle regionene i landet.

Ringerike/Hole har litt under middels andel av basisnæringene som andel av samlet sysselsetting. Ringerike/Hole har imidlertid ganske mye av teknologiske tjenester.

Hallingdal har relativt mest av naturbaserte næringer av regionene i BTV.

Drammensregionen er blant de ti regionene i landet med minst andel basisnæringene.

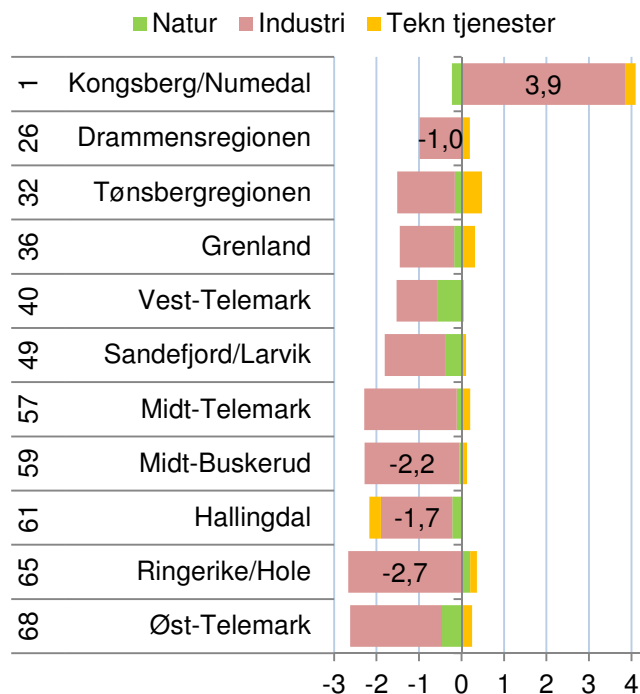
Figur 78: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringene i 2010. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

Vekst i basisnæringene

I figur 79 ser vi veksten i de ulike kategoriene av basisnæringene de tre siste årene for regionene i BTV. Kongsberg/Numedal har spesielt høy vekst, tilsvarende 3,9 prosent av samlet sysselsetting. Ingen andre regioner i landet har hatt høyere vekst i basisnæringene. Merk at vi her ikke måler veksten i prosent av utgangspunktet, men i prosentpoeng av samlet sysselsetting. Det er for å måle hvilken vekstimpuls regionen har av arbeidsplassveksten.

De andre regionene i Buskerud har alle hatt nedgang i antall arbeidsplasser i industrien.

I Ringerike/Hole har industrinedgangen tilsvart 2,7 prosent av sysselsettingen i regionen de siste tre årene.

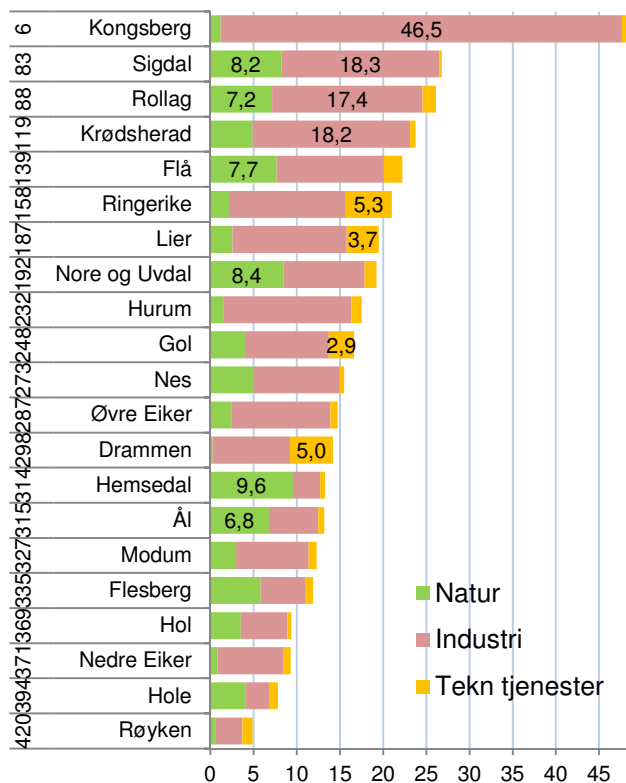
Figur 79: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringene i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Nivå kommuner

Kongsberg er rangert som nummer seks i landet når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer. Sigdal og Rollag er også typiske bedriftskommuner, og er blant de 100 med høyest konsentrasjon av de 430 kommunene i landet.

Ringerike, Drammen, Lier og Gol har høyest andel av vekstnæringen teknologiske tjenester.

Hemsedal har høyest andel naturbaserte næringer. I Buskerud er naturbaserte næringer stort sett landbruk. Landbruket er viktig for mange av kommunene i Buskerud.

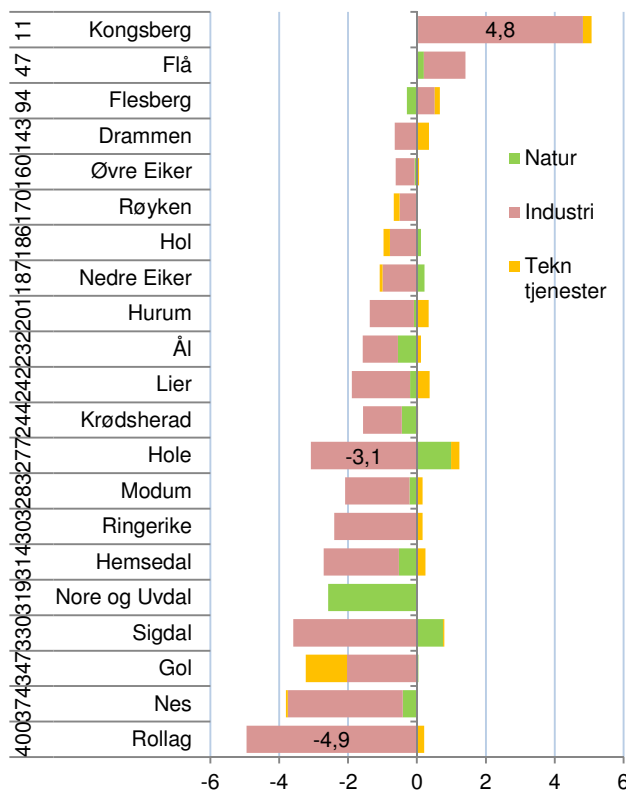
Figur 80: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering til venstre.

Vekst kommuner

Kongsberg har hatt en kraftig vekst i sine basisnæringer de tre siste årene, i en periode der de fleste kommuner har hatt nedgang. Veksten i Kongsberg-industrien har tilsvart 4,8 prosent av samlet sysselsetting de siste tre årene.

Flå og Flesberg har også hatt vekst i basisnæringene. Alle de andre har hatt nedgang.

Nedgang i industri står for mesteparten av nedgangen. Gol har en sterk nedgang i teknologiske tjenester.

Figur 81: Vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.3 Besøksattraktivitet

Noen steder har stor trafikk av personer som kommer på besøk av ulike årsaker. Slike steder får mange ekstra arbeidsplasser i besøksnæringene. Som besøksnæringer regner vi virksomheter hvor kunden må møte opp personlig. Turisme er en typisk besøksnæring, og er knyttet opp til bransjene overnatting og servering, og i økende grad til underholdning, kultur og aktiviteter. All butikkhandel er også besøksnæringer. I Norge er butikkhandelen den største av besøksnæringene.

Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket ganske sterkt de siste ti årene. Handel og servering er næringer som vokser, mens aktivitetsnæringene vokser svært raskt. Dette avspeiler en dreining fra tradisjonell overnatting til aktiviteter, kultur og underholdning.

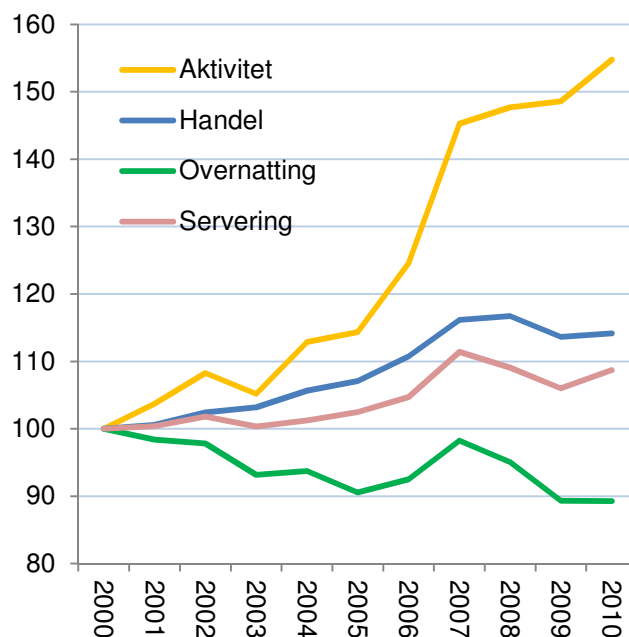
Noen steder har en ”negativ besøksbalanse”, som fører til handelslekkasje. Når vi beregner nivået på steders besøksnæringer, trekker vi fra de arbeidsplassene som er antatt å betjene de som bor på stedet. Dermed vil noen steder få et nivå som er under null.

I figur 83 ser vi hvordan regionene i Norge fordeler seg med hensyn til nivået på besøksnæringene og veksten de siste tre årene.

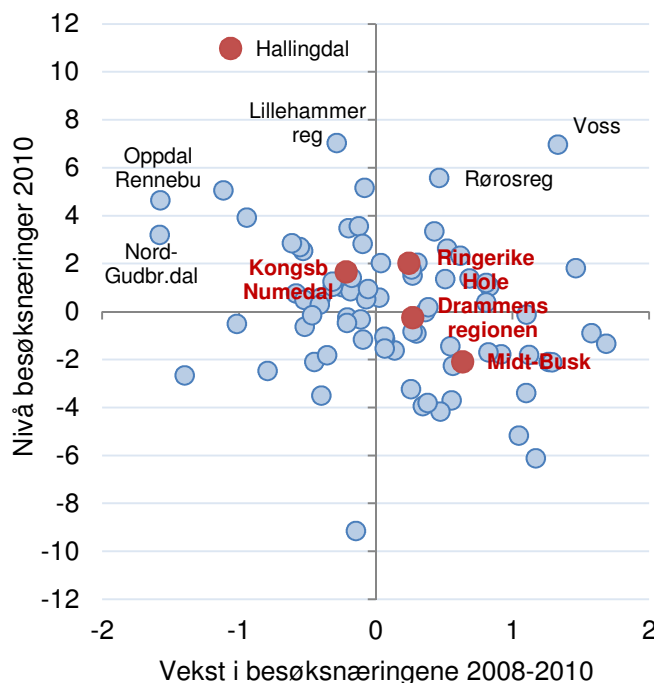
Hallingdal har det høyeste nivået, og 11 prosent av sysselsettingen i regionen er beregnet å komme av besøk utenfra. Besøksnæringene i Hallingdal har krympet de siste tre årene tilsvarende én prosent av sysselsettingen i regionen, mens Voss har hatt sterkest vekst av de store besøksregionene.

Kongsberg/Numedal og Ringerike/Hole har begge noe over middels av besøksnæringer. Kongsberg/Numedal har nedgang i sine besøksnæringer mens Ringerike/Hole har vekst.

Drammensregionen og Midt-Buskerud har begge noe mindre besøksnæringer enn middels, men begge har vekst.

Figur 82: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av besøksnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 83: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

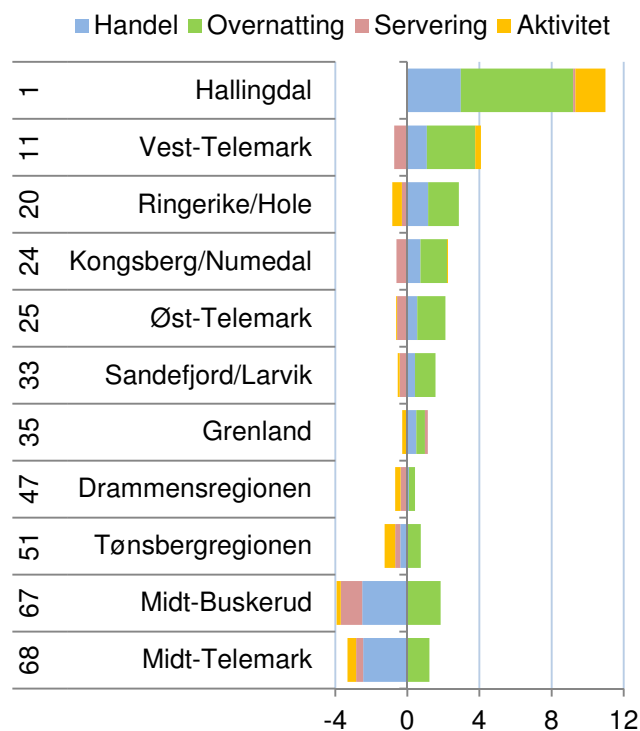
Besøksnæringene i regionene

Hallingdal er den mest utpregede besøksregionen i landet, og har overskudd på alle kategorier av besøksnæring. Vest-Telemark er nummer 11 i landet, og har overskudd på handel og aktiviteter, men forholdsvis lite servering. Det er altså distriktsregionene som har høyest konsentrasjon av besøksnæring.

Ringerike/Hole og Kongsberg/Numedal har begge godt over middels av besøksnæring, og har også overskudd i handel.

Drammensregionen har ganske nøyaktig så mye besøksnæring som folketallet tilsier, men har svært få arbeidsplasser innen overnatting.

Midt-Buskerud har stor handelslekkasje, og har også lite servering og aktivitetsnæring. En del arbeidsplasser i overnatting drar opp.

Figur 84: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

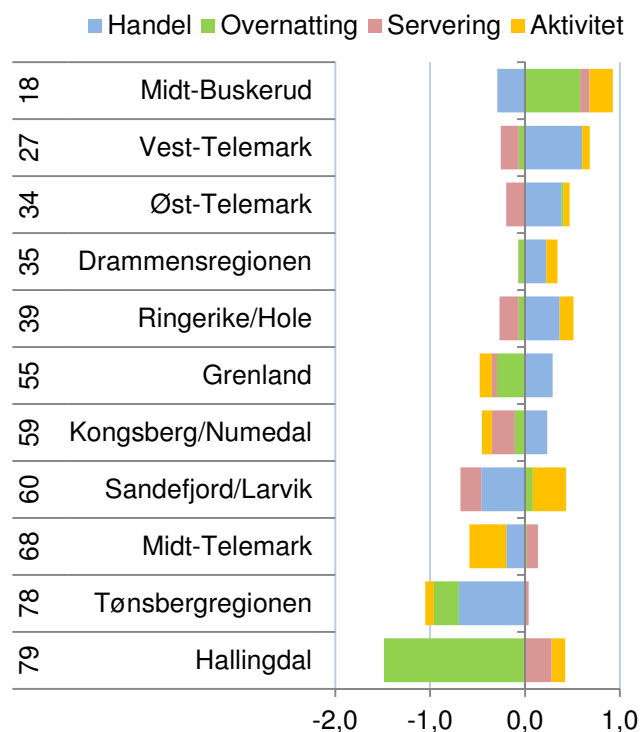
Vekst i besøksnæringene

Midt-Buskerud har høyest vekst i besøksnæringene av regionene i BTV, men er likevel bare rangert som nummer 18 av regionene.

Drammensregionen og Ringerike/Hole har begge noe over middels vekst i besøksnæringene. Begge regionene har vekst i handel.

Kongsberg/Numedal har også vekst i handel, men har nedgang i de andre besøksnæringene.

Hallingdal har tapt svært mange arbeidsplasser i overnatting. Det er imidlertid vekst i både servering og aktiviteter som kompenserer en del for nedgangen.

Figur 85: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæring i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

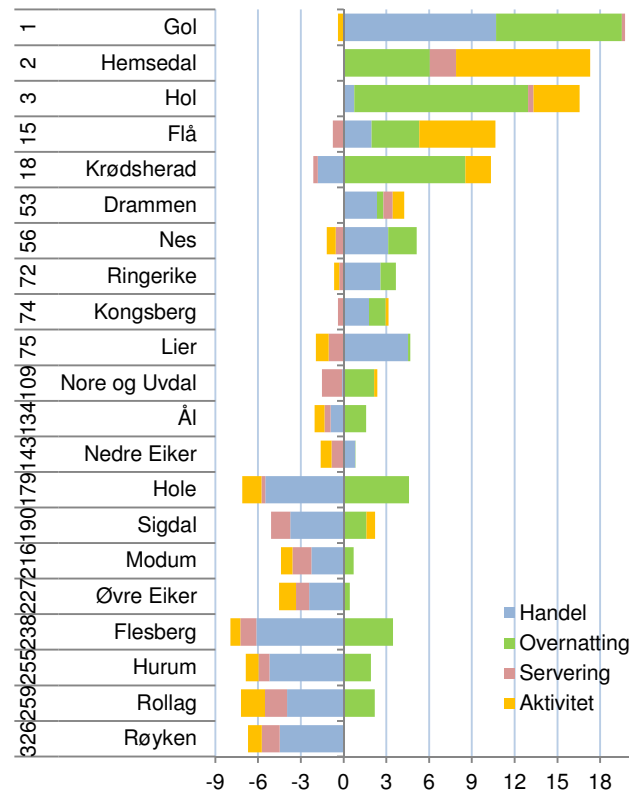
Besøksnæringer i kommunene

Gol, Hemsedal og Hol er de tre kommunene i landet med høyest konsentrasjon av besøksnæringer. Gol har svært mye handel, Hemsedal mye aktiviteter mens Hol har mest overnatting.

Flå og Krødsherad er også kommuner med svært mye besøksnæring.

Drammen er også en besøkskommune, og har overskudd av alle besøksnæringene.

Mange kommuner i Buskerud har mye handelslekkasje som gir et besøksunderskudd.

Figur 86: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering vist til venstre.

Vekst i kommunene

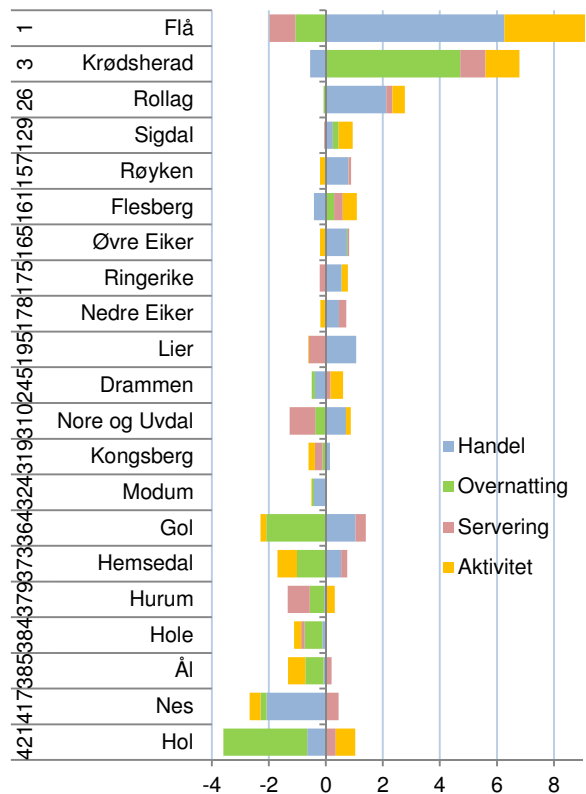
I figur 87 ser vi på veksten i besøksnæringene de siste tre årene.

Flå har den høyeste veksten i besøksnæringene av alle kommunene i landet, som følge av mange nye arbeidsplasser i handel og i aktiviteter.

Krødsherad er nummer tre i landet med hensyn til vekst i besøksnæringene, etter en kraftig vekst i overnatting, samt i servering og aktiviteter.

Rollag har også hatt sterk vekst, mest som følge av vekst i handelsnæringen.

Hallingdalskommunene har alle nedgang i besøksnæringene. Gol og Hol har spesielt stor nedgang i overnatting.

Figur 87: Vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

6.4 Bostedsattraktivitet

Attraktivitetsbarometeret er en metode for å måle hvilke geografiske områder som er attraktive som bosteder. Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret for norske kommuner og regioner siden 2006.

Det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Steder som har vekst i arbeidsplasser får som regel innflytting, mens steder med nedgang i antall arbeidsplasser vil ofte få utflytting.

Attraktivitetsbarometeret er basert på at nettoflyttingen til mange kommuner og regioner avviker fra det som er forventet ut fra arbeidsplassveksten. Noen steder får sterk innflytting uten at det kan forklares med arbeidsplassveksten. Dette må da skyldes at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som tiltrekker seg innflyttere. Attraktivitetsindeksen er avstanden mellom den faktiske nettoflyttingen til en kommune eller en region, og den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. I figur 88 vil dette tilsvare den vertikale avstanden mellom kommunens eller regionens faktiske plassering og linjen som viser den statistiske forventede nettoflyttingen. Denne differansen kan indikere hvor høy vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

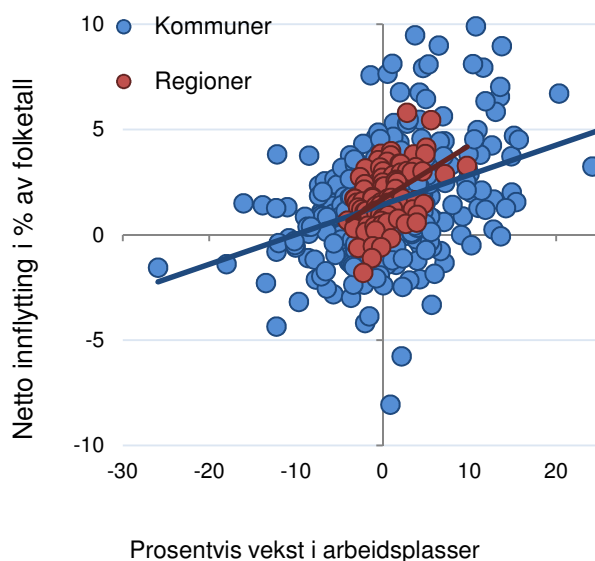
Attraktivitetsbarometeret for regioner

I figur 89 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for de 83 regionene i landet i den siste treårsperioden. Den høye innvandringen fra utlandet gjør at de aller fleste regionene har netto innflytting.

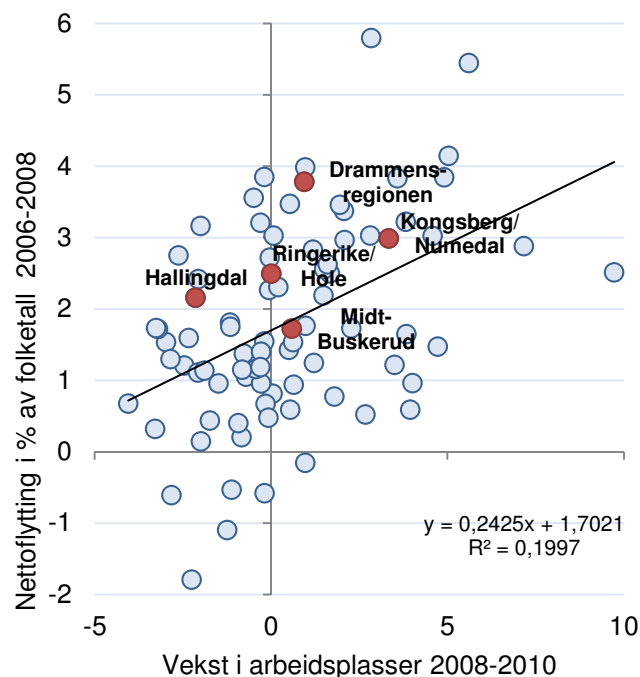
Drammensregionen har høyest innflytting av regionene i Buskerud, uten å ha hatt spesielt sterk arbeidsplassvekst. Dermed synes regionen å være attraktiv som bosted.

Hallingdal, Ringerike/Hole og Kongsberg/Numedal har også høyere innflytting enn forventet og er dermed også attraktive.

Midt-Buskerud er eneste region som ligger under forventningslinjen.

Figur 88: Norske kommuner og norske regioner fordelt etter prosentvis vekst i antall arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i prosentpoeng av folketallet i perioden 2008-2010.

Figur 89: De 83 politiske regionene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Regionene i Buskerud er markert med rødt.

Endring av Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret for 2011 er litt endret fra tidligere år. Fram til i fjor tok vi utgangspunkt i den innenlandske flyttingen mellom regioner og kommuner. Det er imidlertid skjedd en utvikling i type og nivå av innvandring, som har stor betydning for regional utvikling i Norge. Som vi kan se i figur 90, har innvandringen til Norge de siste fire årene økt til et nivå som er langt høyere enn noen sinne tidligere. Metoden bak Attraktivitetsbarometeret er derfor endret for å reflektere den nye virkeligheten for norske kommuner og regioner.

Tidligere var innvandringen til Norge i hovedsak knyttet til flukt eller familiegjenforening. Da var det ikke naturlig å knytte denne innvandringen til attraktivitet, ettersom innvandrerne i liten grad valgte bosted selv. Etter hvert har innvandringen økt sterkt, og da i form av arbeidsinnvandring fra tidligere Øst-Europa og dels livsstilsinnvandring fra Nederland og Tyskland. Dette er innvandring som er knyttet til stedenes kvaliteter. Derfor vil vi nå basere Attraktivitetsbarometeret på all flytting, både innenlands og innvandring fra utlandet.

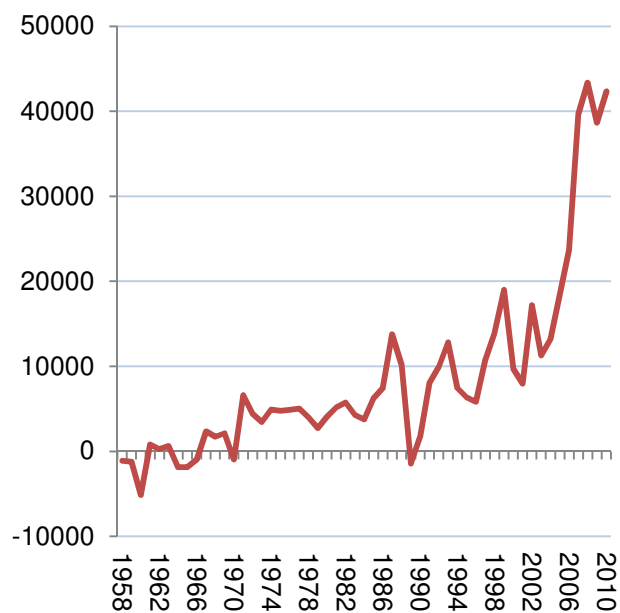
I det nye Attraktivitetsbarometeret ser vi på tre ulike typer flyttestrømmer; innvandring fra utlandet, innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og innenlands flytting av andre, det vil si de uten innvandringsbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som bor i Norge.

Regionene i BTV

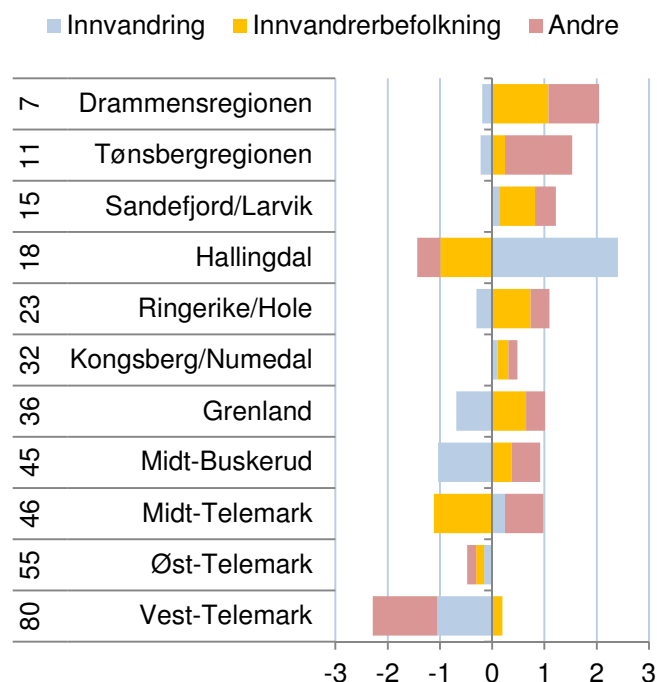
I figur 91 ser vi attraktivitetsindeksen, som viser avstanden mellom forventet og faktisk flytting, splittet opp i de tre typene flytting.

Drammensregionen, Ringerike/Hole, Kongsberg/Numedal og Midt-Buskerud er alle attraktive for innflyttere fra andre deler av landet, både innvandrerbefolkningen og de som ikke har innvandrerbakgrunn. Disse regionene trekker ikke til seg direkte innvandring i særlig grad.

For Hallingdal er det motsatt. Hallingdal er attraktivt for innvandrere, men har liten attraktivitet fra befolkningen i andre kommuner i Norge. Hvis vi ikke hadde tatt med innvandring i Attraktivitetsbarometeret ville Hallingdal blitt kategorisert som lite attraktivt som bosted.

Figur 90: Netto innvandring til Norge, antall personer. Data fra SSB.

Figur 91: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering blant de 83 regionene for samlet attraktivitet til venstre.

Attraktivitetsbarometeret for kommuner

I figur 92 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for kommunene i Norge og Buskerud.

Flå har hatt den sterkeste veksten i arbeidsplasser i denne perioden. Flå har i tillegg hatt høyere netto innflytting enn forventet og er dermed over middels attraktiv.

Hole og Hemsedal er de to kommunene som var mest attraktive i perioden 2008-2010. Netto innflyttingen har vært mye høyere enn forventet ut fra arbeidsplassveksten.

Rollag hadde lav attraktivitet og var den eneste kommunen i Buskerud som hadde netto utflytting i perioden.

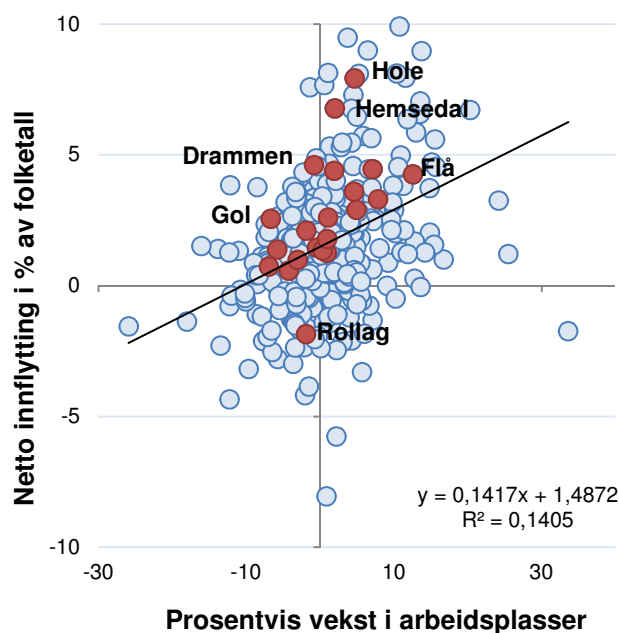
Kommunene i Buskerud

I figur 93 kan vi se hvilke grupper kommunene i Buskerud tiltrekker eller frastøter.

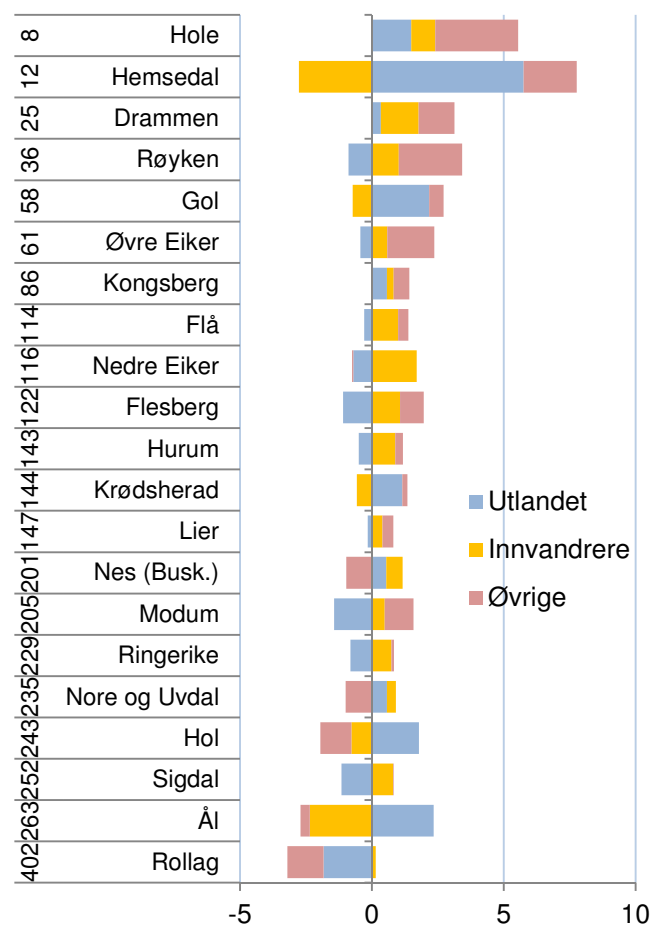
Hole og Hemsedal var landets 8. og 12. mest attraktive kommune i perioden 2008-2010. Hole var attraktiv for alle grupper. Hemsedal kom på sin side høyt opp på grunn av høy attraktivitet for innvandrere som kom fra utlandet og netto innflytting av øvrige. Det er først og fremst en høy innvandring som er årsaken til den høye attraktiviteten. Vi ser at Hemsedal ikke er attraktiv for innvandrerbefolkningen. Det betyr at mange av de som kommer fra utlandet flytter videre. De beholder likevel såpass mange at Hemsedal fremstår som av de mest attraktive kommunene i landet.

Kommuner som Drammen, Røyken, Gol, Øvre Eiker og Kongsberg kommer også høyt på Attraktivitetsbarometeret. De har imidlertid ulik profil. Drammen og Kongsberg er attraktiv for alle grupper. Røyken og Øvre Eiker er attraktiv for innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og øvrige, men har lite innvandring. Gol har lik profil som Hemsedal.

Rollag var en av de minst attraktive kommunene i landet i perioden 2008-2010, da de havnet på 402. plass av 430 kommuner.

Figur 92: De 430 kommunene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Kommunene i Buskerud er markert med rødt.

Figur 93: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering for samlet attraktivitet til venstre.

Bostedsattraktivitet på lang sikt

Selv om Attraktivitetsbarometeret er basert på tall over en treårsperiode, er det for enkelte regioner ganske store variasjoner fra periode til periode. Derfor kan det være hensiktsmessig å se flere perioder i sammenheng, slik som vist i figur 94.

For noen regioner, som de store byregionene i BTV, er det ganske høy stabilitet. Disse regionene har vært attraktive som bosted i de tre påfølgende treårsperiodene. Aller mest attraktiv har Drammensregionen vært. Drammen har vært sjettede mest attraktive region i landet samlet sett de siste ni år.

Ringerike/Hole har også vært attraktiv i alle periodene. De andre mellomstore og mellomsentrale regionene har vekslet mellom å være attraktive og lite attraktive som bosted. Dette gjelder blant annet Midt-Buskerud og Kongsberg/Numedal.

Hallingdal, var under middels attraktiv i de to første periodene, men har fått høy attraktivitet i siste periode.

Kommunenivået

På kommunenivået finner vi enda større variasjoner i attraktivitet fra periode til periode.

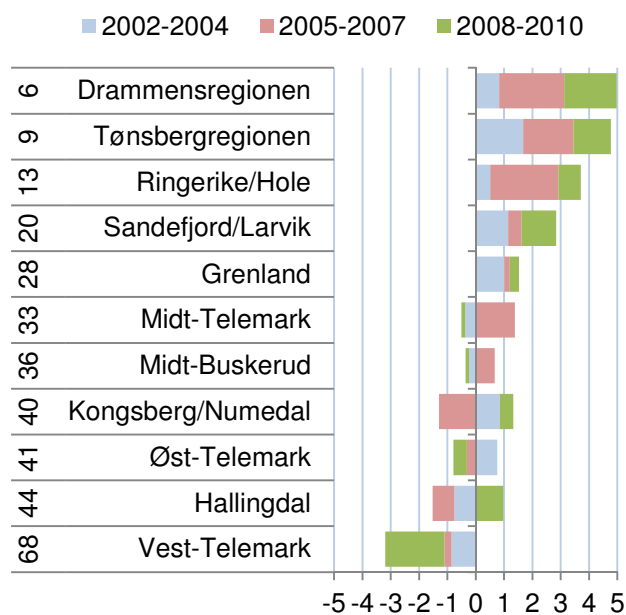
Hole har vært den mest attraktive kommunen i Buskerud, og femte mest attraktive kommune i landet. Hole har vært attraktiv i alle de tre periodene.

Også Drammen og Øvre Eiker har vært attraktiv i alle periodene, og kom på 18. og 21. plass i landet.

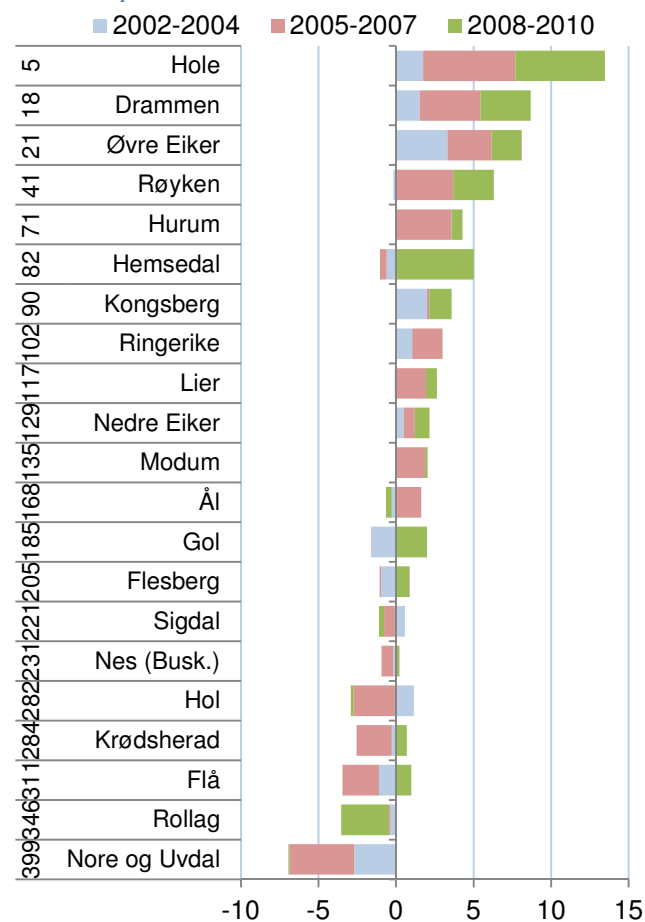
Røyken og Hurum har vært attraktive i de to siste periodene, men var middels attraktiv i den første.

Hemsedal kommer høyt opp på listen utelukkende på grunn av høy attraktivitet i siste periode. Hemsedal var under middels attraktiv i de to første periodene.

For en del av kommunene har attraktiviteten vært svak i flere perioder. Nore og Uvdal kommer dårligst ut, og har svak attraktivitet i alle periodene. Rollag var minst attraktiv i perioden 2008-2010, men var bare litt under middels attraktiv i de to forrige periodene. Flå, som kom godt ut i 2008-2010, har hatt lav attraktivitet i de tidligere periodene, og får dermed lav samlet attraktivitet.

Figur 94: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for regionene i BTV. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet.

Figur 95: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for kommunene i Buskerud. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet.

Hva skaper bostedsattraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret er en modell der steds nettoflytting ses i sammenheng med arbeidsplassveksten. Bostedsattraktivitet blir målt gjennom å bruke faktisk nettoflytting som målestokk. Steder med høyt positivt avvik fra forventet nettoflytting blir tillagt høy bostedsattraktivitet, som forklaring på den høye innflyttingen.

Det er naturligvis enda mer nyttig og interessant å finne ut hva som gjør at et sted er attraktivt som bosted. For å finne ut mer av årsaker til bostedsattraktivitet, kan vi gjøre analyser der vi måler sammenhengen mellom steds nettoflytting og en rekke andre forhold knyttet til stedet.

I dette kapitlet vil vi vise resultatet av slike analyser av nettoflyttingen der vi ser på følgende mulige forklaringsfaktorer i tillegg til arbeidsplassveksten:

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling i prosent av arbeidsplasser og utpendling i prosent av sysselsetting. Det gir et mål for pendlingsmuligheter.

Størrelse er målt som antall innbyggere. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og størrelsen vil til sammen erstatte sentralitetsmål, som ofte blir brukt i slike analyser. I analysene brukes logaritmen av folketallet.

Nabovekst er veksten i antall arbeidsplasser i tilstøtende områder. For kommuner er det veksten i tilhørende region utenfor kommunen, og for regioner er det veksten i fylket utenfor regionen.

Kulturindeks. Som indikator for kultur har vi brukt norsk kulturindeks^v, som er utarbeidet av Telemarksforskning. Kulturindeksen skal gi et godt bilde av om en kommune har mye kultur.

Kafétetthet er antall arbeidsplasser i kafeer, restauranter og puber i prosent av innbyggertallet.

Utdanningsnivå er andelen av den sysselsatte befolkningen med minst tre år høyskoleutdanning.

Universitet eller høyskole er målt som antall ansatte i høyskole eller universitet i prosent av befolkningen. Dette målet er null der det ikke er høyskole.

Boligbygging er målt som antall ferdigstilte boliger siste tre år i forhold til folketallet.

Det er naturligvis mulig å ta med mange andre mulige forklaringsfaktorer også, men det er uheldig å

ta med for mange faktorer i denne typen analyser. Vi har tidligere analysert en del andre faktorer som vi ikke har tatt med her, da det ikke ble påvist noen klare sammenhenger^{vi}.

I analysene har vi brukt en lineær regresjonsanalyse, der vi antar at nettoflyttingen til et sted blir påvirket av disse faktorene.

Resultatene av analysene viser retning og styrke på sammenheng mellom nettoflyttingen og de faktorene vi legger inn i modellen, når alle faktorene analyseres samtidig.

For at vi skal kunne tolke resultatene av denne typen analyser, er det viktig at vi kjenner retningen til årsaksforholdene. Det gjør vi nødvendigvis ikke, og derfor må en være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner. Regional utvikling er i virkeligheten en svært kompleks prosess, og de enkle statistiske metodene vi har muligheten til å bruke er på ingen måte representative for hva som skjer i virkeligheten. Likevel vil slike analyser kunne gi økt innsikt, og er i alle tilfeller bedre enn synsing, gjetting eller anekdotiske historier om enkeltpersoners flyttestudier.

Hva kjennetegner kommuner og regioner som er attraktive?

I tabell 3 ser vi resultater av en analyse, der vi har analysert sammenhengen mellom kommuners nettoflytting og åtte andre faktorer. Analysene er gjort i treårsperioder, dvs. 2003 er perioden 2001-2003 osv.

Det er tre faktorer som har sterk positiv korrelasjon med nettoflyttingen i hele perioden. Det er arbeidsplassvekst i kommunen, arbeidsmarkedsintegrasjon og boligbygging.

Kafetettheten, dvs. antall ansatte i restauranter, puber og kafeer i forhold til befolkning har hatt en positiv sammenheng med nettoflyttingen i alle periodene, men med ulik styrke.

Fram til 2007 var kommunens befolkningsstørrelse signifikant positivt korrelert med nettoflyttingen, men denne sammenhengen har blitt gradvis svake, og i siste periode er det nesten ingen sammenheng.

Vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner har hatt en positiv påvirkning på nettoflyttingen i alle periodene, men sammenhengen har ikke vært signifikant i enkeltperiodene.

Til slutt har vi tatt med to indikatorer som mange setter i sammenheng med bostedsattraktivitet: Kultur og utdanningsnivå. De statistiske sammenhengene er faktisk negative i noen perioder, men alt for svake til å være signifikante. Dermed ser det ut til at kommuners kulturtilbud ikke har noen innflytelse på bostedsattraktivitet.

Utdanningsnivået i kommunene har heller ingen signifikant sammenheng med bostedsattraktiviteten.

I tabell 4 ser vi hvordan samme analyse slår ut på regionnivå. Arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsintegrasjon, befolkningsstørrelse, kafeer og boligbygging er faktorer som er positive for attraktivitet i regionene. Boligbyggingen er imidlertid langt mindre viktig for regioner, og er ikke signifikant de siste periodene. Det betyr at boligbyggingen betyr mindre for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen. Også for regioner har størrelse mindre å si i siste periode.

Tabell 3: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	,259	,244	,188	,148	,274	,272	,288	0,23
Integrasjon	,218	,201	,274	,314	,327	,253	,268	0,18
Bef.størrelse	,295	,235	,189	,178	,145	,068	,051	0,04
Nabovekst	,083	,048	,003	,053	,037	,062	,033	0,05
Kulturindeks	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,03	0,06	0,03
Kafe	0,04	0,04	0,07	0,12	0,14	0,14	0,09	0,10
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,02	0,02	0,04	0,04	0,08	0,01
Boligbygging	0,22	0,34	0,31	0,29	0,24	0,33	0,33	0,36

Tabell 4: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,05	0,11	0,20	0,30	0,37	0,33	0,34
Integrasjon	0,35	0,30	0,36	0,32	0,30	0,26	0,33	0,33
Bef.størrelse	0,30	0,24	0,29	0,22	0,28	0,23	0,29	0,24
Nabovekst	0,04	0,07	0,06	0,03	0,07	0,18	0,04	0,07
Kulturindeks	0,11	0,07	0,12	0,07	0,13	0,12	0,15	0,17
Kafe	0,19	0,25	0,24	0,31	0,23	0,21	0,19	0,27
Univ/høgskole	0,11	0,14	0,01	0,10	0,02	0,02	0,01	0,04
Boligbygging	0,17	0,43	0,26	0,31	0,14	0,06	0,03	0,01

Kultur viser ingen positiv sammenheng med bostedsattraktivitet for regioner. I regionanalysen har vi målt om det er høgskole eller universitet lokalisert. Et overraskende resultat er at det å ha en høgskole eller universitet i regionen ikke later til å gi økt attraktivitet, snarere motsatt.

Analyse av flytting for ulike grupper, kommuner

Til høyre viser vi resultater fra samme type analyser, men der vi har splittet opp flyttingen i de tre typene flyttestrømmer netto innvandring, netto innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og netto innenlands flytting av øvrige.

Øverst ser vi resultater av analyse av netto innvandring. Det mest slående er at innvandringen i de siste periodene følger helt andre mønstre enn de første periodene. Tidligere var det nesten ingen sammenheng mellom høy innvandring og høy arbeidsplassvekst. I de siste periodene er arbeidsplassveksten den faktoren som i størst grad henger sammen med innvandring. Også arbeidsplassvekst i nabokommuner har sterk positiv sammenheng med innvandring. Innvandringen har også en tendens til å være høyest i kommuner med liten befolkning og liten arbeidsmarkedsintegrasjon. Tidligere var det høy innvandring til kommuner med mye kultur. Da var det mest flyktningeinnvandring, og dermed kan det se ut til at kommuner med mye kultur er kommuner som også bosatte flyktninger.

Etter at innvandrerne har bosatt seg i Norge, flytter de ofte til andre kommuner. Dermed står innvandrerbefolkningen for en ganske stor andel av flyttinger mellom kommunene, og påvirker mønstrene for attraktivitet. Innvandrerbefolkningen flytter i svært stor grad til kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er typisk for kommuner i sentrale strøk. Det er en påfallende sterk negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbefolkningens flytting. Det kommer kanskje av at høyt utdanningsnivå også har sammenheng med høye boligpriser.

Den delen av befolkningen som ikke har innvandringsbakgrunn foretrekker også kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. For denne delen av befolkningen er boligbygging den faktoren som har høyest korrelasjon med flyttingen. Innvandrere og innvandrerbefolkningen flytter ikke i særlig grad til steder med høy boligbygging. Både innvandrerbefolkningen og de uten innvandrerbakgrunn har en tendens til å flytte til steder med mange kafeer, men ikke til steder med høyt utdanningsnivå og mye kultur. De uten innvandrerbakgrunn flytter ikke spesielt til steder med arbeidsplassvekst lenger, det er det innvandrerne som gjør.

Tabell 5: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaværdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,03	0,06	0,03	0,09	0,29	0,32	0,28	0,21
Integrasjon	0,08	0,12	0,11	0,03	0,05	0,12	0,16	0,21
Bef.størrelse	0,11	0,19	0,18	0,12	0,01	0,10	0,14	0,23
Nabovekst	0,01	0,08	0,09	0,11	0,09	0,08	0,14	0,19
Kulturindeks	0,11	0,15	0,15	0,17	0,04	0,05	0,08	0,06
Kafe	0,01	0,02	0,01	0,03	0,03	0,05	0,01	0,10
Utdanningsnivå	0,15	0,18	0,19	0,12	0,02	0,09	0,09	0,14
Boligbygging	0,04	0,03	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	0,05

Tabell 6: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,12	0,09	0,10	0,01	0,02	0,01	0,05
Integrasjon	0,18	0,21	0,21	0,20	0,22	0,20	0,25	0,25
Bef.størrelse	0,24	0,26	0,26	0,21	0,15	0,15	0,16	0,19
Nabovekst	0,04	0,02	0,05	0,02	0,03	0,02	0,02	0,03
Kulturindeks	0,08	0,07	0,09	0,11	0,17	0,14	0,09	0,05
Kafe	0,00	0,04	0,03	0,01	0,08	0,12	0,06	0,02
Utdanningsnivå	0,16	0,18	0,16	0,12	0,11	0,14	0,17	0,18
Boligbygging	0,05	0,03	0,05	0,07	0,12	0,13	0,09	0,07

Tabell 7: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,18	0,12	0,08	0,13	0,13	0,14	0,06
Integrasjon	0,18	0,17	0,25	0,29	0,32	0,31	0,34	0,26
Bef.størrelse	0,29	0,25	0,19	0,17	0,12	0,08	0,09	0,13
Nabovekst	0,08	0,03	0,03	0,00	0,01	0,02	0,09	0,13
Kulturindeks	0,04	0,01	0,04	0,04	0,05	0,00	0,06	0,02
Kafe	0,04	0,03	0,07	0,12	0,13	0,16	0,07	0,02
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,01	0,02	0,05	0,04	0,08	0,00
Boligbygging	0,26	0,37	0,34	0,33	0,35	0,34	0,36	0,36

Analyse med flytting for ulike grupper, regioner

Vi kan analysere flyttestrømmene til regionene på samme måte som vi gjorde for kommunene på foregående side.

Mønstrene for netto innvandring i regioner er i stor grad de samme som vi fikk for kommuner. Vekst i antall arbeidsplasser i regionen betyr mest. Vi kan se at betydningen av vekst i arbeidsplasser er økende. Samtidig øker betydningen av vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner.

Det er også en negativ sammenheng mellom innvandring til regioner, og regionenes størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at små, isolerte regioner har systematisk høyere innvandring. Sammenhengene er imidlertid ikke sterke.

Innvandrerbefolkningens sekundære flyttinger viser motsatte mønstre enn for den direkte innvandringen. Innvandrerbefolkningen flytter systematisk til folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er regioner på det sentrale Østlandet.

Det er også noen pussige sammenhenger mellom skår på kulturindeksen og innvandring. Det er systematisk høyere innvandring til regioner som skårer høyt på kulturindeksen, mens innvandrerbefolkningen som flytter innenlands har en systematisk lavere innflytting til regioner med høy skår på kulturindeksen.

For den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, er det i siste periode ingen positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. Det ser faktisk ut til å være en negativ sammenheng i siste periode, mens det tidligere var klare positive sammenhenger.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjon (pendlingsmuligheter), kafeer og boligbygging som ser ut til å være avgjørende.

Det at regionene har mye kultur, eller har høyskole eller universitet, har ingen positiv betydning. Faktisk er sammenhengene negative i alle perioder. Dette er ganske overraskende, fordi det er forhold som de fleste vil tro har positiv betydning for bostedsattraktiviteten.

Tabell 8: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,04	0,17	0,29	0,15	0,17	0,34	0,40	0,56
Integrasjon	0,10	0,09	0,01	0,05	0,00	0,07	0,13	0,22
Bef.størrelse	0,24	0,31	0,28	0,04	0,12	0,03	0,09	0,10
Nabovekst	0,09	0,07	0,01	0,14	0,29	0,32	0,26	0,33
Kulturindeks	0,25	0,22	0,33	0,44	0,41	0,24	0,16	0,05
Kafe	0,31	0,38	0,38	0,22	0,05	0,04	0,02	0,09
Univ/høgskole	0,19	0,19	0,18	0,21	0,12	0,01	0,00	0,09
Boligbygging	0,08	0,18	0,36	0,11	0,05	0,14	0,08	0,23

Tabell 9: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,05	0,17	0,02	0,10	0,11	0,06	0,01
Integrasjon	0,29	0,29	0,30	0,29	0,29	0,27	0,35	0,38
Bef.størrelse	0,43	0,47	0,49	0,44	0,42	0,39	0,45	0,41
Nabovekst	0,08	0,04	0,01	0,06	0,05	0,09	0,00	0,04
Kulturindeks	0,17	0,17	0,22	0,25	0,35	0,35	0,33	0,22
Kafe	0,14	0,13	0,10	0,01	0,05	0,08	0,02	0,08
Univ/høgskole	0,08	0,06	0,04	0,02	0,06	0,05	0,05	0,06
Boligbygging	0,08	0,15	0,28	0,18	0,01	0,01	0,08	0,04

Tabell 10: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,25	0,02	0,13	0,22	0,30	0,27	0,12	0,06
Integrasjon	0,32	0,25	0,31	0,29	0,32	0,31	0,44	0,48
Bef.størrelse	0,23	0,16	0,20	0,09	0,16	0,13	0,26	0,18
Nabovekst	0,05	0,09	0,08	0,03	0,07	0,03	0,18	0,21
Kulturindeks	0,06	0,02	0,07	0,04	0,09	0,06	0,09	0,04
Kafe	0,16	0,20	0,18	0,32	0,24	0,27	0,24	0,31
Univ/høgskole	0,12	0,14	0,00	0,11	0,05	0,03	0,03	0,04
Boligbygging	0,20	0,52	0,32	0,38	0,22	0,20	0,17	0,24

7. Oppsummerende analyser

Avslutningsvis skal vi oppsummere den generelle utviklingen i Buskerud med hensyn til attraktivitet og næringsutvikling. Dette gjøres gjennom å se på utviklingen i Attraktivitetspyramiden, samt sammenlikne utviklingen på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

7.1 Utvikling Attraktivitetspyramiden

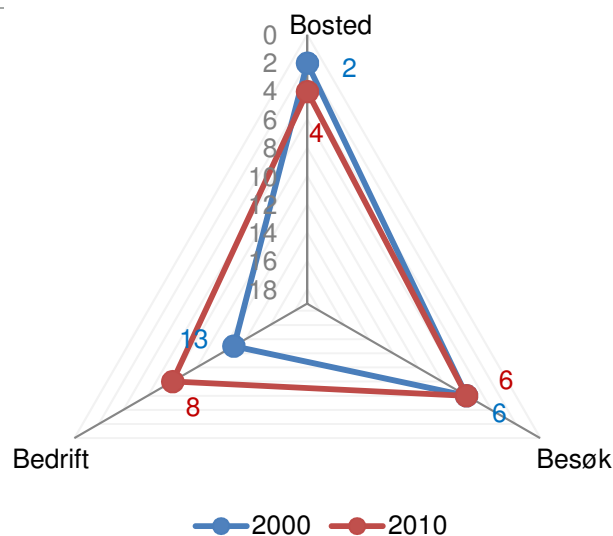
Figur 96 viser den relative størrelsen til besøksnæringer, bedrifter i basisnæringer og pendling i Buskerud i 2000 og 2010. Dette skal vise hvordan bosettingen i fylket har vært basert på de tre dimensjonene.

Buskerud har hatt en langt sterkere vekst i basisnæringene enn andre fylker. I 2000 var Buskerud rangert som nummer 13 av fylkene for basisnæringenes andel av sysselsettingen. I 2010 er Buskerud rangert som nummer åtte. Rangeringen for besøksnæringenes andel er den samme. I 2000 hadde Buskerud den nest høyeste netto utpendlingen. Mye av bosettingen i fylket var dermed bygget på pendling ut av fylket. I 2010 er Buskeruds rangering nummer fire. I løpet av de ti siste årene er dermed Buskeruds bosetting i større grad blitt basert på egne basisnæringer og mindre på pendling til andre fylker.

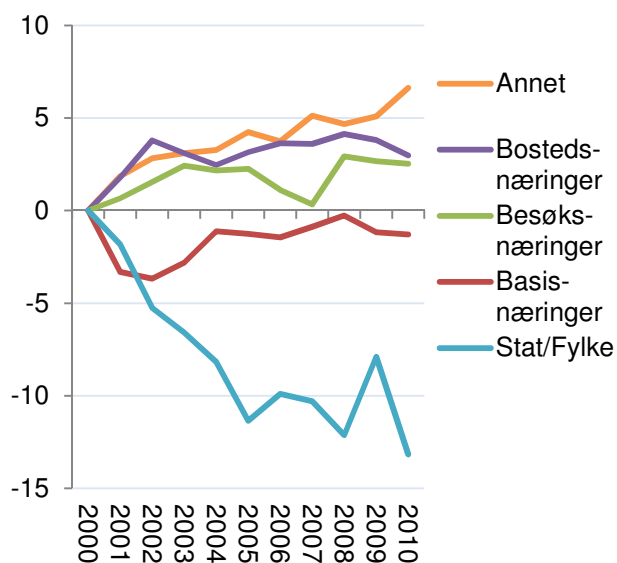
Figur 97 viser den relative utviklingen i ulike næringer i Buskerud i perioden 2000-2010. Basisnæringer og besøksnæringer er de samme næringene som i Attraktivitetspyramiden, mens bostedsnæringer er tjenester rettet mot lokal bosetting.

Buskerud har hatt sterkere vekst i besøksnæringer og bostedsnæringer enn ellers i landet, og samtidig sterkere vekst i "Annet". Veksten i basisnæringene har faktisk vært litt under landsgjennomsnittet. Når Buskerud har rykket opp fem plasseringer når det gjelder basisnæringenes andel skyldes det at en rekke fylker har hatt sterk nedgang.

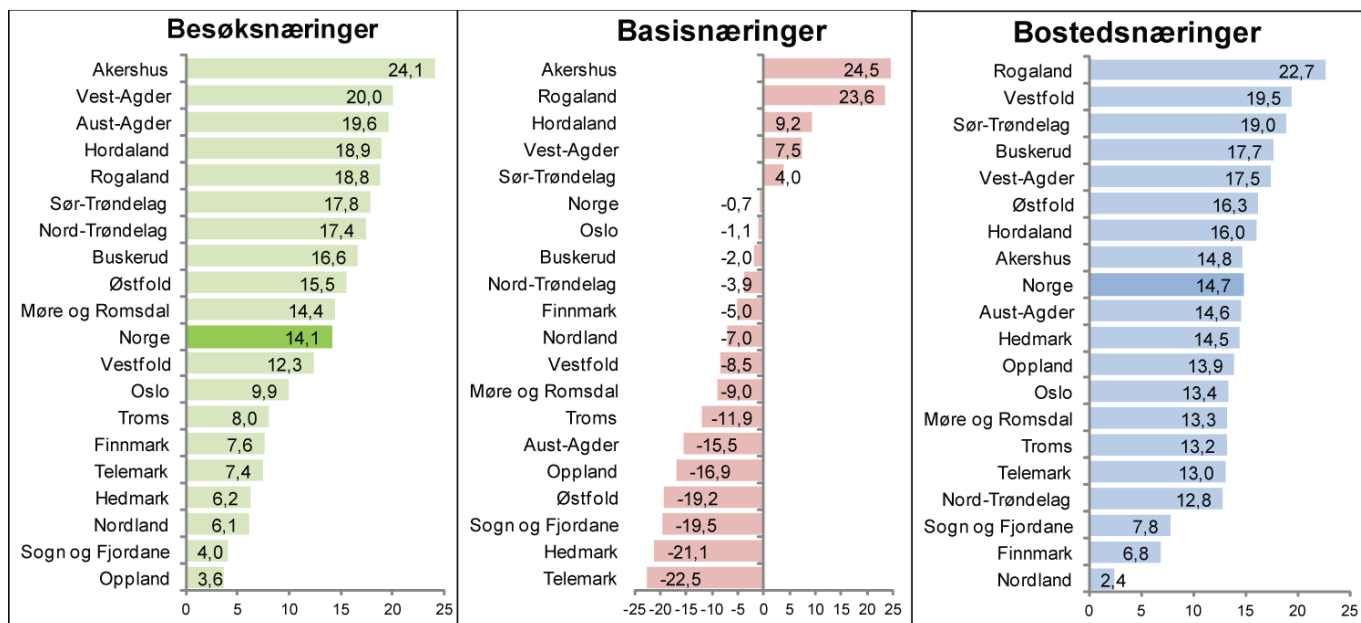
Buskerud har også en svak utvikling i antall arbeidsplasser i stat og fylke de siste ti årene. Mens antall arbeidsplasser i stat og fylke har økt med 14 prosent på landsbasis, har Buskerud bare hatt en vekst på omtrent en prosent.

Figur 96: Buskeruds rangering for nivå blant fylkene, med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringer, besøksnæringer og pendling i 2000 og 2010.

Figur 97: Utviklingen i Buskerud relativt til utviklingen i Norge i perioden 2000-2010 for ulike kategorier arbeidsplasser, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 98: Endring i antall arbeidsplasser i de tre hovedkategoriene av arbeidsplasser fra 2000 til 2010, målt i prosent.

Buskerud har over middels vekst i besøksnæringene av fylkene fra 2000 til 2010. Buskerud fikk en vekst i besøksnæringene på 16,6 prosent, mot 14,1 prosent på landsbasis. Her har vi målt samlet antall arbeidsplasser i besøksnæringene, og ikke besøks-overskuddet som er brukt tidligere. Da vil veksten i besøksnæringene som egen befolkning genererer være med, og fylker med høy befolkningsvekst får følgende et løft.

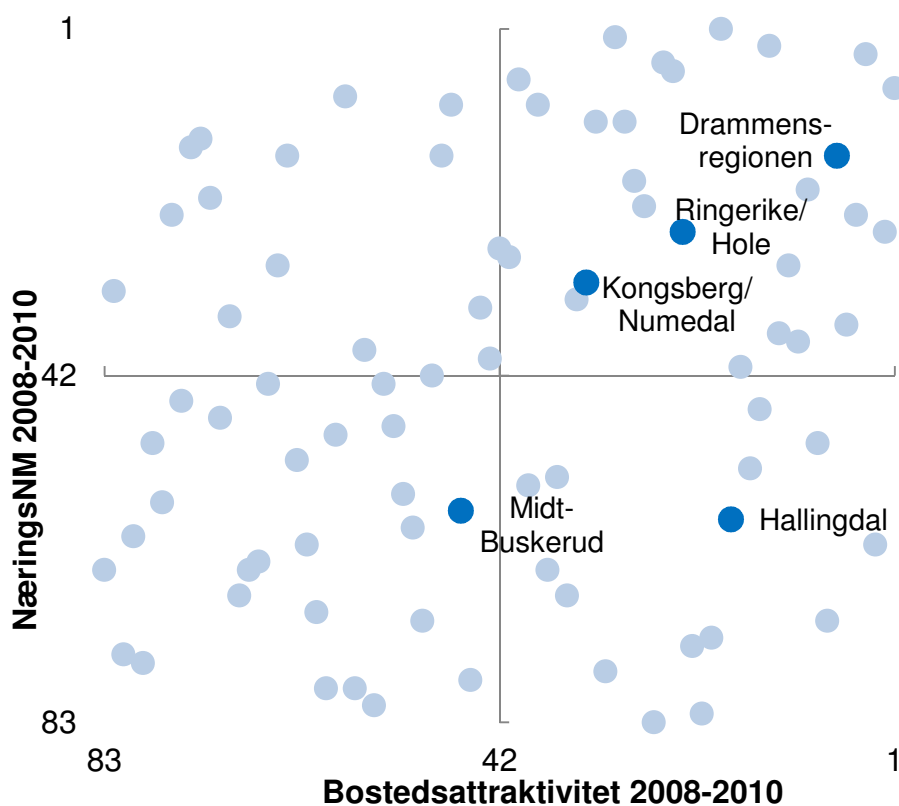
Buskerud har hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringer på 2,0 prosent fra 2000 til 2010. På landsbasis var det en nedgang på 0,7 prosent. Det er imidlertid store forskjeller på utviklingen i basisnæringene mellom fylkene. Akershus har hatt en vekst på hele 24,5 prosent, mens Telemark har hatt en nedgang på 22,5 prosent.

Buskerud plasserer seg bedre enn middels blant fylkene, selv med nedgangen på to prosent.

Når det gjelder utviklingen i antall arbeidsplasser i bostedsnæringene har Buskerud fjerde høyest vekst av fylkene. Antall arbeidsplasser i bostedsnæringene økte med 17,7 prosent i Buskerud fra 2000 til 2010, mens veksten på landsbasis var 14,7 prosent.

Det som kjennetegner utviklingen i Buskerud de siste årene er at fylket har unngått sterk nedgang i basisnæringene. Noen regioner i Buskerud har hatt nedgang, men Kongsbergregionen har hatt sterk vekst. Samtidig er Buskerud blant fylkene med høyest vekst i bostedsnæringer. Det er dermed den høye bostedsattraktiviteten som har vært den viktigste drivkraften i Buskerud.

7.2 NæringsNM og bostedsattraktivitet

Figur 99: Regionene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

I figuren over er regionene i Norge fordelt etter deres rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret. Merk at det er resultatene i NæringsNM i snitt for de tre siste årene som er brukt i denne figuren.

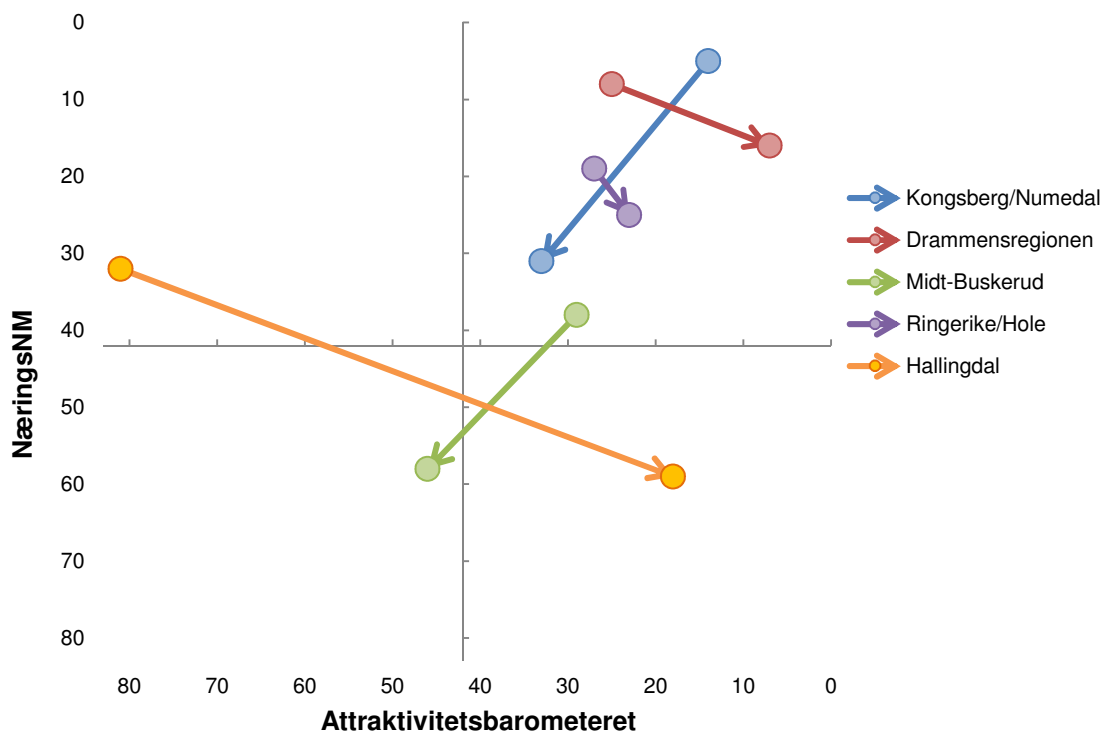
Tre av de fem regionene i Buskerud er i det gode kvadratet sammen med regioner som både har god næringsutvikling og høy bostedsattraktivitet.

Drammensregionen er høyest rangert langs begge aksene.

Hallingdal har høy bostedsattraktivitet i siste periode, men svak næringsutvikling.

Midt-Buskerud er under middels både på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM i den siste treårsperioden.

Regionenes utvikling

Figur 100: Regionenes utvikling fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

I figuren over ser vi hvordan regionene har utviklet seg fra perioden 2001-2003 til den siste treårsperioden 2008-2010.

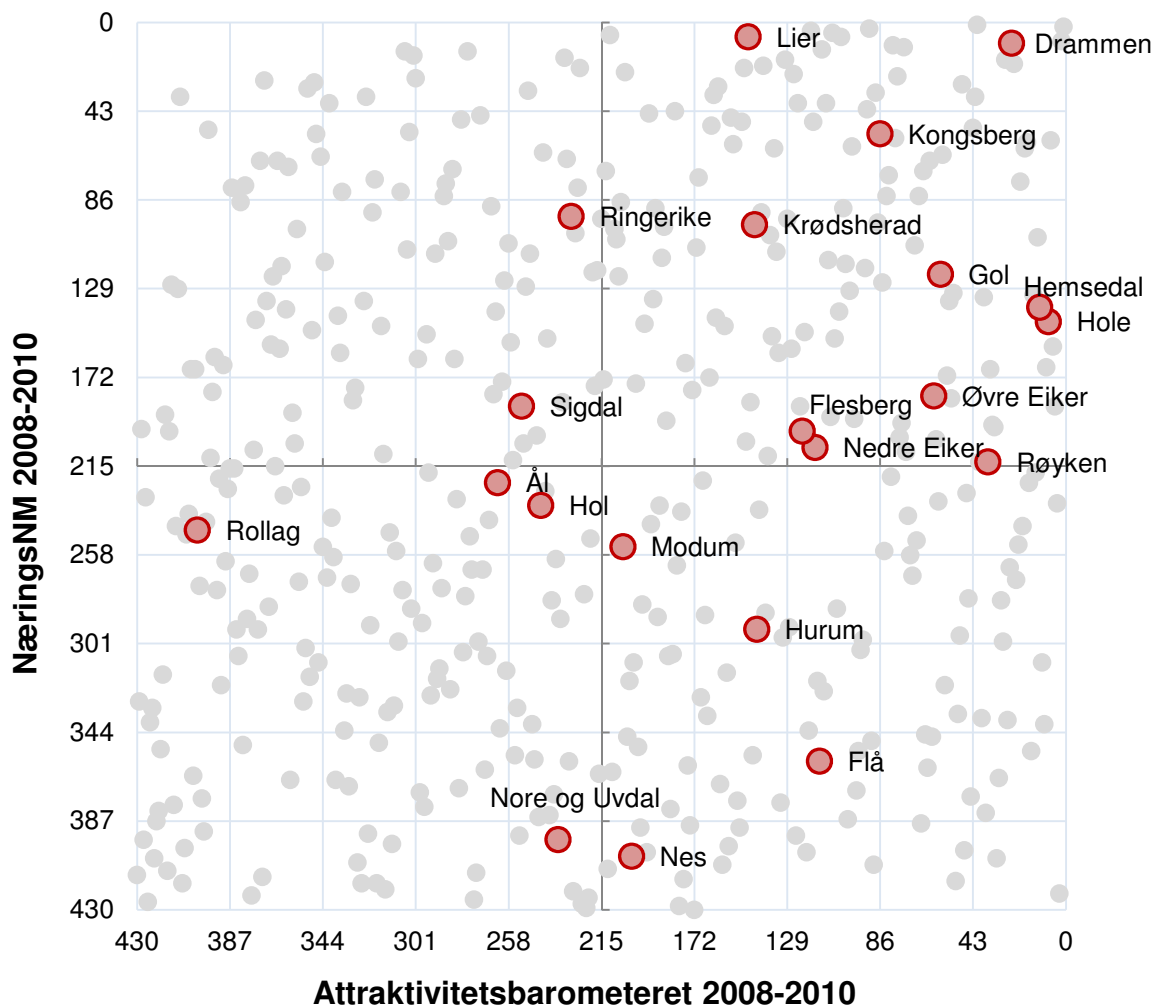
Kongsberg/Numedal var best rangert både i NæringsNM og på Attraktivitetsbarometeret i første periode. I siste periode har Kongsberg/Numedal falt en del langs begge akser, men holder seg inne i det beste kvadratet.

Drammensregionen og Ringerike/Hole var også i utgangspunktet i den beste kvadranten. Begge har falt i NæringsNM, men fått bedre bostedsattraktivitet i siste periode. Dette vises ved at regionene har beveget seg ned og til høyre.

Hallingdal var rangert blant de dårligste på Attraktivitetsbarometeret i første periode. I siste periode har regionen blitt rangert godt over middels. Til gjengjeld har regionen sunket fra over middels til under middels i NæringsNM.

Midt-Buskerud var i beste kvadrant i første periode, men har falt langs begge akser i siste periode. Midt-Buskerud er i det uheldige kvadratet hvor både næringsutvikling og bostedsattraktivitet er under middels.

NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret kommuner

Figur 101: Kommunene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

Vi kan plassere kommunene i samme type figur som vi har gjort for regionene.

11 kommuner i Buskerud er rangert over middels både i NæringsNM og på Attraktivitetsbarometeret. Drammen er svært høyt rangert langs begge aksene. Kommuner som Kongsberg, Lier, Krødsherad, Gol, Hemsedal og Hole er også godt plassert langs begge akser.

Kommuner som Modum, Hurum, Flå og Nes har hatt over middels bostedsattraktivitet i siste periode, men har under middels næringsutvikling.

Kommunene Ringerike og Sigdal er kommuner som har gjort det svært godt i NæringsNM de siste tre årene, men som har svak bostedsattraktivitet.

Siste kategori er kommuner som har svake resultater både i NæringsNM og på Attraktivitetsbarometeret. Ål, Hol, Rollag og Nore og Uvdal er i denne kategorien. Ål og Hol er imidlertid tett opp mot middels på begge aksene og har kort vei til den beste kvadranten.

ⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱ Etableringsindeksen er dessverre bare delvis reprodusert tilbake til 2000. Vi har regionenes rangeringsnumre for etableringsfrekvens og vekst i antall foretak, men bare bransjejustert etableringsfrekvens fra 2007.

ⁱⁱⁱ I utregningen av innovasjonsklima er alle typer bedrifter vektet likt, mens i utregningen av innovasjonsfrekvens teller enbedriftsforetak mer enn flerbedriftsforetak. Innovasjonsfrekvens tar også hensyn til andel sysselsatte i innovative foretak.

^{iv} De metodiske forbedringene er at det er brukt en mer finmasket bransjeinndeling – 5-siffernivå NACE, i stedet for 3-siffer. Det har gjort at vi f. eks. har kunnet skille produksjon av vannkraft ut som en naturbasert næring (knyttet til fossekraft), mens den på 3-siffernivå var lagt sammen med distribusjon av kraft, som ikke er knyttet til natur.

^v Norsk kulturindeks er utarbeidet av Telemarkforskning, og setter sammen data fra mange kilder for å få fram kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. Link til undersøkelsen:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=1942

^{vi} For mer bakgrunn og analyser av attraktivitet, se Telemarkforskings notat ”Attraktivitetsbarometer”:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?r_ID=1943&merket=5